

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

LETNIK VI

CELOVEC, V PETEK, 27. IV. 1951

ŠTEV. 30 (399)

Zavestno se priznavamo k pridobitvam
narodno osvobodilne borbe

Vz vseh krajev Slovenske Koroške so se zadnje nedeljo zbrali zastopniki in aktivisti Demokratične fronte delovnega ljudstva v Celovcu, da se udeležijo konference, na kateri so tudi slovesno proslavili 10. obletnico ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda. Številna udeležba je pokazala, da se naše ljudstvo dobro zaveda velikega pomena, ki ga je imela ustanovitev Osvobodilne fronte pred desetimi leti za ves slovenski narod, torej tudi za nas koroške Slovence. Okoli sto zastopnikov iz posameznih okrajev in občin se je tega dne zbralo v Rothovi dvorani in vsi so z velikim zanimanjem poslušali govore ter v živahni diskusiji razčlenili današnji politični položaj v svetu, predvsem pa v Avstriji in na Koroškem, ko so tik pred nami volitve novega zveznega prezidenta.

Najprej je predsednik Demokratične fronte tov. dr. Franc Petek pozdravil vse navzoče, nato pa je tov. Kori Perč predlagal pozdravno pismo, ki naj bi ga preko štafete poslali Osvobodilni fronti Slovenije za deseto obletnico. Z dolgotrajnim ploskanjem so zbrani zastopniki pozdravili mladince, ki so — oblečeni v rdeče in modre športne drese — ponesli štafetno palico iz dvorane, nato preko Bilčovca in čez Dravo v št. Jakob, od tam pa v Področico in preko meje na Jesenice.

Tovariš dr. Petek je nato v daljšem govoru nakazal nastanek Osvobodilne fronte slovenskega naroda, njeno pot in veličastno vlogo v času narodno osvobodilne borbe slovenskega in vseh jugoslovanskih narodov ter njen veliki delež, ki ga ima še danes pri gradnji socializma v svobodni domovini. Uvodoma je govornik orisal položaj v predaprilski Jugoslaviji, kjer so tako imenovani „voditelji“ bili navadni agenti kapitalističnih družb in je protiljudska politika domačih politikov privedla Jugoslavijo v okvir Hitler-Mussolinijevega pakta. Prav to očitno izdajstvo pa je med jugoslovanskimi narodi rodilo splošen odpor, zato se je jugoslovansko ljudstvo ob vdoru fašističnih tolp odločilo za oboroženo borbo proti tujemu nasilju.

Po zasedbi Jugoslavije po Hitlerjevi vojski — je nadaljeval — sta kralj in vlada pobegnili v tujino, oddelki jugoslovanske vojske, v kolikor niso bili razbiti, pa so se zatekli v hribe. Tak je bil položaj, ko so se v Ljubljani sestali zastopniki Komunistične partije Slovenije, krščanskih socialistov, levega krila Sokolov, slovenskih kulturnih delavcev in vrste drugih skupin. Vsem je bilo jasno, da se mora organizirati odpor, popolnoma so razumeli potrebo po enotnosti; osvobodilni odbor je zbral okoli sebe vse rodoljubne Slovence naprednega mišljenja, brez ozira na politično strujo ali svetovni nazor. To je bilo rojstvo organizacije, ki je v 4 letni osvobodilni borbi vodila jugoslovanske narode, ki pa je kmalu zajela tudi Slovence izven jugoslovanskih meja, tako na Primorskem kot na Koroškem. Zaradi takratnega položaja je bila organizacija odpora pri nas skoraj nemogoča in vendar smo tudi koroški Slovenci imeli svoje partizane, edine v tretjem rajhu. Leto 1941 je združilo koroške Slovence z jugoslovanskimi narodi v zaporih, taboriščih, v trpljenju, združilo pa jih je tudi v skupni borbi v skupni Osvobodilni fronti.

Govornik je omenil tudi pariško kupčijo in pri tem dejal, da je to umazano barantanje z usodo malega naroda močno omajalo vero koroških Slovencev v naprednost sovjetske ideologije. Ob koncu je še poudaril: „Ob desetletnici Osvobodilne fronte se zavestno priznavamo k pridobitvam narodno osvobodilne borbe!“

Po govoru predsednika DF je tov. Košutnik recitiral „Naše veliko jutro“ od Ivana Cankarja, tov. Kokotova pa Borovo pesem „Mati sanja“. Nato je sekretar DF tovariš Franjo Ogris v svojem govoru razčlenil politični položaj in se v prvi vrsti dotaknil volitev zveznega prezidenta, pri katerih — kakor je dejal — bo važno, da se vsi demokrati založijo za to, da bo izvoljen tisti kandidat, ki daje že s svojo človeško osebnostjo, predvsem pa s svojo predanostjo načelom demokracije in napredka najboljšo garancijo, da ne bo na svojem odgovornem položaju podlegel političnim silam, ki so tudi v drugi avstrijski republiki na delu, da bi izpodkopale demokratične svoboščine, socialne pridobitve in elemente napredka, na njih ruševinah pa znova vzpostavile ljudstvu odkrito sovražni politični režim, ki se ne ustavi pred nasilnim teptanjem osebne svobode poedincev niti ne pred odkritim terorjem nad ljudstvom kot celoto.

V zvezi z volitvami je govornik spregovoril tudi o posameznih kandidatih in poudaril, da je ÖVP-jevski kandidat Gleissner nujno predstavnik stranke denarnih mogotcev velepodjetnikov, industrijskih in trgovskih magnatov ter veleposestnikov, skratka stranke bogate gospode, ki si je ustvarila in si ustvarja privilegirane položaje in udobno življenje na račun delavcev, kmetov, nameščencev in vseh ostalih delovnih ljudi, ki ži-

vijo od dela svojih rok. Kominformska peta kolona pa ima danes nalogo, da pripravi teren za morebitno agresijo. So namreč na delu tudi ljudje, ki ne hodijo po navodila v Rim ali Berlin, temveč v Moskvo. Tudi ti ne hodijo po nasvete, kako bi koristili avstrijskemu ljudstvu, kako bi jačali njegovo borbo za boljše življenje, kako bi mu utrjevali samozavest in patriotizem, da bi se čim prej in čim lažje otreslo nezaželenih štirih okupatorjev. Ne, ti zlagani osrečevalci hodijo po navodila, kako bi kot peta kolona najbolj uspešno rovarili v prid zunanje politike moskovskih imperialistov, ki so s svojo hegemonistično politiko, ki je v nasprotju z vsemi socialističnimi načeli, v prvi vrsti odgovorni za napeti položaj v svetu, za tekmo v oboroževanju in za krvavo vojno, ki že skoro eno leto divja na hrbtu in na račun koroškega ljudstva.

Govorec o borbi za mir in o vojni nevarnosti je tov. Ogris dejal:

Ob primeru vojne na Koreji je človeštvo povsem jasno spoznalo, da izziva SZ oborožene spopade, da bi dosegla svoje zunanje-politične cilje, ki gredo za osvajanjem tujih ozemelj in za gospodarskim izkoriščanjem drugih narodov, da bi na ta način premočila neresljive notranje probleme in udušila vse močnejši odpor izkoriščanih in zatiranih

(Nadaljevanje na 2. strani)

10 let Osvobodilne fronte

1941

1951

Koroški Slovenci kol del slovenskega naroda pošiljamo z današnje konference, na kateri proslavljamo 10. obletnico ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda, Osvobodilni fronti Slovenije in preko nje vsemu slovenskemu narodu bratske pozdrave.

Nadaljevanje Vaše borbe za izgradnjo socializma in obrambne sposobnosti Vaše domovine krepi tudi nas koroške Slovence v prizadevanju za dosego popolne enakopravnosti, prijateljskega sožitja med narodi ter trajnega miru v svetu.

Smrt fašizmu - svoboda narodu!

Celovec, 22. IV. 1951.

Pozdravno pismo koroških Slovencev
Osvobodilni fronti Slovenije

Naj živi 10. obletnica
Osvobodilne fronte
slovenskega naroda!

Ali naj to bo pomiritev
v deželi?

Spet so koroški ÖVP-jevski šovinisti doprinesli nov dokaz svoje nepomirljivosti, ponovno so pokazali, da nočejo pomiritve v deželi, da jim ne gre za spravo in prijateljsko sožitje med obema narodoma, da si ne želijo dobrih sosedskih odnosov med Avstrijo in Jugoslavijo.

Koncem zadnjega tedna so po nekaterih krajih priredili predvolivna zborovanja, na katerih sta govorila med drugim zunanji minister dr. Gruber in koroški prvak ÖVP dr. Karisch. Izgleda, da je tako Gruberju kot tudi Karischu šlo v prvi vrsti za to, da bi v zvezi z bližajočimi se volitvami zveznega prezidenta ponovno poživila stro narodnostno mržnjo, da bi spet zanetila nebrzdano sovraštvo do koroških Slovencev.

Za dr. Gruberja očitno Slovencev sploh ni, ker se je v svojem govoru v Borovljah obračal samo do „vindišarjev“, ki naj se s ponosom priznavajo za Avstrijce, in „vindišarjem“ se je zahvaljeval za njihovo stanovitnost in zvestobo, ki jo verjetno vidi v tem, da se pustijo zmerjati za „vindišarje“. V isti sapi pa je dr. Gruber označil za velik uspeh, da je uspelo z jugoslovanskim sosedom vzpostaviti dobre odnose. Dokaj čudna ironija, ki se je poslužuje avstrijski zunanji minister, ko hoče z zmerjenjem koroških Slovencev doseči dobre sosedske odnose z Jugoslavijo.

Prav tako si je dovolil čudne opazke tudi dr. Karisch, ko je govoril o nekem nasilju, kateremu so s strani Slovencev izpostavljeni nemško govoreči Korošci. Torej „piščica“ — za tako močne nas namreč imajo — koroških Slovencev je tista, ki izvaja nasilje nad sodeželani drugega jezika, ker se morajo le-ti na osnovi šolske odredbe iz leta 1945 učiti tudi drugega deželne jezika. Temu bi dodali samo to, da je ta „piščica“ štela pred sto leti še dobro tretjino celotnega prebivalstva Koroške, da pa so jo v zadnjih desetletjih z izkušenimi metodami potom vsestranskega zapostavljanja decimirali po njej „terorizirani“ sodeželani nemškega jezika.

Nujno se ÖVP s takimi izjavami svojih vodilnih ljudi postavlja v eno vrsto s VdU-jevskimi neonacisti in kominformske klevetniki, saj so zelo podobne ultimatski zahtevi po odpravi dvojezičnega pouka na šolah jezikovno mešanega ozemlja, prav tako pa tudi v mnogočem sličejo zastrupljanju odnosov med sosednjima državama.

Take izjave pa sta dala ÖVP-jevska politika prav v trenutku, ko so se na Bledu začela pogajanja za olajšavo potniškega prometa med Avstrijo in Jugoslavijo. Samo po sebi je razumljivo, da taki odnosi avstrijskih vodilnih ljudi do koroških Slovencev nikakor ne morejo biti doprinos k izboljšanju sosedskih odnosov med obema državama, prav tako pa tudi ne morejo prispevati k pomiritvi pri nas na Koroškem.

ZDA za omejeno blokado
Kitajske

Reuter je zvedel, da bodo ZDA predlagala komisiji za sankcije proti Kitajski omejeno blokado Kitajske in prepoved pošiljanja strateškega materiala Kitajski, ki bi ga lahko uporabila proti četam Združenih narodov na Koreji. Pričakujejo, da bo ta predlog stavljen na prihodnjem sestanku te komisije, ki bo sredi drugega tedna.

Ameriški predstavnik je izjavil, da bi lahko prepoved pošiljanja strateškega materiala Kitajski dovedla do spremembe sedanjega odklonilnega kitajskega stališča glede ustavitve sovražnosti na Koreji.

PO ŠIRNEM SVETU

Washington. — Predsednik ZDA Truman je dal navodila zunanjemu ministru Achesonu, obrambnemu ministru Marshallu in svojemu osebnemu svetovalcu John Foster Dullesu, naj ukrenejo vse potrebno, da se pospeši sklenitev mirovne pogodbe z Japonsko. Truman je pri tem naglasil, da je osnova ameriške politike na Daljnem vzhodu krepitev držav izven sovjetskega bloka.

John Foster Dulles je dobil od Trumana tudi naročilo, naj nadaljuje pogajanja z vlada Nove Zelandije in Avstralije o sklenitvi pacifičnega pakta.

Bonn. — Zahodnonemški kancler dr. Adenauer je izjavil na tiskovni konferenci, da se bodo po podpisu Schumanovega načrta dobili dokaj laže kot dosedaj ameriški krediti za evropsko težko industrijo. Adenauer je prepričan, da bo Schumanov načrt pripomogel k izboljšanju in pocenitvi proizvodnje premoga in jekla in da se bo s tem okrepilo celotno evropsko gospodarstvo.

Pariz. — Pariško časopisje poroča, da je prispelo v Francijo 25 romunskih državljanz nov francoskega porekla, ki so jih romunske oblasti izgnale. Doslej so izgnali iz Romunije približno 300 oseb zaradi svojega francoskega porekla. Med izgnanci je bilo nekaj oseb, ki so bile rojene v Romuniji.

London. — Britanski kmetijski minister Williams je naslovil nujen poziv na farmerje, naj se kolikor morejo potrudijo rešiti pomladansko setev, ki se je zaradi vremenskih neprilic zapoznila za več kot dva meseca. Kmetijski strokovnjaki menijo, da bo zaradi te zakasnitve letošnji pridelek pšenice verjetno za 750.000, morda tudi za milijon ton manjši.

Tako velikih vremenskih nezd, kakršne so bile letos, ne pomnijo v Britaniji že več kot 30 let.

Gorica. — Predsednik Demokratične fronte Slovencev v Gorici je protestiral pri šefu gorške policije zaradi hišnih policijskih preiskav po slovenskih vaseh. Policijski upravnik je izjavil, da so preiskave potrebne, ker iščejo skrito orožje.

Predstavniki Demokratične fronte Slovencev v Italiji je spričo tega poudaril, da privseh dosedanjih preiskavah niso našli nikakršnega orožja. Naglasil je, da te preiskave neposredno pred volitvami za pokrajinske svete pomenijo v resnici manevar, ki naj bi vplival na Slovensko prebivalstvo.

Rim. — Minuli petek je umrl v 78. letu starosti predsednik italijanskega senata Ivanoe Bonomi. Bonomi je bil vseučiliški profesor, novinar in ugleden politični delavec. Formalno ni pripadal nobeni politični stranki. Po osvoboditvi je bil prvi predsednik italijanske vlade. Leta 1948 je bil izvoljen za predsednika senata.

Washington. — Predsednik ZDA Truman je sprejel v Beli hiši skupino novinarjev in ob tej priložnosti izjavil, da predstavljajo samo združeni narodi edino upanje za mir. Kakor poroča AFP je Truman dejal, da bodo ZDA in Velika Britanija še nadalje izpolnjevale svoje obveznosti, ki izhajajo iz Atlantiskega pakta in Ustanovne listine Združenih narodov.

Teheran. — V Abadanu se nadaljuje stavka. Komisija vlade se pogaja z „Anglo-Iranian“ za ureditev plač delavcem. Vlada je izdala poročilo, da so stavkajoči na področjih, kjer črpajo nafto, zagotovili tej vladni delegaciji, da bodo pričeli z delom takoj, ko se bo „Anglo-Iranian“ odločila plačati mezde, ki so jih izgubili med stavko. Poročilo zaključuje, da vlada upa, da bo „Anglo-Iranian“ sprejela to zahtevo, s čemer bi se stavka takoj končala.

Washington. — AFP prenaša poročilo ameriškega obrambnega ministrstva, v katerem je rečeno, da znašajo severnokorejske in kitajske izgube od izbruha korejskega spopada pa do danes 813.873 vojakov. Do 9. aprila t. l. je znašalo število severnokorejskih izgub 504.835 voja v, kitajske izgube pa so znašale 291.895 vojakov. Od začetka korejske vojne pa do danes so izgubile ameriške čete 60.775 vojakov.

New Delhi. — Indija bo podpisala pogodbo o trgovini in prijateljstvu s Sirijo, Libanom, Jemenom, Tajlandom in Filipini. Pogajanja so se že začela.

Zavestno se priznavamo k pridobitvam narodno osvobodilne borbe

narodov doma in v satelitskih državah, ki vedno bolj vidno narašča.

Toda tudi cela vrsta drugih primerov govori o napadalnosti SZ, je dejal govornik in navedel preprečevanje sklenitve državne pogodbe z Avstrijo in ustvarjanje napetosti v Nemčiji, predvsem pa stalno ogrožanje Jugoslavije. Poudaril je, da so ta agresivna dejanja v najostrejšem nasprotju z besedami sovjetskih voditeljev za časa vojne in je zato tudi povsem razumljivo, zakaj govorimo danes o SZ drugače kakor pa smo govorili takrat, ko je izgledalo, da se njihove lepe besede skladajo s prav takšnimi dejanji. Pri nas in v naših stališčih se ni ničesar spremenilo. Vedno smo ostali na strani resnice in pravice, pri njih pa so med včeraj in danes ogromne razlike.

Nato je ostro obsodil hinavsko nabiranje podpisov za mir s strani kominformovcev ter na drugi strani nakazal položaj v satelitskih državah vzhodne Evrope, kjer med ljudstvom vedno bolj narašča odpor proti sovjetskemu vmešavanju v notranje zadeve, kakor tudi dejstvo, da se posamezni kominformovci, ko se po tistem plazijo po naših vaseh, drznejo loviti na lim ljudi z bajko o velikem slovanskem bratu, ki bo z bajoneti prinesel tudi koroškimi Slovincem, svobodo in socializem, istočasno pa se med nemško govorečim prebivalstvom zgrajajo nad tem, da v Celovcu ni več kričečih napisov: „Kärnten frei und ungeteilt“.

Slovensko ljudstvo se z gnusom obrača od teh lažljivih in hinavskih prerokov, ki so vzajemno z najhujšimi šovinisti v VdU in koroški ÖVP padli po koroških Slovincih, čim so se odločili, da bodo pri predsedniških

volitvah podprli kandidaturu dunajskega župana Körnerja v zavesti, da bodo s tem podprli demokratično in napredno usmerjene delovne množice Avstrije, ki so prav tako kakor slovensko ljudstvo na Koroškem življenjsko zainteresirane na ohranitvi miru in brez dvoma tudi pripravljene na odpor proti vsakemu napadalcu, ki bi se drznil ogroziti njihovo in našo domovino.

Koroški Slovenci smatramo, da bomo najboljše koristili stvari demokracije, napredka in miru, če bomo dali svojo podporo kandidatu, za katerega ne bodo dali svojih glasov niti odkriti nacisti, niti šovinisti Steinacherjevega kova, niti pripadniki kominformske pete kolone. V koroškem merilu bo to hkrati naš nadaljnji konkretni doprinos k ustvarjanju dobrih odnosov med našim ljudstvom in vsemi poštenimi Avstrijci v deželi, ki jim je mirno sožitje obeh narodov resnično pri srcu.

V diskusiji, ki se je razvila po govoru tov. Ogrisa, so navzoči zastopniki navdušeno pozdravili odločitev DF, da bo podprla kandidaturu Körnerja, ostro pa so obsodili izrabljanje verskih čustev v politično propagando s strani ÖVP. Enotno in združeno bodo zastavili vse svoje sile, da prikažejo našemu ljudstvu posamezne kandidate v pravi luči.

Ko so odhajali s konference, so bili prepričani, da moremo koroški Slovenci oddati svoje glasove edino za kandidata delovnega ljudstva, ker bi se v nasprotnem primeru nujno uvrstili v isto vrsto z ÖVP-jevskimi „posredovalci“ med nacizmom in avstrofašizmom, z raznimi Steinacherji, ali kominformovskimi petokolonaši ali pa celo s VdU-jevskimi neonacisti.

Margaretha hoče spet udariti po kmetih

Kakor povzemamo iz navadno dobro poučenih stvarnih krogov, je bilo 20. marca 1951 pri finančnem ministrstvu posvetovanje z zastopniki kmetijskih zbornic. Pri tem je finančni minister Margaretha zahteval spremembo predpisov za obdavčenje dohodkov in prodaje lesa pri kmetih, ki nimajo knjigovodstva.

Doslej so bili kmečki obrati, katerih enotna vrednost gozda je znašala manj kot 10% skupne enotne vrednosti ali pa ne več kot 5.000 šil., prosti obdavčenja dohodkov in gozda. Finančni minister pa sedaj zahteva tako spremembo, da bi morala vsa kmečka posestva, katerih enotna vrednost gozda presega 1000 šil., doplačati v osnovnem znesku (Grundbetrag) za dohodke iz gozda še 30 do 40% enotne vrednosti.

Torej ima ÖVP-jevski minister namen, naprtiti kmetom, ki nimajo knjigovodstva, še

višje pavšalno breme kot ga morajo nositi že sedaj. Kako se to sklada s parolo „Celotna ÖVP stoji za kmeti“, ki so jo na kongresu ÖVP v Salzburgu zatrobentali v svet? Res ne moremo reči drugače kot pa: Celotna vodilna kasta v ÖVP hoče stati tako dolgo za kmeti, dokler jih ne bo do zadnjega izžela.

Da je temu tako, sledi tudi iz tega, da napenja ÖVP vse sile, da bi dvignila cene kmečkim pridelkom — s tem pa bi imeli največjo korist spet le veleposestniki. Nikoli pa ne spregovori, kadar njen minister dvigne davke navadnim kmetom, da nazadnje že sami ne vedo, kateri davek so že plačali in koliko doklad so še dolžni.

Veleposestniki pač od samih profitov in „investicijskih ugodnosti“ že ne vedo več, kam bi šli z denarjem in si lepo manejo roke ter si gladijo vedno večje trebuške.

Vesti iz Jugoslavije

Otroške bolnice v Jugoslaviji bodo še razširili

Leta 1939 je imela Jugoslavija samo 11 otroških oddelkov v bolnicah, kjer je bilo 423 postelj. Leta 1949 pa se je to število povečalo že na 49 s 2248 posteljami. Predlaskim se je zdravilo na otroških klinikah in bolnišnicah v Jugoslaviji 44.809 otrok.

Poleg splošnih bolnišnic ima danes Jugoslavija tudi specialne otroške bolnišnice za zdravljenje tuberkuloze in kožnih bolezni na glavi. Pri otroških bolnišnicah v Beogradu, Zagrebu, Ljubljani in Sarajevu bodo v kratkem odprli posebne oddelke za nedonošene otroke. Pri tem je Jugoslaviji mnogo pomagal Mednarodni dečji fond, ki je dobavil najpotrebnejšo opremo: električne inkubatorje, prenosne zibelke in razne instrumente.

Slovenija ima nad 48.000 prostovoljnih gasilcev

Gasilske organizacije spadajo med najstarejše slovenske množične organizacije in so posebno pri kmečkih ljudeh zelo priljubljene. Gasilska društva v Sloveniji so se zlasti po osvoboditvi zelo razmahnila. Slovenija ima danes nad 48.000 prostovoljnih gasilcev, ki so včlanjeni v 1096 četah in 810 društvih. V zadnjih dveh letih je vstopilo v gasilska društva precejšnje število žensk in mladine. 31.

marca letos je bil v Ljubljani I. gasilski kongres, ki so se ga udeležili številni delegati, ki so zastopali vsa gasilska društva Slovenije. Med njimi je bilo mnogo bivših partizanov, članov Zveze borcev ter delavcev in kmetov zadružnikov.

Čedalje več južnega sadja v Črni gori

Na južnem Črnogorskem primorju, zlasti okrog Ulcinja goje kmečke delovne zadruge in privatni kmetje čedalje več južnega sadja. Mnoge zadruge in privatniki so preusmerili kmetijsko proizvodnjo malone povsem na južno sadje, od katerega imajo mnogo več koristi. Nekateri kmetje so dobili na primer s pol hektara skrbno posajenih in negovanih pomaranč letno okrog pol milijona dinarjev.

Cannes. — V Cannesu se je končal filmski festival. Pri sklepni predstavi so vrteli britanski film „Hoffmannove pripovedke“. Ta britanski film, ki ga štejejo za enega izmed najboljših filmov na Festivalu, bi lahko v zadnjem hipu odvel zmagi enemu izmed filmov, ki so jih doslej šteli za najboljše t. j. italijanskemu filmu „Miracolo a Milano“, mehiškemu filmu „Los Olvidados“ ali pa švedskemu filmu „Gospodična Julija“.

Agencija dodaja, da je po dosedanem stanju imel največ upanja za prvo mesto italijanski film „Miracolo a Milano“.

Koroškega rojaka Franceta Uršiča ni več

Bridko je odjeknila med koroškimi Slovinci vest, da je umrl v Ljubljani naš rojak tovariš France Uršič. Šele 54 let je bil star, ko ga je neizprosna smrt iztrgala iz srede dela in načrtov in je nastala v vrstah najboljših prijateljev koroških Slovencev široka vrzel. Dne 16. aprila 1951 so Franceta Uršiča pokopali. Ogromna množica mu je izkazala na zadnji poti čast in ljubezen. Med žalnimi gosti je bila velika množica njegovih koroških rojakov in drugih njegovih tovarišev, kakor tudi zastopnikov Direkcije državnih železnic. Pogreb je bil veličasten, kakor ga je bil pokojni France Uršič vreden. Iz Koroške so se pogreba udeležili njegova brata iz Štebna z rodbinami ter njegov svak Trunk iz Bač. Pevska zboru Kluba koroških Slovencev v Ljubljani in Sindikata železničarjev sta mu ob grobu zapela več žalostink, koroški pevci za slovo še Njav čez izaro. Na žalu, od koder so pokojnika spremili na zadnji poti, je tovarišu Uršiču govoril o slovo zastopnik Kluba koroških Slovencev, tovariš dr. Julij Felaher, ob odprtem grobu pa predsednik sindikata železničarjev tovariš Kušar.

Dr. Felaher je nakazal trdo življenjsko pot pokojnega Franceta Uršiča iz njegove rojstne hiše v Štebnu blizu Baškega jezera, kjer se je ob doživetju brezpravnosti koroških Slovencev razvil v uporen duh revolucionarja, borca za pravice brezpravnih in zatiranih. Zaradi te odločnosti ga je zasovražil avstrijski šovinistični sistem že na celovski gimnaziji.

V prvi svetovni vojni so ga poslali na italijansko fronto, od koder se je šele eno leto po vojni vrnil iz italijanskega ujetništva. Komaj je prispel domov, se je vključil v plebišcitno borbo za osvoboditev koroških Slovencev in bridko je občutil poraz 10. oktobra. Odšel je v emigracijo in se posvetil študiju nacionalnih in socialnih problemov koroških Slovencev, postal tolmač njih trpljenja in upanja, odpora in borbe. Organiziral je koroške Slovence v Jugoslaviji v Klubu koroških Slovencev in nudil vsakovrstno podporo koroškim Slovincem. Organiziral je številne pevske turnee po Sloveniji, gostovanja gledaliških igralcev, narodopisnih skupin in poučna potovanja sredješolskih profesorjev po Koroški. Največjo skrb pa je posvečal koroški slovenski mladini — študentom in otrokom, ki so našli v njem svojega najboljšega prijatelja.

V drugi svetovni vojni je bil prvi v vrstah Osvobodilne fronte. Leta 1944 so ga vrgli v zapore in na prisilno delo za vojaške okope. Po propadu fašizma je prihitel na Koroško, da bi pod okriljem OF pomagal pri organizaciji uprave in gospodarstva. Toda doživeti je moral drugo krivico; pariško kupčijo 20. junija 1949.

Z govornjo in pisano besedo je ostro bical krivice, ki so se in se še godijo koroškim Slovincem, bil je oznanilec stare pravde in hodil trnjevo pot z nami koroškimi Slovenci ter pomagal čuvati ogenj slovenske besede, braniti milobo naše ljudske pesmi, ohraniti polja in planine, slovensko zemljo proti neprimerno močnejšemu sovražniku. Franceta Uršiča, ki je tako dobro poznal stezice, ki vodijo v skrite vasi pod Peco in Obirjem in v slovenske domove ob Dravi in Zilji, ni več.

Trajen in časten spomin našemu velikemu rojaku!

Na Koreji spet živahno

Medtem ko je v zadnjih dneh in celo tednih vladal na korejski fronti več ali manj mir in so delovale le neznatne skupine in letalstvo, se je položaj pred dnevi popolnoma spremenil. Severokorejci so s pomočjo Kitajcev začeli novo ofenzivo, za katero so po mnenju ameriških vojaških krogov pripravili okoli 700.000 mož. Ze takoj prvi dan jim je uspelo, da so na več mestih prodrli obrambno rčo sil OZN ter zavzeli številna mesta.

Glavni pritisk vlada na vzhodnem predelu fronte, toda tudi na drugih področjih so napredovali za več kilometrov. Zavzeli so mesta Jonkčon, Hvačon, Indše in Čarvon, bližajo pa se Hunhonu in Seulu.

Dosedanjim izgubam ameriški strokovnjaki sicer ne pripisujejo večje važnosti, hkrati pa priznavajo, da bi postal položaj zelo resen, ako bi Severokorejcem in Kitajcem uspelo, da bi razširili svoje prodiranje in obkolili večje enote sil OZN.

Borba za nacionalne pravice

Iz uvoda pravkar izšle knjige „Koroška v borbi“

„Dopoldne tistega dne, ko je izbruhnila vstaja Schutzbunda, sem delal doma. Urejal sem list, ki ga je nameravala izdati skupina koroških dijakov — visokošolcev na Dunaju. Imenoval naj bi se „Punt“.

Pripravljena je bila prva številka. Napisali so jo dijaki sami. List naj bi prikazoval stanje slovenske narodne manjšine na Koroškem v dobi, ko so se na obzorju že grmadili črni fašistični oblaki. „Punt“ je bil torej zadnji blisk pred nevihto...

„Punt“, koroški svetilnik, ni izšel. Zgorel je v plamenu dunajske vstaje, v kateri se je rodil. Njegovo rojstvo ni bilo lepo. Mogoče se bo v arhivih dunajske policije kdaj našel tisk, ki tudi dokazuje, da hočejo koroški Slovenci živeti...

Poraz februarke vstaje je pomenil rojstvo fašizma na Dunaju, ki je že v juliju istega leta dvignil glavo, dokler ni leta 1938 zagospodoval...“ (Prežihov Voranc, Dunaj)

Bežen vpogled v obdobje med obema svetovnima vojnama pa nam lahko pove: kje so bile korenine nacizma, kakšne so bile sile, ki so zavirale koroške Slovence v njihovi narodni in mednarodni utrditvi, in kako so vsi ti činitelji delovali. Na kratko, tak vpogled v preteklost nam bo povedal, kakšne napore je moral premagati slovenski življenj, še preden ga je pričel desetkovati neusmiljeni fašistični stroj.

Poizkušali bomo zvrstiti nekatera zgodovinska dejstva:

Pomembni koroški meščanski znanstveniki so bili orodje velikonemških napadalnih ambicij. Z lažniznanstvenimi ugotovitvami o treh narodih na Koroškem: o Slovencih, Nemcih in o „Windischarijeh“ naj bi ti profesorji-doktorji-lažniznanstveniki (Dr. Wutte, Graber, Paschinger i.t.d.) prepričali ljudstvo, ki ni imelo dejanske pravice uporabljati materinskega jezika, da je Koroška le del Koroške. Za nje so bile Karavanke enkrat neprehodna, naravna meja, drugič most, ki spaja. Vse to po potrebi in po zapovedi.

V podporo zavojevnim načrtom nacizma so zašli te vrste ljudi tako daleč, da so dokazovali, da je Gorenjska le del Koroške. Za nje so bile Karavanke enkrat neprehodna, naravna meja, drugič most, ki spaja. Vse to po potrebi in po zapovedi.

H takim „znanstvenim dognanjem“, ki so bila ideološki temelj, moramo nadalje naštet še prakso: to je dejavnost vseh raznovrstnih organizacij, ki so desetletja pripravljale pot napadu, ki so že same zase predstavljale del napada. Tu navajamo le nekatere take organizacije: Schulverein, Südmark, Heimatdienst, kasneje -bund, VDA, Kärntner Bodenvermittlungsstelle (Organizacija za naseljevanje nemških kolonistov) itd.

Ne more biti slučaj, da se je v obdobju med dvema vojnama postopoma popolnoma izrinil slovenski jezik iz ljudskih šol; borbo za to osnovno pravico nadaljujemo še danes.

S pohodom fašistično-nacistične miselnosti v I. avstrijski republiki se je povečala dejavnost zgoraj navedenih činiteljev. Šovinistični elementi so prehajali k vse bolj grobim oblikam svoje dejavnosti. Njihov cilj so bili prominenti ljudstva, napredno usmerjeni poudinci, narodni duhovniki, prosvetne prireditve itd. Sredstva za uničevanje koroških Slovencev pa so bili uboji, napadi, zapori, razbijanje prosvetnih prireditev itd.

Še pred 1938. letom pa so kolone SA zakorakale po koroških trgih.

Množične aretacije v dneh priključitve Avstrije h Nemčiji so bile ob napadu Nemčije na Jugoslavijo izpopolnjene z nadaljnjim valom političnih zapornikov, s katerimi so polnili raznovrstne zapore in koncentracijska taborišča širom države.

Naslednja velika akcija nacizma, z neposrednim izvrševalcem in ranim delavcem v tem vprašanju, vojnim zločincem Maier Kaibitschem, je bila velika izselitev nad 300 slovenskih družin 14./15. aprila 1942, katerim naj bi sledila še preostala množica 50.000 koroških Slovencev, ki bi naj naselili Ukrajino. Zločinci bi izvedli načrt, če ne bi zapokale puške še z druge strani.

Toda vse to divjanje ni ohranilo koroških Slovencev. V takem položaju, ko je mobilizacija v nemško vojsko zajela vse za orožje sposobne moške, z izjemo onih, ki so se že

1938. in 1939. leta z begom v Jugoslavijo odtegnili mobilizaciji v nemško vojsko, ko je gestapovski teror posegal v slednjo vas, ko so sledile za odtegnitev iz vojaške službe nečloveške kazni, ki so udarile sleherni prizadeto družino, ne moremo govoriti, da so na ozemlju Koroške, naseljenim s slovenskim življenjem, bili ugodni pogoji za protifašistični odpor.

In vendar smo prav tukaj — na Koroškem pričeli za bitko, organizirano, smotrno vodeno protifašistično aktivno borbo, ki je bila edina na samem ozemlju rajha.

Koroški Slovenci smo sledili vzgledu lastnega in vseh jugoslovanskih narodov, ki so z lastnim vzgledom kazali vsem malim narodom, kako se morajo boriti za neodvisnost in demokracijo.

Zapori, izselitev in mobilizacija, ki je zajela skoraj vse za orožje sposobne koroške Slovence, so ustvarili položaj, da je pretežna teža borbe slonela v začetku na mladini in ženah. Osnovna naloga je bila vzpostaviti stike s svojci na frontah.

Plamen partizanske vojne na Gorenjskem je pljusnil v poletnih mesecih 1942. leta na Koroško. Borba slovenske vojske z SS-oddelki pri Apačah je rodila veliko navdušenje in dvignila samozavest koroških Slovencev. Prvi odbori Osvobodilne fronte so zabeležili že v jeseni 1942. leta vidne uspehe. V tem obdobju se je

zanska vojska koroških Slovencev 3500 borcev, ki so s pomočjo IV. operativne cone in v sestavi IV. jugoslovanske armade osvobodili Koroško. V Celovcu so vkorakale koroške partizanske enote istočasno z enotami angleške vojske.

Pod najtežjimi pogoji so partizanske enote na Koroškem tri leta zadajale okupatorju hude udarce. V približno 600 oboroženih akcij in borbah so uničili koroški partizani na stotine vagonov, pa desetine lokomotiv, porušili mnogo mostov in vojno-važnih industrijskih naprav. Sovražnik je utrpel v teh borbah preko 3800 mrtvih, preko 3300 ujetih in preko 2000 ranjenih. Težka in neenaka borba pa je terjala od koroških partizanov velike žrtve: nad tisoč mrtvih in prav toliko ranjenih in pogrešanih!

Gornje številke pomenijo pomemben prispevek malega ljudstva v protifašistični borbi.

Hkrati so si koroški Slovenci prizadevali, da navežejo čim bolj tesne stike z avstrijskimi antifasisti. Prvi uspehi so bili doseženi že v jeseni 1943, ko je bila vzpostavljena zveza z beljaškimi in kasneje s celovškimi antifasisti. S pomočjo koroških Slovencev so bili postavljeni v obeh centrih antifasistični odbori Slovencev in Avstrijcev. Kasneje so se vrste avstrijski antifasistov pomnožile in že so prišli prvi avstrijski delavci in partizani. V naših edinicah so bili to dobri in predani borci.

Kljub vsej pomoči, organizacijski in vojaški, ki so jo avstrijski antifasisti prejemali s strani aktivistov OF in partizanskih edinic, ni prišlo do množične udeležbe avstrijskih antifasistov.

Glavni razlogi temu je bil nedvomno oportunističen vodstva avstrijske KP, ki ni uvidela potrebe takojšnje oborožene akcije. Še januarja 1944. leta je odšel sedanji član CK KPA Ka-

med koroškimi Slovenci vzpostavljena trdna enotnost ne glede na svetovnonazorsko gledanje. Ta enotnost, ki jo je v borbi ustvarila in skovala Osvobodilna fronta, je bila porok zmage v vojni, prav tako pa je danes pogoj za vsako nadaljnjo uspešno borbo koroških Slovencev za ohranitev priporojenih pravic.

Socialna vsebina in demokratična širina programa Osvobodilne fronte je že med vojno nujno vključila v partizanske enote ali pritegnila k sodelovanju proletarski in polproletarski element.

Na osnovi širokega antifasističnega programa je OF uspešno ustvarila temelje za bratsko sodelovanje in enotnost slovenskega in avstrijskega delovnega ljudstva v borbi proti nacifasizmu.

Lahko trdimo, da si je OF v oboroženi borbi priborila nesporno vodstvo vsega antifasističnega gibanja na Koroškem.

Obdobje oborožene borbe koroških Slovencev predstavlja prelomnico v naši zgodovini. Kretni smo na novo in edino pravo pot, pot revolucionarnega reševanja svojega narodnega vprašanja — z lastno borbo na lastnem ozemlju!

Zato je prav v tem razdobju slovensko ljudstvo na Koroškem najbolj jasno in najbolj popolno formuliralo svoj politični program.

Izkušnje in pridobitve NOB pa moramo vse, kakor povezuje s konkretno politično situacijo, ki se je spremenila v zadnjih letih z vsemi novimi pojavi v mednarodnem življenju tudi za nas koroške Slovence.

Pariški diktata velesil, v katerem je SSR za ceno 150 milijonov spremenila svoje stališče v odnosu do naše borbe, do jugoslovanskih narodov, in prakso socialistične države v mednarodnih odnosih sploh, je bil znanilec novih pojavov. Novih predvsem v toliko, da se je imperialističnemu načinu reševanja narodnostnih vprašanj pridružila — tokrat popolnoma odkrito — Sovjetska zveza.

Taka nova konkretna zgodovinska situacija terja od nas novih naporov za priznanje nacionalne samostojnosti in za priznanje vseh demokratičnih človeških pravic; terja stalno smotrno prizadevanje za priznanje politične, gospodarske in kulturne samostojnosti.

Vse to pa je mogoče pridobiti le v borbi proti še vedno velenimskim tendencam, proti klam fašizma v današnji Avstriji.

Sovražniki našega ljudstva se tokrat skrivajo pod sila demokratičnim plaščem. Izbrali so si legalne oblike dela (stranka VdU). V drugih pogojih nadaljujejo z oživljanjem starih šovinističnih ambicij. Še vedno znova in znova lahko opazimo, kako poizkušajo razplamteti mržnjo med slovenskim in avstrijskim ljudstvom. Njihovo delo je en sam poziv k narodni nestrpnosti in šovinizmu. Zato naj velja ves naš boj in glavni napad proti tem in vsem netilec narodne nestrpnosti, mržnje in šovinizmu.

Ob takih pogledih na današnje družbeno stvarnost pa se moramo koroški Slovenci prav tako dokončno otreči vsakih iluzij in ocenjevati vprašanje naprednosti in nazadnjaštva le po dejavnosti in ne po besedah. K temu nas sili zgodovinska izkušnja raznovrstne socialne demagogije, k temu nas sili novejši razvoj v svetu.

S takim pogledom bomo šele lahko ocenili zadržanje KPA v dobi fašistične strahovlade, ko je njeno vodstvo odklonilo aktivno borbo proti okupatorju, enako bomo lahko ocenili njeno zagovarjanje novega okupatorja in njene zagovore takega načina reševanja nacionalnih vprašanj, kakor je to bil Pariški diktat. S tem gledanjem bomo končno tudi lahko dobili odgovor in obrazložitev, zakaj se v današnjem položaju ta navidezno revolucionarna stranka redno znajde v bratskem objemu s fašističnim VdU, pa naj je to v delovanju, da bi obe napravili čim večjo zmedo v delavskem gibanju, ali pa v delovanju obeh skupin, da bi napravili čim večji in globlji razdor med narodoma — sosedom.

Ob tej priložnosti pa moramo še posebej opozoriti na prizadevanje KPA, na njene poizkuse razbijanja enotnosti koroških Slovencev na eni strani in na njene poizkuse odtujevanja koroških Slovencev od matičnega naroda na drugi strani. Tudi takih prizadevanj smo v naši zgodovini zabeležili že precejšnje število, nikomur pa ni doslej uspelo ohromiti naših sil.

Ob takih pogledih pa moramo biti glavnina našega zalaganja v vztrajnem delu za zblizanje med slovenskim in avstrijskim ljudstvom. Le ob takem zalaganju ne bode sovražniki našega ljudstva uspeli s svojimi intrigami — vsi tisti sovražniki, ki jih moti izmenjava kulturnih dobrin, izmenjava izkušenj delavskega razreda, ki jih končno bode v oči celo izmenjava športnikov.

Prav take ugotovitve pa nas morajo opozoriti, da so se vsi raznovrstni netilci narodne nestrpnosti (VdU, KPA) znašli na isti lipi protiljudske dejavnosti, kakor se vedno znajdejo vsi oni, ki črpa napotila za svojo dejavnost iz mednarodnih kuhinj novih napadalcev z ambicijami Hitlerjevega kova.

Edina obramba, na osnovi gornjih ugotovitev more biti: utrjevanje enotnosti slovenskih in avstrijskih antifasistov, ki smo jo skovali v NOB, širjenje bratstva, in pridobivanje novih zaveznikov med vsemi naprednimi ljudmi avstrijskega delovnega ljudstva.

Zato je zlasti v današnjih pogojih borba proti vsem, ki ogrožajo mir v svetu, sestavni, celo bistveni del borbe za boljše življenjske pogoje delovnih ljudi, pa tudi za uresničitev naših nacionalnih zahtev.

Ne smemo pa pozabiti, kateri so pogoji za uspeh takšne borbe. To je nesebično delo za enotnost našega ljudstva in demokratično prizadevanje za ustvaritev čim boljših odnosov med vsemi narodi.

V vsako slovensko hišo knjigo
„Koroška v borbi“
ki je izšla za 10-letnico Osvobodilne fronte

vrnil s tov. Stanetom Mrharjem Johan Županc iz Obirske, eden onih slovenskih fantov, ki so se že 1939. leta odtegnili nemški vojski ter odšli v Jugoslavijo.

Sovražnik je v tem razdobju že začutil vso trdoživost odpora koroških Slovencev in udaril z vso silo. V vzhodnem predelu Koroške je gestapo aretiraj novembra 1942 nad 60 ljudi.

Iz te množice je 6. aprila izbralo „Ljudsko“ so dišče v Celovcu 13 žrtev, ki so jih obglavili dne 29. aprila 1943 na Dunaju. Tak je bil prvi udarec po osvobodilnem gibanju.

V NOV (Narodno osvobodilno vojsko) pa so prihajali novi in novi borci. Slovenski fantje, ki so prišli na dopust, se odslej niso več vračali. V Beli je odšlo samo 16. julija 1943 v partizansko vojsko nad trideset borcev, kar je za gorško vas v okolici Zelezne Kaple znatno število. Led je bil prebit. Iz partizanskih čet so rasi bataljoni, iz teh odredi. Reka Drava je veljala za mejo; preko nje nemški vojak ni smel več na dopust.

V Rožu je zanetil protifašistični odpor Matija Verdrik-Tomaž. V jeseni 1943. leta se je zlilo koroško osvobodilno gibanje iz vzhoda in zahoda, politično vodstvo pa je že prevzel Pokrajinski odbor OF.

Vojaške operacije večjega značaja je zaviral geografski in strateško neugoden značaj Koroške. To so razmeroma ozke doline vzdolž strmega severnega pobočja Karavank, doline, ki jih reže Drava, ki prav tako ovira vojaške operacije. Zaradi tega je moralo vojaško vodstvo prilagoditi temu dejstvu način vojevanja in izbrati v toku razvoja naslednjo najvišjo možno obliko vodstva in organizacije: Koroško grupo odredov, katere odreda, Vzhodno in Zapadno-koroški odred, sta imela samostojna operativna področja.

Ob osvoboditvi maja 1945 leta je šela parti-

zianka rajši nazaj v nemško vojsko, kakor pa da bi ostal v partizanih, s katerimi je bil že osebno v stiku. Pri tem se je izgovarjal na direktive partijskega foruma, da se mora vrniti v nemško vojsko, češ, da bo tam lahko bolj koristno delal za stvar Partije kakor v oboroženi borbi.

Zato je avstrijski komunist Kitzmandl na zasедanju PNOO za Slovensko Koroško v Celovcu 16. maja 1945 upravičeno dejal: „Samo tam, kjer smo se naslonili na Titovo armado, je naše delo uspelo. Tovariši, ki tega niso doživeli, si tega ne morejo predstavljati.“ To priznanje avstrijskega komuniste najbolje ilustrira na eni strani oportunističen vodstva avstrijske partije do oborožene borbe, na drugi strani pa dokazuje, da je Komunistična partija Jugoslavije in z njo vred sleherni partizanska enota Titove armade v celoti izpolnjevala obveze internacionalizma.

Končno ni le gol slučaj, da je področje partizanskih borb obsegalo ozemlje Slovenske Koroške. Izven meja tega ozemlja niso pokale partizanske puške, niti ni bilo nasilja gestapovskih krvnikov kot posledice represalij zaradi partizanskih borb. Partizanska kri je tekla le po Svinški planini, ob Vrbskem jezeru in na Dobruču. Le nekoliko severneje poteka tudi slovenska narodnostna meja.

Po tem kratkem pregledu zgodovinskih dejstev lahko ugotovimo, v čem naj bo jedro borbe koroških Slovencev v današnjem obdobju. Izhajati moramo iz pridobitve naše protifašistične, narodnoosvobodilne borbe.

Ne bo odveč, če ugotovimo naslednja dejstva, pomembna za sedanji položaj na Koroškem:

Koroški Slovenci so bili na ozemlju tretjega rajha edini, ki so se organizirano borili v vrstah antifasističnega demokratičnega tabora. Ta borba jih je politično združila ter okrepila njihovo nacionalno zavest, hkrati pa je v njih, zlasti v mladini, izkoreninila miselne in čustvene posledice stoletnega hlapčevanja.

V tej težki borbi na življenje in smrt je bila

Partizani v Grpičah

Bilo je konec avgusta 1944. leta, nedelja, ko je ves dan deževalo, kakor bi lilo iz ška-fa. Proti večeru zašumi po vasi, partizani so tukaj, bilo jih je okoli 80. Kar hitro so se udomačili, vsi vaščani so bili prijazni z njimi, vsak je radevolje dal, kar je le mogel. Partizani so se zbrali pod starodavno vaško lipo sredi vasi, zapeli so lepe partizanske in narodne pesmi. Ljudje so ostali okoli njih, kakor stari znanci in poslušali.

Našel pa se je v vasi tujec, zvest oboževalec Hitlerja, ki je hitel na skrivnem k orožnikom in jim povedal, da so partizani v Grpičah. Res ni trajalo dolgo, ko so prihrumeli orožniki in njihovi hlapci, začelo je pokati. Dva partizana sta se zakasnila pri neki hiši. Orožnik Primus je enega zasačil, ko je ravno stopil iz hiše in ga ustrelil. To vidi drugi partizan in hoče maščevati svojega tovariša, a v tem mu odpove brzostrelka; orož-

nik je bil hitrejši in ustrelil še drugega partizana. Vsem ostalim partizanom se je umik posrečil. Streljali bi sicer nazaj, a zaradi vaščanov niso hoteli, saj so vedeli, kako so se maščevali nacisti, ako so izgubili kakega svojih zvestih hlapcev.

Na vas Grpiče in njene prebivalce pa so imeli nacisti posebno jezo, ker so bili vaščani zelo naklonjeni partizanom. Saj skoraj ni bilo hiše, ki ne bi dajala partizanom vsaj hrano. Gestapo v Beljaku je imenoval vas Grpiče „Banditendorf“ in komisar od gestape se je celo izrazil, da je najbolje, da to vas polijejo z bencinom in požgejo, ker je tako naklonjena „banditom“. Toda vas Grpiče stoji še danes, medtem ko je komisar od gestape že prejel zaslužen kazni za svoje hudobije.

Frančiška Sluga

Osvobodilna fronta je kmečkemu ljudstvu pokazala pot v nova obzorja

Morda nihče izmed koroških Slovencev od leta 1920 naprej ni tako trdo občutil tujčeve pete, ki je oholo in brezobzirno v čedalje večjem obsegu puščala svoje odtise po naši zemlji in naših vaseh, kot pa mi s svojo grudo in izročeni običaji tako tesno povezani kmečki ljudje. Nacistično usmerjeni Heimabundovci niso samo z vedno strupenejšo gonjo ponemčevali po naših vaseh, izmalicevali naše narodne običaje in pesmi ter trgali šolski in doraščajoči mladini iz srca materinsko besedo in slovensko zavest; oni so nas, kmečko ljudstvo, tudi gospodarsko tirali v vedno bolj obupen položaj.

Milijone šilingov smo v prvi republiki dali državi z davki, na milijone dragocenih deviz je dobila z našim lesom, a nam se za vse to ni oddolžila. Kakor ni niti z enim šilingom podprla naših potreb po narodno-kulturnem izživljanju, tako tudi za naš gospodarski razvoj in potrebni napredek ni imela ničesar drugega na razpolago kot ovire in zapreke. Kmetijsko šolo so nam sicer obljubili, a dobili je slovenski kmetje nismo, zagotovljene so nam bile iste možnosti gospodarskega razvoja, kot nemškim sodeželanom, a deležni jih nismo bili. Ko so po uradih, kjer so delili sredstva za pospeševanje kmetijstva, ki smo govorili in čutili slovensko, izpostavljali zlovolji najnižjega pisarniškega sluga, prikrajšani pri slehernih pospeševanjih in podporah smo gospodarsko zastajali, nismo več dohitevali toka časa, postali smo gospodarsko čedalje bolj odvisni. Vsakdo nas je lahko izkoriščal in zavajal, kakor je bilo pač njemu po volji in prav. Tako se nam je oddolžila država, ker tako je hotel Maier-Kaibitsch in njegova družina v Heimabundu.

Sledil je udarec za udarcem, spretno in dobro premišljeno, dokler se ljudem iz Heimabunda, ki so se 1938 čez noč prelevili v najbolj vidne „Parteigenossen“, ni zdel dozorel čas, da z vso silo — z množično izselitvijo slovenskih kmetov — udarijo po nas in uresničijo v Celovcu nastalo in kot „Führerjev“ ukaz izdano željo: „Macht mir das Land deutsch“.

Morda so se kolovodje tega nezaslišanega zločina, ki se ne bo dal nikdar izbrisati iz zgodovine, takrat še bolj zavedali za njihove namene nevarnega za slovenski narod pa zgodovinskega dogodka, do katerega je prišlo pičlo leto poprej v Ljubljani — ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda — kot pa se tega zaveda še dandanes marsikateri Slovenec. Morda pa so jih prav posledice tega dogodka spravile do tako pobešenih dejanj.

27. aprila 1941 so bili z ustanovitvijo Osvobodilne fronte slovenskega naroda položeni v Ljubljani temelji za obrambo pred krvoločnimi zatirali in uničevalci vsega slovenskega naroda, temelji za izbojevanje njegove enakopravnosti in popolne nacionalne in socialne svobode. Slovenski narod se je pričel združevati in brez razlike na nazor in politično prepričanje začel odločen boj za „staro pravdo“ izza kmečkih puntov in za združitev vseh Slovencev, katere prvoborniki je bil naš rojak Matija Majar-Ziljski. Tudi naš kmečki življenjski je v tej borbi živo sodeloval in si izbojeval pridobitve, za katerih kljub mešetariji, ki so jo sklenili v Parizu, vztrajno in zavestno gradimo svojo boljšo bodočnost, ustvarjamo temelje za svoj nadaljnji gospodarski obstoj, za izkopenje iz svoje odvisnosti.

Zato slovenski kmečki ljudje danes s ponosom gledamo na svojo borbo in svoje delo v zadnjih desetih letih in se globoko klanjamo pred tovariši in tovarišicami, ki so v tej borbi dali svoja življenja, nam pa izročili visoke ideale, na katerih smo gradili in gradimo naprej.

Pridobitve, ki smo si jih kmečki ljudje priborili v okviru Osvobodilne fronte slovenskega naroda, so tako velike in nam dajejo tako perspektivo, da smo nanje z vso upra-

vičenostjo lahko ponosni. Neodgovorno pred zgodovino in podlo pa bi bilo, če bi se jih sramovali in jih morda celo zanikali.

Prej so lahko gazili preko nas in nas prikrajševali, kjer se jim je zljubilo, bili smo prepuščeni samim sebi in vsak v svojem kotičku jadikovali nad stoterimi težavami. Nihče se ni potegoval za naše pravice, za našo kmetijsko šolo, nihče nam ni posredoval potrebne gospodarske in strokovne izobrazbe, skrbel za boljšo donosnost naših kmetij, za izkopenje iz naše odvisnosti in za naše potrebno uveljavljanje na trgu. Eni so nas izkoriščali, zatirali in načrtno uničevali, drugi pa nas navzlic bolečim ranam puščali v nemar.

Danes z nami ni več tako. Ideja Osvobodilne fronte je močno odjeknila v nas. S Slovensko kmečko zvezo dan za dnem uresničujemo v vsakem posameznem primeru program naše osvoboditve izpod tujčeve pete. Potreba naše skupnosti nam je postala jasna in prepričani smo, da smo premostili že številne težave in zapreke, ki so se v prejšnjih desetletjih zdele nepremostljive,

ustvarjamo v vedno širšem krogu pogoje in trajne vrednote za osvoboditev iz zaostalosti in odvisnosti, iz izkoriščanja in nevarnosti hlastanja po naši zemlji. V Slovenski kmečki zvezi smo postavili odločilne mejnike v naši kmečki zgodovini, z našim delom pa smo enkrat za vselej prekrizali nakane in namene, ki jih imajo z nami izrodki Heimabunda — odločujoča gospoda v kmetijski zbornici. Ne prosimo več s klobukom v roki ponižno za „milost“, temveč delamo to, kar nam je prav in kar koristimo nam in ne drugim, zahtevamo to, kar je našega.

Predobro se zavedamo svoje enakopravnosti in zato vemo, da nam tega, kar sami ustvarjamo — bodisi na tem ali onem kmečkem in gospodarskem področju — ne more nihče zavreči ali celo prepovedati. Naše dosedanje delo, ki mu je bilo odraz letošnji občni zbor Slovenske kmečke zveze v Celovcu, nas krepi v zavesti, da se bomo v čedalje tesnejši združenosti gospodarsko krepili in uresničevali besede, ki jih je slovenskemu narodu zapisala Osvobodilna fronta.

Blaž Singer

Bežite, policija gre!

Pri samotni hiši med št. Vidom v Podjuni in Nagelčami so partizani. Soba, v kateri se nahajajo, je v pritličju nanovo pozidanega gospodarskega poslopja proti cesti blizu majhne stanovanjske hišice, ki stoji tik ob cesti. Spodaj je majhna predsoba. Pet jih je in še počivajo. Izmučeni so, prišli so šele proti jutru — iz Mohliča, hodili so domala celo noč, gazili globoki sneg po šentvidski gori, ki leži na podolgi med Mohličami in št. Vidom in kakor debela visoka stena loči obedve vasi. Pa saj je ura komaj še enajst.

Naenkrat jih vzdrami iz polna ropot hišnih vrat in sobnih duri, ki jih zaloputne gospodar od razburjenja v naglici za seboj. Pred njimi stoji starček, roke se mu tresejo in iz ust se mu iztrga krik: „Bežite, po cesti iz št. Vida sem gre policija; vse belo jih je!“ Skrb za partizane, strah pred maščevanjem od strani surove policije mu narekuje prošnjo, ki jo izjeda s tresočim se glasom. S hčerko je žagal drva pred hišo, ko mu stopi hipoma vsa nevarnost pred oči. Sam je planil v hišo k partizanom, da jih opozori in reši nje in svoje. Hčerka pa jo je pobrisala v bližnji gozd, mislila je, da bo doma „pokalo“.

Partizani ostanejo mirni, ni bilo to prvič. Oni vedo: sedaj je vse odvisno od mirnih živcev in trdnosti domačih ljudi. Beg bi bil brezsmiseln, pomenil bi celo izdajstvo nad dobrimi ljudmi. Kajti vrata kažejo proti cesti, po kateri se približuje policija, ki bi jih nujno morala opaziti, je bil lep sončen dan. Tudi nenavadno, povsem svežo sled od okna na skedenj ali v gozd, ki bi jo nujno morali napraviti, če bi hoteli pobegniti skozi okno, bi brez dvoma videla, ker je bila soba oddaljena od ceste komaj štiri do pet metrov. Beg bi pomenil poleg drugega še „hajko“ v globokem snegu. Napad na policijo pa, ki ni bila samo v več kot desetkratni številni premoči, marveč tudi dobro oborožena in pripravljena za borbo, dočim je bila skupina petih partizanov, ki je opravljala politično delo med ljudstvom v dolini, opremljena samo z najpotrebnejšim orožjem za samoobrambo v primeru spopada na blizu, bi v tem slučaju prav tako ne bil na mestu. Tě misli spreletijo v naglici kratkih sekund trezne možgane partizanov.

Zato odvrnejo gospodarju: „Oče skrijte se, da vas ne vidi policija, mi pa ostanemo tukaj, to je za vas in za nas v tem primeru najboljša.“ Starček jim zaupa in jih uboga, oni pa so se zanesli na preizkušeno trdnost koroške žene. Pri hiši sta se nahajali še gospodinja in starejša hčerka; bili sta v kuhinji.

Za vsak slučaj pa se je bilo treba pripraviti. Treba je bilo obuti samo škornje in obleči samo suknjo, kajti navadno so spali partizani oblečeni, nato opasati se z opasacjo s priveseno „bombo“ in pištolo ter zgrabiti za brzostrelko. Plašči in vse drugo kljub zimi ni prišlo več v poštev, oviralo bi njihovo gibčnost.

Toda komaj so si zapeli svoje suknje, že se prikaže na cesti pred oknom policist v beli bluzi iz tkanine, ki pokriva njegovo kušarsko-zeleno uniformo, da se v snežni

belini ne opazi že od daleč, z brzostrelko na rami. „Je že tukaj, ustavila se je pri hiši“, zašepčejo partizani. Policaj se zazre za trenutek v okno sobe, v kateri se nahajajo partizani. „Ali nas vidi?“ se vprašajo za prvi hip. Vendar se jim kmalu zazdi, da je nemogoče stoječemu v bleščečem se belem snegu razločevati skozi dvojne šipe v temnačni sobi prav tako temno oblečene človeške postave, pa četudi v razdalji na samo nekaj metrov. To potrdi kmalu tudi policist sam, ki brezskrbno umakne svoj srepi pogled, ne zavedajoč se bližine sovražnikov.

Skozi vrata se sliši nerazločno govorjenje, slišijo se koraki po dvorišču, kajti duri v predsobo so bile odprte. „Kaj bo sedaj?“ se vprašujejo partizani radovedni a popolnoma mirni, le na njenih blelih obrazih se odraža resnost njihovega trenutnega položaja. Njihovo življenje visi v teh nekaj minutah, ki trajajo celo večnost, na tanki niti. Kajti „ujeti se ne damo“ je trden sklep njih vseh. Zato jim preostaja v primeru omahljivosti domačih ali hišne preiskave samo še druga možnost: samoobrambni beg, ki pa je spričo globokega snega in premoči policije skoraj brezizgleden. Mirno se zadržajo v sobi prisluškujejo, kdaj bo udarilo puškino kopito v vrata, popolnoma pripravljeni na tisti trenutek, ki pomeni zanje znak za hitro ravnanje: rafal iz brzostrelke v vrata, bombo za bombo skozi odprta vrata, vmes drug za drugim iz sobe...

Vendar so čakali zaman na najhujše, bilo je bolj ali manj mirno, samo od časa do časa je pretrgal napeto tišino odurni krohot iz policijskega grla.

Sedaj naenkrat se začneja pomikati policija mimo hiše. V enosporedu se vije vrsta belo zamaskiranih policajev, oboroženih s puškami, brzostrelkami, mitraljezi in lahki baci po cesti proti gozdu. Bila je cela kompanija. „Ali grejo naprej, ali pa hočejo obkoliti hišo?“ se vprašujejo partizani. Trenutki napetega pričakovanja! „V gozd in po cesti dalje gredo“ se kmalu hkrati izvije iz ust tistih, ki stoje najbližje okna, da morejo natančno opazovati pokret policije. „Torej se vendar nismo varali!“ se oddahnejo vsi. Zaupanje v zanesljivost koroške žene se je tudi tokrat obneslo.

Tedaj pa se že odprejo vrata in vsi domači prihitijo k partizanom, polni veselja nad odvrnjeno skupno nesrečo. Iz radosti nad uspešno ukano policije pripovedujejo: stari bolehave oče se je skril, kakor so mu veleli partizani; mlajša hčerka je kmalu uvidela napako, da je pobegnila v gozd, vrnila se je z bremenom borovih vejic in se izmazala pri policiji s tem, češ da rabijo vejice, ker bodo pekli kruh; gospodinja in starejša hčerka pa je uspelo prepričati policijo, ki je spraševala za skupino petih partizanov — bila je očividno izdaja —, s kislim moštom, da je ni hiši.

Še enkrat bogato pogostijo domači partizanom, ki ponoči odidejo dalje. Koroška žena pa je spet enkrat pokazala, kako velik je bil njen prispevek v narodnoosvobodilni borbi na Koroškem.

Tone Butej — Janez

Izdajalec

27. marec 1945. leta. Na vratih, kjer bivajo naš stari Slugov oče v Grpičih v Ziljski dolini, se je zjutraj na vse zgodaj čulo močno trkanje in pobijanje in zraven surovi glasovi: „Odprite, bandit Toni je doma in vi ga skrivate!“ Slugov oče in Micka, oba prestrašena sprva nista vedela, kaj bi naredila, ko v tem udari orožnik s puškinim kopitom po vratih, da se vse strese in bi bilo gotovo vse drobno, ako Mici ne bi hitro odprla. Kar prihrumeli so v sobo, kakor ponoreli, hoteli so imeti sina Toneta, ki je dezertiral iz nemške vojske in šel v partizane. Kako to, da so orožniki prišli Toneta iskat. Bilo je takole:

Takrat se je velik rajh že rušil na vseh krajih in koncih in so že vrabci na strehi čivkali, da ni več daleč čas, ko se bo reklo, da Hitlerja ni več. To je vedel tudi Hubert iz Grpič, ko je prišel z vzhodne fronte na dopust. S Slugovim Tonetom sta se zgovorila, da gre z njim v partizane in da počaka ta čas pri Slugovem očetu, da pride Tone po njega. Na delu pa je bil izdajalec, ki je vohunil že ves čas, odkar je izvedel, da je Tone v partizanih. Ko pa je zdaj videl, da je nekdo pri očetu, je bil mnenja, da je Tone. Opravil je najnagnejše delo, ki ga more človek narediti, izdal je svoj narod in uničil nedolžnega človeka, kateri še nikdar ni storil nič hudega.

Ko so orožniki planili v sobo, so mesto Toneta dobili Huberta Goričnika, aretirali so njega in hčerko Micijo, češ, da je skrivala dezerterja. Oba so peljali na orožniško postajo v Rikarjo ves, ker je Hubert Goričnik postal žrtev nacistične podivjanosti, Micijo pa so odpeljali orožniki v gestapovske zapore v Beljak. Bila je zaprta do kapitulacije Nemčije. Starejšega Slugovega sina Jožeta, ki je bil prav tako zaprt v Beljaku, pa so po šestih mesecih težko bolnega odvedli v Dachau.

Škodoželjno se je takrat smejal izdajalec, ko je z enim samim udarcem povzročil velikansko gorje trem družinam.

Minila je vojna, prišel je mir.

Vrnil se je Toni iz partizanov, vrnila se je Micka iz zapora, po dolgem času tudi sin Jože iz Dachaua, uničen po telesu in duši. Samo Huberta Goričnika ni. Izdajalec je ostal do danes nekažnovan. Njegove roke so krvave od nedolžne krvi. A njegova najsrčnejša želja se mu vendar ni izpolnila, da bi videl celo Slugovo družino strto pred seboj.

Frančiška Sluga

Igo Gruden:

V pregnanstvo

Odšli iz ječe smo ob uri zgodnji, omotične nas sonce je slepilo, ko da stopili v dan smo po povodnji.

Od Kamniških planin se je dramilo nedeljsko mračno jutro nad Ljubljano, molče smo šli in ni se nam mudilo.

Nosili v sru vsi smo skrito rano: dekle, otroka, mater, sestro, ženo, podoba sveto za na pot neznano.

Takrat je vsak spoznal, da prebodeno srce od dragih se najtežje loči, obračal stran oko je zamegljeno.

Slovesa mi opisati ni moči: ločitev pretresljiva kraj postaje v spominu je samo odsev gasnoči.

Predrle žene so kordon: padaje za nami tekle, vlekale nas, kričale, v objem metale se, na glas jokaje.

Oči so moje v gneči nje iskale: ko me je uzrla in planila k meni, s pogledom enim so jo vse vprašale.

K slovesu mi v besedi ni nobeni odgovorila, me le poljubila in svoj poljub od solze orošeni v srečo mi za odgovor položila.

KOCA V GRAPI

Nas niso mogli uloviti v zanjke,
mi pljunili smo judežem v obraz,
nas je izklesal v trpljenju čas,
skrivnosti ni za nas in ne uganke!

Nam ni nič več za stare gnile strani
in izvršujemo srca ukaz,
v daljave vabi nas svobode glas,
korakamo med petjem Bilečanke.

A z nami ti greš, zemljica Koroška
in tvoja pesem v naših srcih poje,
s teboj gremo skoz svoje težke boje

in naša misel čista je, otroška —
a v nas je volja, volja silna, moška...!
Če pademo, nam daj naročje svoje!...

(Iz zbirke „Mrtvi Bataljon“, posvečene padlim junakom Ziljskega bataljona in naši Koroški.)

Mladina - bodočnost naroda

Z ustanovitvijo Osvobodilne fronte so bili tudi slovenski mladini na Koroškem dani pogoji za ustanovitev svoje lastne organizacije, ki si je osvojila geslo „Mladina — bodočnost naroda“. Sicer so si to geslo svojili že pred vojno in si ga še danes svojijo po vseh reakcionarnih deželah, vendar pa je mladina povsod tam vedno prepuščena svoji usodi, kadar bi ji moral vladajoči režim stati ob strani in ji nuditi vsestransko pomoč. Zato je tudi naša mladina v najtežjem času, ko je bil slovenski narod v smrtni nevarnosti, prepoznala vse tiste, ki so kaj radodarni z obljubami, skopi pa z dejanji. Kot prva se je odzvala klicu Osvobodilne fronte, zgrabila za orožje in šla v borbo za uresničenje gesla „Mladina — bodočnost naroda“. Velike so

bile žrtve v partizanskih borbah, med talci, v koncentracijskih taboriščih in zaporih, a povsod je bila mladina v prvih vrstah, mladina je bila tista, ki ni klonila pred nobenim nasiljem, ki se ni ustrašila največjih žrtev. Vztrajala je v svojem krvavem boju za svobodo.

Kaj je dalo mladini toliko moči? Prevečala jo je predvsem misel enotnosti, enotnosti kmečke in delovne mladine, enotnosti napredne mladine sploh. Že ob prvih žrtvah je s krvjo zapisala v pravila svoje mladinske organizacije: Najvišji cilj nam mora biti enotnost! Kmečka mladina mora stremeti za tem, da bo spoznala in razumela borbo delovne mladine in ta mora s kmečko mladino navezati tesne stike, kajti nikdar ne smemo

pozabiti, da je samo v enotnosti mogoče zagotoviti zmago pravici in resnici.

Narodnoosvobodilna borba nam je pokazala, da je možno resnično in iskreno sodelovanje med slovensko in napredno avstrijsko mladino, tisto avstrijsko mladino, ki je prav tako spoznala in na lastni koži občutila zločinstva nacističnega nasilstva ter se zaradi tega pridružila mogočni armadi tistih, ki so si postavili za cilj ustvaritev boljšega sveta, kot pa si ga je v svoji blazni domišljiji zamislil Hitlerjev „nadčlovek“. Potreba po sodelovanju med slovensko in napredno avstrijsko mladino pa danes ni nič manjša kot je bila v času oborožene borbe in je spet mladina tista, ki je začela graditi porušene mostove od naroda do naroda, ki bo znala onemogočiti stremeljenja raznih Steinacherjev po novih napadalnih mostičih.

Zveza slovenske mladine, ki kaže pravo pot napredni mladini, od leta 1945 odločno nadaljuje borbo za demokratične pravice mladine, borbo proti spet porajajoči se nacistični miselnosti. Kakor se ni ustrašila žrtev v času narodnoosvobodilne borbe, tako tudi danes ne glede na številne zapreke pogumno nadaljuje svojo pot, ki si jo je začrtala v krvavi borbi proti fašizmu. Čeprav je morala po letu 1945 že nešteto krat spoznati nenaklonjenost oblasti — omenili bi samo njene zahteve po slovenskem pouku v šolah, po slovenskih napisih po naših vaseh, kulturne nastope na odrih širom Koroške, povratek naših delovnih brigad iz matične države Jugoslavije in razne manifestacije —, je ni in je ne bo mogel nikdar nihče prepričati o svoji naklonjenosti, dokler bo enakopravnost koroških Slovencev ostala samo papirnata obljuba. Enotnost, skovana v najtežjih dneh slovenskega naroda, vodi našo mladino tudi danes, ko se ob vsaki priložnosti poteguje za dejansko uresničenje lepo zvonečih obljub. V znaku take enotnosti je priredila tudi mladinske dneve in smučarsko prireditev v Št. Janžu.

Danes ima naša mladina možnost, da se razvija in se udeležuje tako na kulturnem kakor tudi na fizikalnem področju. Dobro pa se zaveda, da ne bi mogla več nastopati s slovenskimi igrami, se izobraževati v maternem jeziku, spoznavati in gojiti našo slovensko kulturo, čitati knjige in pesmi naših velikih pisateljev in pesnikov, ako ne bi bilo Osvobodilne fronte. Vse to so pridobitve, ki smo si jih priborili v narodnoosvobodilni borbi pod vodstvom Osvobodilne fronte, za te pravice so prelivali svojo kri nešteti najboljši sinovi našega naroda in to nam nalaga veliko dolžnost, da danes nadaljujemo tam, kjer so oni končali.

Mladina hoče danes sodelovati pri ustvarjanju boljšega sveta. Za vedno so minili časi, ko je klečevala, zdaj noče več kriviti svojih hrbtov, ker ve, da se bori za pravico.

Fran Albreht:

Spev proletarcev

Nas je rodil granitni trdi tlak
Velikih mest, širokih cest,
nas je plodil dušeti, vlažni mrak —
naš otec glad je, majka nam bolel.

Mi vsi v prekletstvu smo zaplojeni,
mi vsi spočeti smo v prekleti dan,
mi, sužnji gladni, smo obsojeni,
da sipljemo bogastvo v skopo dlan.

A naš je svet! Čez vse strani
smo zasejali ta svoj sužnji rod:
da — kadar mi zamahnemo s pestmi —
se stresa zemlja, odgovarja svod;

da — kadar mi zapojemo svoj spev —
se v bajonetih mesta razblešče,
v nebo grmi njegov srditi odmev,
v fotehli starci plešasti medle...

Svojo pravico zahteva s ponosno dvignjeno glavo, ker se zaveda, da je za to pravico doprinesla velikanske žrtve, da je zanjo žrtvovala več kot tisti, ki bi jo danes hoteli razdvojiti ali uspavati. Mladina dobro ve, da se mir v svetu ne bo ohranil s podpisi na papirju, še manj z atomsko bombo, marveč le z resnim in poštenim prizadevanjem za lepšo bodočnost in dobiti delovnega človeka.

Ko obhajamo 10. obletnico ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda lahko s ponosom ugotovimo, da je tudi Zveza slovenske mladine med tistimi, ki so zamenjali puško z lopato in gradijo svoj veličastni dom na temeljih, priborjenih v narodnoosvobodilni borbi.

Kori Perč

Ideja OF je zajela slednjo gorsko vas

Praznovanje desete obletnice rojstva Osvobodilne fronte ni samo praznik, da se spominjamo početka najslavnejše dobe jugoslovanskih narodov in preroda slovenskega naroda posebej, temveč, da se ponovno poglobimo v pot, ki jo je slovenski narod prehodil do pomladi leta 1941. Ob tem pomembnem jubileju si hočemo znova predočiti odličen pomen Osvobodilne fronte, ki je razgibala slovensko ljudstvo za odločno brezkompromisno borbo za svojo nacionalno in socialno osvoboditev. Zares pomeni vloga Osvobodilne fronte prerod slovenskega naroda, prelomnico zgodovine suženjstva in hlapčevske ponižnosti, zavest vere v zmago ljudskih množic ter predanost idejam, za katere zmago je ljudstvo žrtvovalo nešteto dragocenih življenj in prestalo ogromno trpljenja.

Ta ideja je bila borba za socialno in narodno osvoboditev, borba za pravični mir in prijateljsko sožitje med narodi. Ljudstvo kmetov in delavcev in ljudske inteligence je vzelo usodo v svoje roke in nastopilo pot, ki je v začetku izgledala brezupna. Krik: „Smrt fašizmu — svoboda narodu“ je užgal od vasi do vasi do zadnje hribovske koč. Ven iz suženjstva, za mir in enakopravne odnose med narodi in njihovimi državami je bilo geslo ponižanih, zatiranih in razžaljenih. Ta edinstvena borba slovenskega naroda je slovela na neomajni enotnosti vseh in neupogljivi veri v ljudske množice. Ta zavest in borba je vedno bolj vidno in vedno z večjim uspehom posegala v miselnost slovenskega delovnega človeka in Osvobodilna fronta je postala najširša organizacija ljudskih množic. Nikdar v zgodovini ni bila ljudska volja tako enotna, ki je bila v stanu zmagati v nepremerni borbi s tujimi in domačimi sovražniki. Zavedalo se je ljudstvo, da je enotnost največji garant za zmago v narodnoosvobodilni borbi in na tej zavesti so propadli vsi mnogoteri poizkusi zunanjih in notranjih sovražnikov in vsi oni, ki so hoteli preslepiti naše ljudstvo. Ta odločitev, geslo enotnosti, je bila ena izmed najvažnejših ob rojstvu Osvobodilne fronte pred desetimi leti.

Poziv k enotnosti je našel ugoden odmev v vseh plasteh slovenskega ljudstva ter se je širil od človeka do človeka, iz vasi do vasi, do poslednjega naselja tudi v hribih pri nas na Koroškem. V okviru te enotnosti je imel prostor vsak, ki se je hotel boriti za osvoboditev na smrt obsojenega naroda. In iz dneva v dan so rastle vrste borcev, vrste upornikov in ni trajalo dolgo, ko je to gibanje povzročilo sovražniku resne preglavice in razplamtelo njegovo sovraštvo do pobesnelosti. Ne prelita kri in trpljenje in ne smrt niso zaustavili v Osvobodilni fronti združenih množic na pohodu k svetlejšemu življenju. Kri mučencev je bila seme novih borcev. Vsaka slovenska vas šteje po več ali manj žrtev, ki so z življenjem in krvjo poudarile pravilnost začetne poti.

Lista onih, ki so s trpljenjem in premočmi z življenjem dokumentirali vrednote idej, za katere se je Osvobodilna fronta trdno odločila, da jim pribori končno zmago, bi se vlekla v neskončnost.

Mnogi kameniti spomeniki bodo poznim rodovom govorili o junaštvu iz slavne dobe slovenskega naroda, na mnogih grobovih v tujini pa ni rezanega kamna ne tesanega lesa.

In glej, nenadoma, kakor z nevidno silo se je razneslo tudi po hribih Šmarjete in Ko-

mlna nad Pliberkom o nekem gibanju, ki obeta odpreti vrata iz tesnobe nacističnega nasilja. Nacisti in njihovi pajdaši so že šušljali o nekih „banditih“, ki so grozni in krvoločni gozdni tolovaji. Mnogi so že govorili o Osvobodilni fronti in se nehoti zgrozili pred še nevidno nevarnostjo. Naši kmetje in delavci pa so tanko prisluhali in srce jim je utripalo krepkeje, v daljavi so zaslišali jutranjo zarjo. Tudi so že slišali glasove o nekem „Titu“, ki je iz balkanskih gora napovedal neizprosno boj fašističnim nasilnikom. To so bili medli žarki v dneve teme, groze in stalne negotovosti. Vera v srce je rastle in volja po odporu se je večala, čim bolj je rastle teror in nasilje krvavega fašizma.

Na četrto nedeljo leta 1943 so se pojavili v Šmarjeti prvi partizani, borci za svobodo in glasniki idej Osvobodilne fronte. Prebivalstvo jih je z malimi izjemami sprejelo z odprtim srcem in jim v globokem prepričanju, da sodelujejo za osvoboditev in uničenje fašizma, v vsakem oziru šlo na roko. Partizani so imeli dober čut za spoznavanje prebivalstva in kmalu so vedeli, kje so dobrodošli in to je bilo v Šmarjeti, na Belšaku in Komlnu v večini kmečkih domov. Le eden se je v svoji kratkovidnosti upiral, preveč je veroval v

Srečko Kosovel:

Pravim ti brat

Pravim ti, brat: bodi močan,
delaj in te ne morejo uničiti,
delaj in stremi za tem: uresničiti
jasno resnico najglobljih spoznanj.

Poslušaj svoj glas iz velikih sanj,
a se ne daj od njih mrtvičiti,
bodi gorak, ne kakor mrlič ti,
ki je njih stas steklen in hladan.

In če je treba, prelij svojo kri,
naj prešumi življenja bregove,
da bo rodila kipeče ljudi,
ki bodo strgali tesne okove
raz sebe, porušili ostre zidove,
v krajino našo prinesli luči.

Hitlerjevo zmago in poslušal pliberške „spisburgarje“ in preveč se mu je laskala dvomljiva čast „Zellenleiterja“ in drugih funkcij, morda je tudi rad sprejemal razne gmotne vrednosti iz nacističnih virov. Izzival je z ogromno sliko „firerja“ in pogosto izustil sovražne in izzivalne besede in brčkone tudi ovajal krtnje partizanov tam, od koder bi jim lahko pretila nevarnost. Ta mož se je moral sprijazniti z resnobo časa, ker nekega pomladanskega dne so ga odstranili. Pogreb je bil v Pliberku z velikanskim pompom in tujo navlako.

Sodelovanje s partizani je bilo tesno povezano in uspešno. Kmalu je bila organizirana obveščevalna služba iz Pliberka do Št. Danijela in, če je bila nevarnost, so bili partizani takoj obveščeni o premikanju policije in nemške soldateske in marsi katera krvava žrtev jim je bila prihranjena. Oskrbovali pa so partizane v izdatni meri s prenočišči in jestvinami, čeprav stalno v preteči nevarnosti od strani zasledujoče jih nemške policije in

gnusnih domačih ovaduhov. Isto leto so pričeli odhajati tudi prvi domačini v partizane, eden izmed prvih je Visočnik Franc, ki žal ni dočkal konca vojne, ker ga je zadela sovražna krogla na Rišperku. Danes počiva na pokopališču v Mežici.

Povezanost z narodnoosvobodilnim gibanjem in partizani je zahtevala od prebivalstva v teh hribih težke žrtve. Delovanje in simpatiziranje hribovcev ni ostalo prikrito nacističnim oblastnikom v Pliberku in kovali so uničujoče načrte. Iztrebiti prebivalstvo iz teh hribov in očistiti kraj neljubih jim ljudi, je bil njihov namen.

In prihajali so nasilni in okrutni od hiše do hiše in brez dokaza in vzroka odganjali može in žene ter polodraslo mladino v taborišča smrti. Le malokje in malokdo govori o teh tihih junakih, zato jih navajamo tukaj:

V prvi polovici leta 1943 so med suvanjem in zasramovanjem odgnali na primer Štefana Martina in ga v taborišču Mauthausen pridržali do konca vojne, od koder se je vrnil komaj živ. Odgnali so Salešnika Petra, ki ni več videl svojega Belšaka in svojih dragih. Ravno tako so za vedno odgnali Messnerja Franca, poginiti je moral v kacetu. Starega očeta, Šimeja, Bromanu Urbana, ki ni skrivil živemu krstu lasu, so iztirali za vedno. Podlesnika Janeza, očeta osmih otrok, so sežgali v krematoriju. Potočnika Valentina so zadavili v taborišču smrti v Lublinu. Nadalje so v kacetih upihnil življenje delavnemu Gliniku Francu in nikdar se nista več vrnila na vrh Komlna. Seiler Aleš in Sačen Jožef, oba mala posestnika, ki sta s trudom svojih rok obdelovala svojo bomo zemljo. In še ni konca žrtev, ki so položile na žrtvenik svoje najdražje, življenje, kakor Stropnik Jernej, Drvodol Rudolf. Naštete so samo žrtve iz hribovskih delov občine Libuče in Blato. Drugih vasi niti ne omenjamo. Iz teh hribov omenimo še Kosovo Cijo, Broman Heleno, Potočnik Marijo, Riharda, Kralj Janeza, Gajšek Apolonijo in Slanič Marico, ki so prestali kacete in še mnoge druge, ki so bili krajšo ali daljšo dobo zaprti.

In še lahko nadaljujemo z verigo žrtev, ki so položili življenje na oltar domovine. Mladega pokončnega Karla Potočnika so ubili kot talca v znanem pokolju v Kargujevacu. Med nečloveškim mučenjem so v poletju leta 1943, nekaj dni po aretaciji, uničili življenje nadebudnemu Šimonovemu Lojzu.

Navedene žrtve so samo primer iz enega malega koščka hribovitih krajev naše slovenske domovine, kakor je bilo vsepovsod po naši zemlji. Prebivalstvo, ki je živel mirno na svoji domači grudi, je prisluhnilo hlicu Osvobodilne fronte in po ogromni večini spremljalo osvobodno gibanje z velikimi simpatijami in z gorkim čustvom ljubezni aktivne podpore partizanskim akcijam, kjer koli je bilo mogoče ker je videlo v tem dejanju zarjo lepšega časa, konec vojne, uničenje krvavega fašizma, borbo za trajen in pravičen mir, zlato svobodo. In nad temi ljudmi so se znašali gestapovski agenti, preganjali so jih noč in dan in mnoge odvedli za vedno — na zadnjo pot. Še so v slutnji najhujšega objeli s srcem temnozeleno senco svojega sadnega drevja, sončne trate domačih travnikov, na pobočju njive, na katerih so s toliko ljubeznijo spremljali rast od setve do žetve. Vrt pred hišo polno cvetja, tihi dom svoje mladostne in družinske sreče.

Dragocene žrtve — nikdar pozabljene!

Karel Prusnik — Gašper:

Rojstvo Osvobodilne fronte

Močan in precizen gestapovski in propagandni oklep se je ovijal okoli koroških Slovencev, ko se je rodila v okupirani Ljubljani Osvobodilna fronta. Koliko so bili tisti, ki so si kratili monopol političnega življenja koroških Slovencev, obveščeni o tem zgodovinskem dejanju, mi ni znano. Vem samo toliko, da smo preprosti delavci in kmetje bili popolnoma v temi. Zanimanje za politično jasnost pa je bilo kljub temu ali pa prav zaradi tega veliko. Prihajali so fantje iz nemške vojske, se zanimali, iskali informacije, a jih niso dobili niti v Celovcu. Politično najbolj razgledani, napredni elementi iz vrst delavcev pa so bili vsled politične zmede, ki je nastala vsled pogodbe med Hitlerjem in Stalinom leta 1939, v nemški vojski in tudi že deloma padli. Tako je tudi Kordež Valentin, drvar iz Bele pri Železni Kapli, zelo inteligenten in načitan proletarec, ki je užival zaupanje pretežne večine delovnega ljudstva belske občine, bil kot nemški vojak ubit na vzhodni fronti.

Slovenski fantje so začeli prihajati na dopust tudi že z Balkana. Pripovedovali so najbolj zaupnim prijateljem, da je v Sloveniji oborožen odpor proti Nemcem, da v Srbiji močno delujejo edince prostovoljnih borcev za svobodo in podobno. Vendar o Osvobodilni fronti nismo zvedeli vsledotlej, ko so se pojavili tudi na Koroškem živi partizani, ki so prišli ponoči, bili oboroženi z ročnimi bombami za pasom in s pištolami. Šele ko so nam ti ljudje prinesli žive besede o osvobodilnem protifašističnem gibanju na dom, prav v hišo vsakega Slovenca posebej, smo se začeli zavedati, kako neizmerno zapušteni, osamljeni in varani smo bili. Zavedali smo se šele s tem trenutkom, v kakšni politični temi smo živeli, ko se je ostali slovenski narod že leto dni boril, bil organiziran in imel splošno slovensko vodstvo — Izvršni odbor Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

Položaj pa se je tiste čase hitro začel razvijati tudi na Koroškem, ko smo Slovenci spoznali pot, ki pelje v borbo proti Hitlerju. Čeprav je bil slovenski narod na Koroškem razmetan po vsej Evropi, po izseljeniških taboriščih, zaporih, koncentracijskih taboriščih in vseh frontah, ki jih je takrat poznal vrhovni štab Hitlerjevega vojnega stroja, so vrste svobodoljubnih koroških Slovencev vedno močnejše in hitreje rastle. Kmečki fantje in dekleta, delavci iz tovarn in žag so zamenjali nacistične kokarde na čepicah s peterokrako zvezdo. Rastle so vojaške edince svobodoljubnih ljudi na domačih tleh. Branili so pred tujcem rodno zemljo, rojstno hišo. Zaježili smo nadaljnjo izseljevanje, na mali kosček koroške zemlje pa vezali tisoče hitlerjancev in tako razbremenili velike zavezniške fronte. In to kljub represalijam in strahotnemu pobijanju ranjenih ujetih borcev, kljub grožnjam, da bodo najstarejšega partizana na Koroškem, če ga ujamejo, obesili na domačem trgu, toda ne tako da bo takoj mrtev, ampak ga bo možno še na pol živega kamenjati in opljuvati; kljub temu, da so zasramovali ubite partizane, kakor so se nekoč hvalili poldivji ljudje s skalpi za pasom.

Osvobodilna fronta pa je budila iz spanja vedno širše množice. Tisti kmečki hlapec, ki je bil vaje ubogati slehernega ne samo svojega gospodarja, ki je bil z njim dober kot oče, ampak tudi tistega, ki mu je ubil mater, mu ukradel sina, je prenehal ubogati. Postal je komandir osvobodilne edince. Hodil je po domačih gozdovih, s tovariši čital knjige, izrabljaj vsako priliko, da se izobrazijo, podžigal je druge njemu enake, da so začeli spoznavati svet, kulturo. V enem letu se je ta kmečki hlapec, ki prej ni znal slovensko čitati pa tudi nemško le slabo, saj namesto da bi hodil v šolo ga je mati, dekla, dala k gruntarju za pastirja, naučil pisati poročila, članke, referate v maternem jeziku, stopil je pred svoje tovariše in kot komandant spregovoril o prihodnji akciji, o napadu na to ali ono hitlerjansko postojanko. Fantje so ga razumeli, mu sledili v napad in z njim vred zmagali. Ni govoril lepo, a govoril je iz srca in za tiste, ki so ga poslušali, je bilo lepo. Govoril je malo a delal veliko in vse je povedal kar je bilo treba, in vse tudi napravil kar je bilo važno. Ljubil je svoje tovariše in jim zaupal. Tovariši pa mu te ljubezni in zaupanja niso ostali dolžni. In če si ga vprašal, ko je kot namestnik komandanta koroškega odreda ležal težko ranjen, s prestreljenimi prsi in gancenimi zasluzni zemljanki, od

kod tako zaupanje v svoje tovariše, od kod tako zaupanje do delovnega ljudstva, ti je s slabotnim hreščecim glasom odgovoril: Osvobodilna fronta me je prerodila in srečen sem, morda celo ozdravim, ker imam neizmerno zaupanje tudi v samega sebe.

Zaupanje v ljudstvo in zaupanje v samega sebe napravi človeka srečnega tudi v najtežjih časih. In v najtežjih preizkušnjah zmagas kot človek, ki ti je pravica in resnica tisto orožje, s katerim premagaš tudi navidezno nepremagljive armade.

Veliko spoznanje, veličastni prepovedi malih narodov je zasluga rojstva Osvobodilne fronte. Danes se to očituje tudi že na vsem svetu. Iz tiste male države, ki si je z ljudmi, ki so imeli zaupanje samo v lastne sile, izbojevala edinstveno svobodo, veje danes duh enakopravnosti in neodvisnosti. Od kod izvira to načelo, ni težko uganiti. Izvira zaupanje v ljudske množice, ki so jamstvo lepših in pravičnejših časov prihodnosti. Ta duh veje iz one Jugoslavije in jugoslovanskih narodov, ki se niso borili proti nobeni narodnosti, katerih žrtve pa so bile dane za svobodo vseh narodov, velikih in malih. Tisti kmečki delavec je umrl na svojih težkih ranah, na

njegovo mesto pa so stopili tisoči in stopajo milijoni. In vsi, različnih talentov, različnih lastnosti, slabih in dobrih, pa bodo nekoč zmagali nad nasiljem in krivico, ko bodo spoznali misel velikega rojstva, katerega deseto obletnico obhajamo letos in katero je mladi partizanski pesnik tako lepo in globoko zajel v svoji pesmi „Ko človek bo človeka prepoznal“:

Zakaj ne nosite v dlaneh svojih src, ljudje?
Zakaj vam niso vpisane v oči vaše misli in želje?
Kajti prav v teh dneh, ko je vsaka slutnja greh,
ko si vsah želi uteh, in skriva vsak po svojih se poteh,
prav v teh, prav v teh usodnih dneh
bi morali nositi vsi srca v dlaneh...

In takrat bi se zavedali, kaj naš up velja,
kaj velja naš težki boj,
da ni malo naših, da nas je nebroj.

Ljudje, če v vaših bi očeh razbral,
po kakšnih hodite poteh,
in če vsakdo od vseh src na dlan bi djal,
da človek bi človeka prepoznal,
takrat bi v hipu stari svet propal...

Lobnik ob 10. obletnici OF

Ceprav ne ravno ob rojstvu, vendar kaj kmalu se je misel Osvobodilne fronte začela spreminjati v dejanja tudi v Lobniku, to je v tistem grabnu, kjer je okoli 33 hišnih števil, kjer žive sami Slovenci že od nekdaj, kjer so ostali neodvisni in samostojni, to se pravi, da v Lobniku še ni grajskih posestev kakor so v ostalih katastrskih občinah okoli Železne Kaple, v Lepeni, Remšeniku, Beli, Obirskem, Kortah, Praznici in Suhli. V vse našete grape se je že vrnil grajskič, samo ne v Lobnik, to pa morda zato, ker so posestva silno revna in je težek pridelek in tudi smrekovi ter jelkovi gozdovi ne rastejo tako bujno kot v okolici. Morda pa grajskič, tudi ni v Lobniku zaradi tega, ker je bil Lobnik vedno enoten in napreden. V Lobniku se je prepevalo ob Florijanovem „jajčanju“ od hiše do hiše, in v vsaki kuhinji je slovenske fante ta večer že čakalo pripravljeno ognjišče, jajci, krapi, „šntice“, pa tudi mošt in steklenica žganja. Pri cerkvenem mešanem in moškem zboru je bilo največ pevcev iz Lobnika. V Lobniku je bil tamburaški zbor in tudi lov so imeli Lobničani vedno v svojih rokah — razen v času avstro-in nacifašizma — in le malo je bilo lobniških „pobov“, ki ne bi bili lovci, tako da so še svojo pesem zložili, ki govori o gamsih in vselem ter korajžnem značaju Lobničanov:

„Sem pobič zelenega Lobnika,
sem zmiraj veselja srca.
Kedor se pa kisle in grdo drži,
ni lobniške, naše krvi.
Juhe, ni lobniške naše krvi.“

Sem fantič zelenega Lobnika,
z visokha rad gledam v dol,
le kdor si ne upa za gamsi v gor,
ni lobniški poba nikol,
juhe, ni lobniški poba nikol.

Sem pobič zelenega Lobnika,
sem zmiraj korajžen, vesel,
le kdor si ne upa zajuckat na glas,
ni lobniški poba pri nas,
juhe, ni lobniški poba pri nas.“

Morda je še katera kitica, a se je ne spominim, ker napisane še nisem videl. Morda jo Zležič Peter, ali Osenikov Lipej, ali Belfinov Franči še znajo in jo bodo katerega od mladih zapeli, da se bo ohranila pri lobniških fantih še naprej iz roda v rod. Ko so lobniški fantje „furali“, pa če sta prišla tudi samo dva skupaj, sta zapela kako slovensko, če že ne ravno svojo himno, kakor so imenovali zgoraj navedeno pesem, pa katero drugo slovensko. Če so šli vasovat, so peli. Če so šli na lov, so peli.

In pesem je lobniške fante spremljala tudi takrat, ko so šli v partizane. Tista leta je lobniško himno zamenjala partizanska pesem „Nabrusimo kose, že klas dozoreva“, „Kmečki fantje in dekleta, vi ste naša hrabra četa“, „Bičan in opljuvan ves slovenski narod dvigne k puntu trdo pest...“. Zadnjo je prav

rad prepeval Šorlijev Ciril, pa tudi njegov brat Jožef, ki sta bila v vsem Lobniku — in še preko tega meje — znana kot najboljša pevca. Ko so se partizani na svojih javkah po težkih borbah sestali pri Veglnu ali pri Brečku, se je pelo kakor ob „reševnicah“.

Lobnik je bil enoten tudi v borbi proti tujcu in pokalo je iz vsake hiše. Skoraj vsaka hiša je dala partizana. Dó ene ali dveh izjem pa so vse hiše vsaj materialno podpirale narodnoosvobodilno vojsko. Iz Tavčrnove hiše so bili ubiti v zadnji vojni vsi trije fanti. Franči je padel kot prvi partizanski komandant, Jurija so obglavili na Dunaju kot prvega člana Osvobodilne fronte. Jakij je postal žrtev brezvestnih starih politikov. Znana so še danes ilegalna imena kot Zaplotnik, pri Soldatu, pri Zeni, pri Kravtu, na Marofu. Ta imena so bila potrebna zaradi tega, da so se partizani in člani odborov OF lahko sporazumeli, brez da bi obstojala nevarnost kake izdaje.

Po Lobniku je podivjani fašizem besnel kot obseden. Že petnajstega aprila 1942 sta bili izseljeni dve družini. Do konca vojne pa že ni bilo hiše, kamor ne bi prišel nacistični SS-ovec ali policist, da bi odpeljal člane ali pa celo družino v zapor. Nekateri hiše, kakor Vivodovo, so popolnoma izropali, vso družino, razen dveh hčerk, ki sta šli v partizane, pa so vtaknili v zapor in dve sestri sta umrli v koncentracijskem taborišču. Ta hiša je celo po vojni še dala eno žrtev. Padla je od krogle tujca aktivna mladinka Malka — Tatjana. Tudi od Veglna so odgnali vse razen ene same osebe. Isto Prevernikove, dočim so od Mikeja šli vsi v partizane; nacisti

Srečko Kosovel:

Revolucija

Prav za prav naj bi bil to problem in še najbrže zelo kočljiv, toda, če je to, kar naj bi bil, če postane, kar da je — potem,

če prinese svobodo ljudem, naj mu kateri koli bo naziv, jaz ga molim bom in bom slavil, toda, dragi, ne sedaj, potem...

A sedaj je treba borbe za nas, borbe, svete borbe, ne miru, ne počitka, niti slepih sanj, ne raziskovanj, izpraševanj; treba, da spoznamo svoj obraz in da izpovemo: Mi smo tu!

so jim zato požgali gospodarsko poslopje. Pri Holarju so bila pod najtežjimi pogoji zborovanja. Hčerka Micka je bila požrtvovalna slovenska mladinka, ki je organizirala marsikatero blago za partizanske bolnice in tehnike. Osenikov Lipej je prišel ves srecen v partizane a kmalu v borbi s fašisti padel pri Žitari vasi. Veglnov Peter je bil takrat star dvajset let. On sam nam bo še povedal, kako so nacisti ravnali z otroci, ko so ga pre-

tepali in niti očeta niso pustili v sobo, kjer so ga trpinčili, nato pa odgnali v zapor. Tudi Belfnova Marica ne bo pozabila, kako so policisti ravnali z njo kot desetletnim otrokom.

Iz Železne Kaple so prihajali iz dneva v dan tujci z mitraljezi in pištolami ter terorizirali Lobničane. Iz one Železne Kaple so prišli, kamor so Lobničani nosili svoje šilinge, ki so bili prepojeni z znojem in žulji, kamor so po nizki ceni prodajali mleko, jajca, vole in ovce, pa tudi svoj les. In od tega so ljudje v Železni Kapli obogateli ter se odtujili delovnemu ljudstvu, dajali tujcu zaslonbo in celo sami izdajali in vršili gestapovsko službo ter ščuvali tujo policijo na trpine — domačine iz okolice. Na račun kmetov in kajzarjev, ki so bili po večini drvarji, so se v Železni Kapli šolali, da so nevednega iz svo-

Izšla je knjiga

Koroška v borbi

ki spada v roke vsakega
koroškega Slovenca!

je okolice kot „foršnarji“ ali trgovci lažje goljufali. Iz Železne Kaple pa, kjer živi poleg peščice učenih dobičkarjev in špekulantov tudi velika večina zdravih in poštenih delavcev, obrtnikov, poštenih gostilničarjev, so prihajali v grapo tudi partizanski legalni kurirji in kurirke — delavke in natakarcie. Ni bilo redko, da je odšel tak partizanski kurir 5 minut pred policijo iz Železne Kaple in naznanil partizanom početje tujcev. Osvobodilna fronta je vsa ta dejstva razkrila prebivalcem Lobnika, Bele, Remšenika, Lepene, Obirske in iz vseh grabnov se je vsulo majnika 1945, kakor plaz se je vila brigada štirinajste divizije preko Lobnika v Celovec.

Že poleti 1942 so Peručevi fantje in Veglnov oče Matevž bili vodilji Kranjčeve partizanske edince. Pozneje so bili iz te hiše vsi v partizanih.

Ojstra je bila v mirnem času lovišče lobniških fantov, kamor so se tudi ob napadu na Jugoslavijo spravili na sestanek. Mihi, Roki in Kori so takrat še ugibali, kaj je treba okreniti, kmalu pa je Osvobodilna fronta tudi Ojstro goro pustila spregovoriti. Nekoč je bil „Veglnov kost“ s svojimi redkimi v zrak štrlečimi in z mahom obraščenimi mecesni kraj počitka za lobniške lovce in drvarje ali Breznikove in Veglnove fante, ki so gradili plotove, da se jim živina v ostrih pečinah Ojstre ni pobila. Tudi kresovalci so pri „Veglnovem kostu“ ali pa celo na grebenu Ojstre. Danes je bila Ojstra in „Veglnov kost“ tisti kraj, kjer so bili politični sestanki in konference.

Lobnik je premagal tudi tokrat tujca, čeprav mu je že klečal na prsih in zasajal zobe v njegovo telo. Lobnik je tudi danes enoten in se brani tujca. Lobnik je gostoljuben, če pride tujec na obisk, ne da bi se dotikal lobniške neodvisnosti. Vsaka mati, vsak oče in vsak sin in hčerka iz Lobnika rada postreže tudi tujcu, pa naj govori kateri koli jezik, če pride kot gost. Vsak Lobničan pa je delal in bo delal za obrambo proti vsakemu tujcu, ki bi prišel osvajat, vsak, ki bi se dotaknil lobniške neodvisnosti, bo naletel na strnjeno lobniško enotnost in vsaka mati in oče, sin in hčerka bo sodelovala v borbi proti tujcu, kakor je bilo to za časa partizanov. Najbrž pa še boljše, ker so se tudi Lobničani od zadnje vojne precej izboljšali. Sicer pelje v Lobnik najslabša pot, od vseh grap. Enotnost in samozavest, zaupanje v lastne sile in pogumna zahteva bodo zgradili tudi v ta kraj cesto, po kateri se ne bo prevažal tujec, da bi izkoriščal zemeljska bogastva zelenega Lobnika. Danes bodo nastopili, če bi bilo potrebno, že sinovi bivših partizanov in isti Petri in Marice, ki jih je nemški imperialistični tujec trpinčil kot otroke, se bodo borili proti vsakemu tujcu — imperialistu, pa naj pride iz vzhoda ali zapada. Vsak, ki bi hotel Lobniku vsiljevati svojo voljo, si bo tukaj ohladil svoj pohlep po gospostvu, kakor si ga je marsi kateri tujec — fašist. Lobnik vabi na obisk vse poštene in vsak je Lobniku dobrodošel. Lobnik pa odklanja vsako tuje nasilje in izkoriščanje.

Matevž.

Ivan Potrč:

V KURIRSKI KARAVLI

Bilo je po večerji, ogenj v karavli je živo plapolal. Fantje so igrali na orglice in prepevali. Pred vrati je bila velika noč, čeprav je tam na snegu in na vrhu planine med smrekami skoraj ni bilo čutiti. Nočni hlad je stisnil ljudi okoli ognja. Plameni so oblizovali na drogu obešeni kotel, kjer je kuhar vrel vodo, da bi nam potolažil žejo s čajem.

Potem je muzikant prenehal z melodijo in na glas vzdihnil.

„Veste kaj, fantje,“ je dejal, „ta teden bi napravil eno kurirsko pot več, in tudi prihodnji teden. Franc, zate bi jo napravil. Ali ne bi mogli iti namesto mene na veliko noč na pot?“

Fantje so se nasmehnili in nasmehniti se je moral tudi muzikant.

„Moraš v dolino?“ je vprašal eden izmed tovarišev.

„Še vprašaj?“ ga je zavrnil smeje kuhar. „Umrli bi od kopnenja, če bi ne šel.“

Vse je kazalo, da so tovariši poznali muzikantovo bolečino, ali „nabrano krilce v dolini“, kakor je povedal eden. Tovariši so se znova smejali, Franc pa je obljubil muzikantu, da bo šel namesto njega na pot.

„Meni je pač vseeno,“ je pristavil, „ali je velika nedelja ali je kakšna druga nedelja.“ Zamahnil je z roko.

Ali to je povedal skoraj malce preveč zagrenjeno in v karavli je nastal med tovariši molk. Kuhar je medtem precedil čaj, ga sladkal in nam ga porazdelil.

Tovarišija je oživela in nikomur več se ni ljubilo oditi spat. Drva so se znova zagorela in bilo je kar prijetno ob ognju. Fantom se je zahotelo razgovora, in hoteli so, da jim kaj pripoveduje — midva gosta, ki sva prišla od daleč, iz sveta — „iz Jugoslavije“, kakor so govorili na Primorskem. Ali midva sva se izgovarjala, da sva preveč zbita. Že zdavnaj bi odšla ležat, da ne bi bilo tako prijetno pri ognju, ki je obujal spomine na prebetele noči ob takšnih partizanskih ognjih, ko te je ogenj z ene strani grel, v hrbet pa te je stresal mraz. Svetlikajoč plamen je begal po karavli ter plesal po zagorelih obrazih mladih kurirjev.

Potem se je nenadoma — sam ne vem, kako se je začelo — vnel prepir. Bil je docela tovariški prepir med fanti. Govorili so skoraj vsevprek ter se niso mogli zediniti. Kako je bilo takrat s smrtjo politkomisarja Ronka, in ali je bil partizan Tilka kriv njegove smrti ali ne? In zakaj bi potem streljal Ronka za Tilkom, ako bi ta ničesar ne zakrivil? Skraja so govorili skoraj drug preko drugega in misli so se jim porajale kakor plameni na ognjišču: vzplapolala so in lizale v temo, a na dnu je žarela žerjavica, ki je dajala vedno novo moč plamenom, kakor je dejal politkomisar Ronko s svojo smrtjo vedno nove misli njihovim glavam. Zaradi tega bo še najbolje, da povem to zgodbo tako, kakor

„Italijani in beli so v vasi!“ je zavpil z glasom, kakor da bi se hotel obenem opravičiti, da on ne more nič zato, ako so prišli tako nenadoma.

Iskal je odgovora v komisarjevih očeh in hotel še nekaj povedati, ali takrat je zunaj jeknilo nekaj strelav, jedko je zapela strojnica. Komisar je komaj še utegnil zavpiti:

„Umik iz vasi — po dolini — proti gozdu!“

Nenadoma se je znašel sam. A ko je vstopil v vežo, je zagledal tam strojnico — „Breda“, ki je merila nekam v prazno na vaško cesto, ob „Bredi“ pa je ležal nahrbtnik, kakor da bi na nekoga čakal. Ronko ni utegnil razmisliti, čegava je prav ta „Breda“ in ali je ni kdo pustil tukaj iz nemarnosti — mogoče se je ta hip potepal kje po vasi, če ga ni celo sam kam poslal. Streljanje zunaj je bilo vedno bolj divje ter ni bilo časa niti za jezo.

Pograbil je za orožje in se pognal proti dvorišču. Med vrati je s svojo brzostrelko zadel ob podboje ter prekel vse zvezde na nebu in mitraljezca. Planil je preko dvorišča in preskočil plot za hišo. Počnil je. Strel — bilo je puškarjenje — so pasje sikali za njim. Na desni, za hišami je lahko opazil premikanje Italijanov, da, tudi beli so bili med njimi, jasno je razločil kape. V vas so vdrl iz zgornje strani. Potegnil se je v dve gubi ter se pognal po grapi proti hosti. Tam je

bilo kamenje, tam mu ne bodo mogli tako lahko do živega. V nekaj minutah je dosegel greben ter se prevalil za kamnato ograjo.

Tu se je lahko zbral. Preko brina, ki ga je zakrival od leve, je lahko videl partizane, svojo četo, ki se je prav tako umikala proti skalam. — Fantje so jih večje preskakovali in se plazili med njimi. Začeli so žgati proti vasi. Spodaj, prav nekje v grapi še, se je oglašil mitraljez. To je bil njegov drugi mitraljez, Ronko ga je spoznal po glasu. Ščutil je umikanje. Četa se je znašla, četa se je bila — to mu je vrnilo v trenutku vso dobro voljo. Razpostavil je strojnico in čakal, skoraj malce nestrno — Italijanov ali belih, ko bi se začeli gibati iz vasi proti njihovim skalam. Časa je imel na pretek.

Streljanje v vasi je prenehalo. Samo za trenutek, da se je docela jasno zaslišalo vpitje neke ženske, ki se je mešalo z vreščanjem otrok. Potem je priteklo iz vasi iz onega konca, kamor je Ronko nameril mitraljez — dekletce, kakšno trinajstletno do širinajstletno dekletce, ki je nosilo na rokah otroka. Nespleteni lasje so ji padali preko bledorožaste bluze. Ob prvem drevesju spodaj v grapi, bil je oreh se je ustavila ter zdrknila na kolena. Bila je upehana. Postavila je otroka na tla, si ga naslednji trenutek znova naložila in znova stekla. Na ovinku se je spotaknila in otrok ji je kar zdrčal iz naročja. Potegnila ga je za roko, da bi tekel kraj nje.

Ali komaj je otrok — bil je po vsej priliki fantek — napravil nekaj korakov, že je padel na obraz z naprej iztegnjenimi rokami. Zavreščal je. Dekletce je počeno k fantku in mu nekaj prigovarjalo. Celot solze mu je obrisala s krilcem. Nenadoma pa se je zravnila, zakričala še sama ter ga potegnila za lase. Ronko se je že bal za dete, da bi ga dekletce pustilo, kar zazeblu ga je pri srcu. Ali samo za trenutek, kajti dekletce je pograbilo otroka, si ga potegnilo preko trebuha ter steklo z njim navkreber proti skalam. Takrat se je oglašila — na docela nasprotni strani, na grebenu nad hišami, strojnica. Ronko je potegnil glavo za skalo ter se hotel nato splaziti mimo brinjevega grma za skale, ki so bile razmetane za njim in med drevjem. Ko je namerjal orožje proti ognju, je začutil v nogi bolečino. V strahu je skrčil nogo, a ga je neprijetno zaskalelo.

„O, za vraga, zdaj me je pa opazil!“ je dejal ter legel za skalo.

Strojnica je prenehala. Ali na varnem tu ni bil. Od tod se je moral potegniti, bil je že zadnji čas. Dekletce tam spodaj ga je s svojim begom docela zmotilo. Še enkrat se je ozrl po oni stezi, tja, kamor je prej meril mitraljez — a zdaj je zagledal na oni stezi, po kateri je bežalo prej dekletce, mitraljezca Tilka. Pognal se je po grapi, naravnost proti njemu.

„Vraža duša, kje se je potepal?“ je vzkliknil. Pozabil je na sebe že zaradi mitraljeza, ki je bil Tilkov. Nekaj ga je zvezilo zaradi fanta, ali takrat se je priplazil okoli ogla Lah, se vrgel na tla ter začel žgati po Tilku. Tudi Tilko se je vrgel po dolgem na zemljo. Ronko je oživel. Pozabil je na nogo ter se potegnil do mitraljeza. Začel je nabijati proti vasi. Ko se je potem zakadilo okoli mitraljeza, je zagledal več Lahov, ki so se vlekli za ogalom. A Tilko je tekel, sključen, kolikor je največ mogel in nekam postrani. Fant je po vsej priliki čutil, da ga nekdo krije. Postajal je drzen, ko je bežal po tako odprti planoti proti gozdu. Ronko je moral še enkrat užgati po Italijanih.

Krič v vasi je bil glasnejši, vpilo je več žensk in otrok — ali to je bilo sedaj za Ronka neke daleč. Ena misel se je zagrizla vanj, kako bosta s Tilkom rešila mitraljez.

Tik pred njim je Tilko počeno za skalo. Ronko ga je poklical.

„Mitraljez!“ je zavpil nad njim.

Ali takrat je fant planil, pognal se je nekam visoko pokoncu, švignil je mimo, kakor če bi ga pičil gad.

„Tvoj mitraljez!“ je Ronko skoraj zatulil za njim.

Ni mogel razumeti, zakaj se ne ustavi. Vrh tega je bil sam ranjen. Moral bi mu pomagati.

Med skalami spredaj se je Tilko ustavil. Vendar samo za trenutek. Potem pa je za-

Vladislav Pavšič:

Z Istokovo skupino čes Dravo

Dne 3. septembra 1944., ko smo bili še skupaj s tretjo četo, je trinajst borcev korakalo z razvito zastavo v Radiše. Tam smo bili več kot dve uri. Tamkajšnja posadka, devetindvajset mož SS-policije, oborožena z brzostrelkami, je pred nami brezglavo zbežala. O tem dogodku so še dolgo potem pripovedovali. Najbolj ponosna pa so bila dekleta iz Zgornjih Dol, ki so nam zvezle zastavo. To zastavo še sedaj hrani tedanji komandant bataljona Mivšek.

Oktober 1944 sem dobil nalogo, da s svojim oddelkom operiram na področju med Dravo—Krko in Glinu na eni ter železnico Žihpolje—Celovec na drugi strani.

Na tem področju smo opravili več akcij, razoroževali vaške straže (Landwache) in podobno ter imeli nekaj manjših spopadov z Nemci. Vse naše delo in vsi brezuspešni sovražnikovi poskusi, da bi nas uničili, so vplivali našemu ljudstvu samozavest in pogum, nasprotnika pa vedno bolj begali.

Kmalu pa smo dobili od tretje čete obvestilo, da bodo SS-ovci prehajali vse Gure in nas na vsak način uničili. Zato so nam tovariši sporočili, naj se umaknemo na Svinško planino.

To je bilo decembra 1944. Začeli smo se premikati. Stalno smo menjavali položaje in v nobenem taborišču nismo ostali več kot dva ali kvečjemu tri dni. Konec decembra smo čez grabštanski most prekoračili Krko in se napotili proti Svinški planini. Od tu dalje je bil premik zlasti nevaren, ker je na tem področju ravno polje in odprti teren ter vse polno prometnih poti. V strelcih smo prehodili celo nekaj kilometrov po asfaltirani cesti in sicer prav v bližini Celovca. Med premikom ni padel niti en strel, tako spretno smo vse izvedli.

Na Svinški planini smo mesec dni iskali zvezo s 3. četo. Ves januar 1950 smo bili zakopani v nekem rovu, kjer smo si uredili, kakor smo vedeli in znali. Lotevali se nismo nobenih večjih akcij, ker je bila naša prva naloga, da najprej dobimo zvezo s tretjo četo in po združitvi nastopamo skupno.

Svinška planina pa je bila takrat polna nemških zased. Tudi naša javka je bila zasedena. Ko smo se približali hiši, kjer naj bi dobili zvezo, so na štirih krajih vrgli iz hiše bombe proti nam. Zaradi takih okoliščin nismo mogli, kljub vztrajnemu iskanju, dobiti zveze.

Konec januarja 1945 smo se zato znova vrnili na Gure. Tam pa nas je došlo obvestilo, naj pridemo nazaj k štabu bataljona na Svinški planini.

Ko smo se vrnili na Gure, smo zvedeli, da so tamkajšnji aktivisti vsi padli. Padlo je tudi sedem terencev. Samo naši spretnosti pri maskiranju ali brisanju sledov je pripri-

sati, da tudi nas Nemci niso izsledili, predvsem pa ljudstvu, ki nas je vsestransko podpiralo, kadar in kjer koli je le moglo.

Tako smo n. pr. nekoč krenili s ceste blizu Grabštana na polje. Snega je bilo čez prsi. Naša kolona je v snegu napravila široko, daleč vidno gaz. Da bi zabrisali sled, ki je vodila z glavne ceste, smo morali nepretrgoma tri ure nositi v vrečah sneg, z njim smo zamašili gaz in rob ceste, tako da nihče ne bi mogel spoznati, da je na tem mestu krenila kolona s ceste na stranpot. Pol ure potem je tam mimo prišla močna kolona SS-ovcev. Nihče od njih ni ničesar opazil in mirno so nadaljevali pot po cesti.

V Dolah in Radišah smo prerezali telefonski vod, ki je vodil do letalske opazovalnice. Tam je bila namreč protiletalska zaščita, ki je imela okrog trideset mož nemške posadke. Bili so v bunkerjih in oboroženi z mitraljezi. Na poslopje te protiletalske zaščite smo le napisali naša protifašistična gesla.

Hajke pa so bile na tem področju skoraj vsak dan. Hajkali so v skupinah in je v vsaki bilo vsaj petdeset SS-ovcev, največkrat celo več. Med temi hajkami se je čisto zgodilo, da so Poljaki in Ukrajinci, ki smo jih osvobodili in mobilizirali, dezertirali in odnesli s seboj še puške in drugo orožje.

Pod kako težkimi pogoji smo opravljali akcije, naj navedem primer Smerič. Tu smo hoteli septembra 1944 izvesti večjo akcijo. Tedanji komandir čete Mivšek in jaz sva šla v Dole proizvedovat, kje so Nemci. Hkrati pa sva hotela tudi kontrolirati našo zvezo. Ko sva prišla do hiše, kjer bi morala biti zveza, sva zagledala na skednju in pred hišo polno SS-ovcev. Umaknila sva se za kolnico. Iz iste smeri pa je prav tedaj prišel neki SS-ovski častnik. Namerila sva nanj puške. Ko naju je zagledal, je samo strašno zavpil in bežal. Zaradi njegovega krika in bega se je vse posadke polastila zmeda. Midva s Mivškom pa sva medtem nemoteno zapustila vas.

Nekaj dni pred končnim porazom Nemčije sem šel s trinajstimi možmi pri belem dnevu več ko dve uri čez polja in travnike. Predpoldne smo jurili na Knežo in tam ujeli vso posadko.

Bili so sami Madžari. Dva moža sta ostala v Kneži za stražo pri ujetnikih. Popoldne pa sva skupno z Rudijem, komandirjem druge čete, zavzela z enajstimi možmi Djekše in zajela sedemindevetdeset Madžarov, med njimi tudi častnike. Poleg njih smo zajeli še nekaj SS-ovcev.

Potem je prišla svoboda. Bilo je težko, včasih se je zdelo nevzdržno, vendar smo vztrajali, čeprav smo padali iz zasede v zasedo. Vztrajali in vzdržali smo, ker smo vedeli, za kaj se borimo.

Milena Mohoričeva:

Partizanska koračnica

Vstali iz zemlje smo kot vihar,
strnili vrste tesno za udar,
groženj nam tujcevih prav nič ni mar,
nosi na krilih sveta nas požar.

Dom naš razbit je in zemlja steptana,
polja uničena, žetev požgana,
sreča je strta, svoboda izdana,
žena, družina, v tujino izgnana.

Naše ravnine je kri orosila,
naše potoke je kri napojila,
Ogenj in meč nas ne bosta zlomila,
kletev nam srca je ojeknila.

Dokler poslednji ne izgine sovrag,
znova posvečen domači ni prag,
dokler ni tujec uničen in strt,
iščemo boj in preziramo smrt!

sem jo potem v noči razmislil, ko nisem mogel zatisniti očesa v šotoru, kljub utrujenosti ne. Nenadoma sem moral znova in znova strmeti skozi odprtino v šotoru mimo vrhov visokih smrek v jasno zvezdno noč. Možgani, ki jih je razgibalo pripovedovanje kurirjev, se niso in niso mogli spokojiti. Vsekakor pa je politkomisar Ronko, prav posebej pa še zaradi Francove zgodbe, čudovito zrastle v njihovih očeh.

Godilo pa se je nekako tako.

Ko je priteknel v izbo stražar — bil je bled in oči so mu bile docela preplašene in zmene — ni bilo več časa niti za misel.

Milena Mohoričeva:

POZDRAV

Iz ječe vam pošiljamo pozdrav!
Vsem, ki zvesto stojite na mejnikih,
ki ogenj netite na žrtvenkih,
pravico starih čuvate postav.

Zdaj se le zid in ječa nam obeta,
roke v okovih težkih krvavijo,
breмена suženjstva srce težijo
in mnogim smrt zaključijo mlada leta.

Dokler ste vi so znosne bolečine
in smrt nam je rešilni sen mehak,
če vaša pesem se razlega v mrak,
k uporu kliče goro in doline.

Ze vidim vas: pripravljajte polet,
Ponosna krila drzno so razpeta,
Pred zadnjim bojem srca so razgreta,
Vihar premagajte in vaš bo svet!

mahnili in izginili med kamenjem s svojim neumnim in preplašenim obrazom.

Prvi hip je Ronka vse to presenetilo, naslednji trenutek se je že zavedel. Da, to je bil Tilko, njegov prvi mitraljezec. Nikoli si ni bil na čistem z njim, vedno se mu je dozdevalo, da ni nekaj v redu s tem fantom, ki si je vedel vselej ustvariti nekaj položaj v četi, ter je tako in po tej poti tudi prišel do mitraljeza. Zdaj se je ta podoba razvozljala, v trenutku mu je postalo jasno, s čimer se je že tolikokrat klal — in ta tip se je celo kril za njegovim hrbtom. Potem pa ono deklet-

(Nadaljevanje na 10. strani)

Branka Jurca:

ANZELAKOVI

Ko je Anzelakovega Vaneka na cesti zalela nemška patrolja, je bil prvič na preizkušnji. Takrat je bil kurir. Njegova mati, Anzelakova Ančka, Vejica, kakor so ji rekali, je bila zmeraj ponosna nanj. Še preden so ga Nemci zapazili, je skočil na cesto, šel preko goste, sveže trave do potoka, se sklonil do grušča in metal kamenčke v zrak. Srce mu je močno razbijalo, čutil ga je prav v grlu. Met njegove roke je bil negotov. Pošto, ki jo je imel skrito pod nogavico, je ta čas na goli nogi živo občutil. Gledal je naprej preko travnika v hrib in gozd. Vsak živec posebej mu je trepetal. Lahko bi se zgodilo, kakor se je zgodilo, že nič kolikokrat. Poklicali bi ga k sebi in mu ukazali: „Sleči se!“

Našli bi pošto, vtaknili bi ga v ječo in ga premikastili. Zaprl bi tudi mater in očeta, Viktorja in Marico in še tistega, ki je vokal na rokah stare matere. Preko hrbtenice mu je šel mrščav. Za seboj je slišal trd smeh Nemca, potem pa so okovane pete zmeraj tiše udarjale ob kamenito, razrito cesto, glasovi so se izgubljali.

Vanek si je oddahnil. Pogledal je vzdolž ceste. Zelenci so se po belem traku ceste počasi pomikali dalje. Sklonil se je, potipal ob gležnju pismi, pogledal predse, skočil čez potok in šel naglih korakov čez travnik naprej proti gozdu.

Anzelakovi so bili bajtarji. Vse od tistega dne, ko so pregazili Nemci našo zemljo, se niso niti za trenutek pomišljali. Oče je hodil še zmeraj na delo. Ančka, Vejica, pa je morala še kakor prej skrbeti za kozi, da so imeli otroci mleka, morala je skrbeti za prašiča, da so si zjutraj, preden je šel mož na delo, zabelili žgance. Mimo teh vsakdanjih skrbi je že od prvega dne vojne vsa družina od stare matere pa tja do Marice, ki je bila najmlajša, opravljala obveščevalno službo, skrbela in živela samo za eno, za borbo proti hudičem, ki so se pritepali s severa, za pomoč partizanom. Prve krat, ko so partizani potrkali na Anzelakova vrata, jim je Vejica postregla kot ljudem, ki so potrebni postrežbe. Toda z vsakim dnem bolj je bila z mislimi in s srcem pri ljudeh iz hoste. Z vsakim dnem je občutila večjo odgovornost za vse tiste, ki so bili dan za dnem v smrtni nevarnosti. Korak za korakom je spoznala, da je ves njihov domek, da je vinograd, ki je v tistem času že delal jagode, da so prašiči in koze in kure le postranskega pomena. Občutila je težo časa, ki je legla na Dobrič pod Oljko, ki je legla na Mozirje, nad Savinjsko dolino, nad vso našo domovino. Zavedla se je, da je ta trenutek na tehtnici tudi njihov domek, da je na tehtnici tudi njihova domačija, da smo na tehtnici vsi, ki nas tlačijo fašistični škorenj. Samo za hip je obtsala v negotovosti. Potem se je odločila. Takrat se ji je zazdelo, ko da ji je padel raz pleča težak kamen.

Od takrat naprej ji je bila glavna skrb, da se je osvobodila drobnega dela, ki ga odslej ni mogla več opravljati. V tistih časih je prevzela hišna dela stara mati, ki so se ji moči po malem vračale.

Vejica je odslej zavestno pomagala partizanom. Anzelakova hiša je bila partizanom najvarnejše zavetje. Kadar se je zvečerilo in so zamirali zadnji odbleski zarje na zahodu, so k Anzelakovim skoraj redno zahajali partizani.

„Vanek in Viktor, vidva lahko spita skupaj!“ je rekla mati.

Tako so pridobili eno posteljo. Toda z vsakim dnem jih je bilo več, ki so iskali zavetja.

„Tako, otroci,“ jim je rekla, „zdaj boste spali na klopeh. Saj ste mladi!“

Ne Marica, ne Vanek, ne Viktor se niso upirali niti z besedo. Legli so na klop ob zidu, si dali ogrinjalo ali plašč pod glavo, se pokrili in v hipu zaspali. Takrat, ko so otroci že omahnili v trden spanec, se je začelo za njo, za moža in za partizane trdo delo. Sedeli so dolgo v noč, se razgovarjali in delali načrte. Vejica je bila sredi dogodkov. Dostikrat se ji je zazdelo, kot da čuti med prsti teči vodo, začutila je, da je pričela v zadnjem času tudi ona sama krmari. Vse od takrat je čutila za stvar odgovornost na lastnih plečih. Včasih je bedela pozno v noč in ni mogla zatisniti oči. Pozneje ni bilo dneva, da bi partizani ne bili pri njih. Tudi ni bilo dneva, da bi jih ne nasitila. Če je prišel eden ali če jih je prišlo deset, vsi so

našli kos kruha, vsi so se lahko najedli. Od dneva v dan so se partizani vedno bolj čudili, od kod Vejica jemlje, da nikoli ne zmanjka. Ona pa je imela od jutra do večera vsak dan veliko skrbi: nabrati moko, jajca in meso pri sosedu Gosinjaku, ki je imel domačijo na drugi strani ceste, nabrati pri kmetih v Dobriču in vse naokrog toliko, da jih bo lahko nasitila.

„Dajte!“ jim je pravila. „Če tvegam jaz toliko, zakaj ne bi tvegali še vi drobtine.“

Dali so ji Peternelovi in Bizjakovi, dali so ji ljudje od blizu in daleč in tako je Vejica lahko pripravila partizanom za večerjo tudi kaj boljšega.

Kmalu ni zmogla vsega dela sama. Pritegnila je še otroke. Od takrat naprej sta bila Marica in Viktor obveščevalca. Vanek pa je bil kurir. Ob vsaki priliki ju je vzgajala: „Drži se, Vanek!“ mu je pravila. „Da nam ne boš delala sramote, Marica!“

Tako je kmalu pomagala vsa družina. Vejica je vodila.

„Vanek, pojdi sedaj do mlina! Nesi to pšence, samo da ne boš črnil besedo o njem!“

„Ti, Viktor, pa pojdi h Gosinjekovim! Naj dajo zabelo za naše, kakor smo se domenili!“

Tako je šlo od jutra do večera, iz dneva v dan, iz meseca v mesec. Če partizani niso mogli do Anzelakovih, jim je Vejica nosila v jerbasu na glavi v hosto.

Takrat, ko so prišli Nemci, da bi v njihovi hiši odkrili partizane, se je Marica prva znašla. Cim je zaslišala psa, ki je lajal, če so se Nemci približevali, je skrila partizane v bunker, ki so ga imeli pod podom. Nad bunker je potegnila veliko kmečko skrinjo. Nemci so se zapodili po vsej domačiji. Prebrskali so kozji hlev in kurnik. Tudi skrinjo so odprli, globlje pa le niso šli gledat. Ko niso ničesar našli, so se razpenjeno drli: „Imate jih! Vemo! Toda nočete priznati!“

Takrat so prišli Viktorja, ki je bil najstarejši, in so ga divje pretepli. Nemci so se nato razburjeni odpeljali. Viktorjevo telo je bilo pretepeno, podpluto. Marica mu je polagala obkladke. Čez nekaj dni so minile otekline in podplutbe so postale rumenkaste. Viktor je rešil čast sebi in vsem Anzelakovim. Poslej so se na Anzelakove otroke vsi zanesli.

Iz dneva v dan se je položaj ostril. Vejica ni mogla več zaupati Gosinjeku. Nemci so vedno pogostejše vdirali v hišo. Partizani so spali pod šotori ali pod smrekami v hribu nad njihovo hišo. Kadar je Vejica videla na

cesti Nemce, je vzela možnar in ustrelila v opozorilo fantom.

Kmalu tudi za Anzelakove ni bilo več varno na domu. Vejica, njen mož, Vanek, Viktor in Marica so vsak večer odšli v gozd. Tam so prespali noč, drugo jutro pa, čim so se otroci zbudili, sta jih Anzelaka poslala proti domu, da so pregledali položaj. Če je bilo varno, je šla družina na delo v vinograd ali na njive.

Ko je Gosinjek izdal Anzelakove, so sredi belega dne prišli ponje gestapovci. Vejica, mož, in Viktor so se utegnili pobegniti. Nemci so gospodarili po hiši.

„Kje je Anzelakova?“ so se drli na staro mater, ki ji je na rokah vokal otrok. Stara mati se je sklonila nad otroka, nato je drhte dvignila ugasle oči do Nemcev.

„Ne vem,“ je rekla. „Kako naj vem jaz, ki sem samo v hiši?“ Gube v prstenem obrazu so ji zaigrale. Ustnice so se narahlo nasmehnile.

„Kje je mama?“ so se začeli na novo drti nad Vanekom.

Vanek se je spomnil mame, spomnil se je njene sloke, suhe postave, resnih oči in takrat mu je ponos prevzel srce.

„Ne vem,“ je pribil trdo in stisnil tanki ustnici.

„Ne veš?“

Gestapovec se je sklonil nadenj in mu sovražno kazal zobe.

„Pa boš še vedel!“

Volčji psi so zgrabili Vaneka za hlače in ga zvlekli z doma. Za njim so prignali še Marico. Doma je ostala samo stara mama. Zdaj tudi babica ni zmogla vsega dela. Na domačiji je bila tako strahotno sama, otroka pa sta bila v zaporu.

Takrat je Vanek prestal drugo težko preizkušnjo. Najprej so mislili, da ga bodo podkupili, da ga bodo ovili okoli prstov, saj je bil še otrok. Poklicali so ga v toplo, zakurjeno sobo in se z njim prijateljsko razgovarjali. Na mizo so mu prinesli potico, štrukelj in sladkorčke in so upali, da so si s tem že pridobili njegovo zaupanje.

„Kakšni pa so partizani?“ ga je vprašal z mehkim glasom visok bledičen mož.

„Ne vem,“ je rekel Vanek, medtem ko je vgriznil potico. „Niti slišal niti bral še nisem o njih.“

„Pa povej, kje je tvoja mati!“

„Ne vem. Pred dvema mesecema sem jo zadnjič videl!“ je odgovarjal pogumno, medtem ko so mu trepalnice nervozno vztrepetavale. Vzel je nov kos potice in ga ni in ni

mogel pogoltniti. Gledal je Nemce, ki so se natepli v sobo, in nestrpno bolščal vanje.

„Lahko grem?“ je vprašal v zadregi. Glas mu je bil razklan od negotovosti. Vstal je s stola, se postavil k mizi in čakal z odprtimi usti.

„Zdaj še ne,“ mu je rekel Pečajev, ki ga je Vanek še od prej dobro poznal. „Malo boš še počakal!“

Glas mu je bil hladen, besede so padale kot svinec na srce.

Takrat se je začela druga pesem. Pospravili so potico, sladkorčke, odpeljali so ga v drugo sobo in potem v klet. Tam so ga topli kot črno živino. Toda Vanek ni zinil besedice. Stisnil je pesti in zasadil nohte v meso. Stisnil je zobe, da so se mu napele čeljusti. Stal je pred njimi ves droben in betežen, toda ostal je junak. Ko se je znašel v celici, je bil poln ponosa nad samim seboj.

Kmalu za tem so Vaneka in Marico spustili domov. V tistem strašnem, v tistem gluhem času je umrla še babica. Tako so ostali na Anzelakovi domačiji samo trije otroci. Vanek in Marica sta sama pasla in gojila kozi, sama sta krmila prašiče in plela na njivi. Vejica je z možem in Viktorjem odšla v partizane. Pridružila se je Mirkovi četli. Od takrat naprej je bila borka in bolničarka. Pomagala je, kjer je bilo treba. Na jesen l. 1942. je odšla s svojimi na Pohorje. Tam so si veliko jamo prekrili z debli in deskami, s smrekovimi vejami in z zemljo. Okrog nje so izkopali strelske järke. Hoteli so tu prezimiti. Toda 7. januarja 1943 so bili izdani. Nemci so se pritihtapili prav do njihovega taborišča. Obdali so jih z več obroči. Čim so partizani videli, da so izdani, so se spustili v borbo. Borili so se brez upa zmage, toda vendar žilavo trdovratno, dokler niso drug za drugim popadali, dokler ni njih kri pordečila debelo plast snega. Takrat sta omahnili tudi Vejica in Viktor, njen najstarejši.

Ko so se Nemci po tej borbi vrnili v Maribor, so praznovali veliko slavlje. Ker so pobili vseh 65 partizanov, so mislili, da so jih zlomili za vedno. Iz krvi padlih pa je vstalo na tisoče novih borcev.

Igo Gruden:

BARAKE

V gramozni jami,

ko da znosile so skupaj jih srake,

sredi med nami

mrke stojijo lesene barake.

V dvajsetem veku

morda se kdo jih na tihem sramuje:

grob so človeku,

ki za bodočnost usodo nam kuje.

Mož ne pogleda

v lice sosedu, le beda jih veže;

redko beseda

sunkoma v molk kakor nož se zareže.

V blatu in prahu

bledi otroci rasto kot koprive;

matere v strahu

so položile med dneve jih sive.

S kosi papirja

šipe so zlepljene v oknih brez cvetja;

veter vznemirja

v spanju ljudi sredi sten brez zavetja.

Streha se ruši

v dežju pomladnem, ko svet je v

[razcvetu:

sram me je v duši,

da sem kot človek rodil se na svetu

V revna ta gnezda

bog ni pogledal, ki bedne tolaži.

Velika zvezda

sveti na jutrovnem kakor na straži.

Metod Mikuž:

Partizanski pogreb

Bila je ena tistih pomladanskih nedelj, ko po Dolenjskem cveto breskve, ko se vrne kukavica in ozeleni gozd. Če je človek pogledal, kako svatovsko pobarvan in razposajen je pomladanski svet, je za hip pozabil na hudo borbo, ki jo je bila brigada pravkar uspešno končala, čeprav so se še slišali oddaljeni strelji bežečega sovražnika in brnenje letala, ki se je vračalo proti Ljubljani. Utrujeni smo počivali. Toda partizan se brž odpočije in kmalu si lahko slišal vedno glasnejše pogovore, iz sosednje vasi celo veselo popevko.

Med nas pade kurir tretjega bataljona, blaten, utrjen in neprespan. Vojaško, vendar z raztrganim glasom, javlja: „Namestnik politkomisarja tretjega bataljona je umrl za ranami.“ V štabu brigade vse utihne, ne diši nam več jed, sežemo le po cigaretah, do besede je še daleč.

„Škoda ga je,“ spregovori po dolgem času komandant.

„Že tretji sin iz te družine,“ pripomni tiho komisar.

Ne da bi se bil zavedel, sem segel po brevirju in poiskal v njem opravilo za mrtve. Nisem več strpel v štabu. Šel sem na sonce. A celo izza resnih psalmistovih besed so me pogledovale čudovito modre oči pokojnega tovariša, ki so se še pred nekaj urami smejale vsemu: soncu, Italijanom, belim, granatam, minam in vsej pomladi.

Z veliko ljubeznijo so pokojnega prenesli v mrtvašnico, mu nanosili rož in zelenja in prižgali sveče. Smrt v brigadi. Brigada ni nič drugega ko velika, velika družina samih

dobrih ljudi. Kadar je boj, so to sami bojevniki, kadar so med sabo v miru, tedaj so to ljudje s slovensko dobrim srcem. Ko pa brigado obišče smrt, ve vsa družina: umrl je brat, umrla je sestra.

Nisem bil navzoč, ko so padlega tovariša polagali na mrtvaški oder, globoko pa sem bil ganjen, ko sem ga prišel kropiti. Kakor v molitvi je imel roke sklenjene, med prsti pa je držal podobico, ki je predstavljala Kristusa — dobrega pastirja. Tako sem si mislil in vem, da je pravilno in upravičeno: Dobri pastir je pač prišel po svojo ovco, čeprav mu je bila pot dolga, prav v sredo zelenih dolenjskih vinogradov. Tako je ležal na mrtvaškem odru partizan, za katerega veliko ljudi dolgo ni imelo drugačnih izrazov kot brezbožnik in razbojnik; tako so ga uredili njegovi tovariši, brigada, tolpa, komunist. Čudovit je svet v svoji lepoti, še čudovitejša pa je njegova neumnost ali zloba.

Oblekel sem obredno obleko, bataljon je obstal ko vkopan, in začel sem obrede. Vojaško povelje je bilo „mimo!“, a kaj pomaga, ko se kaj takega ne da zaukazati solzam; in solze so tekale vsem brez izjeme, ko so prve lopate prsti začele pokrivati pokojnega tovariša. Vse se jim je zdelo tako slovesno, kakor da bi pokopavali mogočnega in slavnega pokojnika v veličastni stolnici. Prvo in drugo je bilo prav za prav res, saj je stolnico predstavljala ta pomladanska nedelja na Dolenjskem s čudovitimi freskami mladih vinogradov, s hostami in sinjim nebom, drugič pa, saj smo pokopavali junaka, čigar spomin ne bo nikoli minil, dokler bo živel slovenski rod.

Matevž Hace:

Bolničarska Neža

Neža je bila že dalj časa partizanka, zato je bilo stokanje ranjencev in velike rane za njo nekaj čisto vsakdanjega. Nič je ni vznemirjalo, kot je ni vznemirjalo prej v mirnem času, ko ji je bogati trgovec, pri katerem je služila, dostikrat rekel: „Skrbi za to, da bodo naše njive, krave in prašiči najlepši v naši vasi! Tudi tvoja mati je bila dekla pri naši hiši, glej, da boš njena vredna naslednica! Na ženitev pa nikar ne misli, ker ženitev ni priporočljiva za služkinje. Moški gledajo na denar, denarja pa ti nimaš. Neža, saj ti nista mati in oče nič zapustila. Kaj hočeš, tako je bilo in boga hvali, da si v dobri hiši, kot je naša.“

Tako je bilo prej. Neža na njivo, k prašičem, k kravam, pa zadnjice briši razvajenim otrokom bogatega trgovca, ki so bel kruh metali v blato. Tako so v mirnem času gle-

in konje z municijo in razstrelivom. Kurirji so tekali iz oddaljenega taborišča vsi mokri in so oddajali nujno pošto ter zopet hiteli z njo po ozki globeli po razriti kozji stezi. Na velikem vrtu je četni komisar govoril novincem: „Včeraj ste prišli k nam. Kadar ne bo borb in maršev, bomo imeli vsak dan politično uro, marsikaj boste slišali, kar vam doma ni bilo dano.“ V veliki sobi pa je zdravnik Žiga poučeval bolničarke ter jim razlagal, kako in kje naj bodo med borbo, da bodo lahko nudile prvo pomoč ranjenim tovarišem. „Ti Neža, ki se prav preveč ne bojiš, ti bi bila kar blizu tam, kjer bo četna komanda, samo bolj se moraš paziti. To ni nikaka hrabrost, če stojiš in gledaš, kako sekajo mitraljezi. Zadnjič bi jo kmalu skupila. Le poglej borce, nekateri kar z nosi rijejo po zemlji, ker če se količkaj paziš, jo zlepa ne skupiš.“ „Saj ti verjamem, tovariš Žiga, kar praviš, toda po vseh štirih se pa tudi ne morem plaziti.“

„Dobra bolničarka je zlata vredna za ednico, zato se morate tudi paziti. Da boste imele dovolj obvez, maščobe ter ostalih zdravil“ jih še opominja Žiga.

Zunaj se je naredila trda noč, ko je odhajala četa z drugimi edinicami iz vasi. Hribovske ženske so tiho govorile: „Bog ve, koliko jih bo ostalo v dolini.“ Neža se je rokovala s kmeticami. „Ej, še se bomo videli!“ Nežo so poznale in so jo imele tudi rade, saj jim je večkrat na sestanku govorila: „Boste videli, vse drugače se bomo imele po vojni, enako pravico bodo imele ženske kot moški in izobraževale se bomo. Brigale se bomo za vse, ne samo za otroke in prašiče.“ Neža je imela dober spomin in je govorila tako, kot je slišala od bataljonskega komisarja. „Bog ve, če bo res tako, žene smo že od nastanka zemlje nekaj manj,“ so ji odgovarjale žene, toda vseeno so jo rade poslušale. „Neža, tako ti rečem, ne pozabi na nas, boš še kaj povedala!“ „Še se bomo videli, ne bom vas pozabila,“ jim je odgovarjala.

Dežurni je naganjal zaostale borce iz vasi. „Ej, ti Neža, ti si pa zgrešila svoj poklic. Bolje bi bilo, da si komisarica kot pa bolničarka.“ „Tudi to bo še lahko,“ je dodal Jurče.

Lepo je bilo v jesenski noči hoditi po gozdni poti v dolino. Zaposnjeni ptiči se oglašajo, globoko v gozdu skovika sova. Neža se je razgovarjala s skupino bolničark. „Oh Neža, kaj še nisi sita gozda in borb? Jaz že komaj čakam, da pridem po končani vojni zopet v pisarno,“ se oglasi neka tovarišica. „Da, in potem ne boš imela toliko svežega zraka kot sedaj,“ ji odvrne Neža. „Res je, zraka ne bo toliko, ali kar je glavno, imela bom mir in ta mir je vreden več kot vse bogastvo sveta.“ „Da, kadar bo švabe vzel vrag, bodo imeli vsi ljudje na svetu mir,“ doda Žiga.

Dolga, raztrgana vrsta se je naglo pomikala v dolino. Na križpotu je stal star kuhar ter godrnjal: „Držite vozo, saj se vas bo polovico porazgubil!“ „Le tiho, Cvetko. Ti kar na svoje konce pazil! Zadnjič si jih na

držil,“ je rekel tiho četni komandir. Noč je bila svetla, tam iz postojanke so kar zaporedoma švigale rakete. Tu in tam so se oglašali posamezni streli. „Ej, ko bi vedeli, kaj jih še nocoj čaka, to bi že ropotali kamioni in drveli na pomoč,“ je rekel četni komisar bolničarki Neži.

Iz postojanke so se oglasili prvi rafali in mine. „To bo vso noč,“ so govorili borci. Dolga vrsta je preskakovala po čistini ter se bližala postojanki. Noč je bila kot nalašč za napad. „Neža, meni je kar nekako tesno pri srcu,“ je šepnil tiho deseter Franek. „Bolničarka, hitro naprej!“ se je slišal klic. Neža se je plazila naprej. Dvajset metrov od bunkerja je ležal komandir druge čete. Bil je ranjen in se je premetaval po tleh. „Neža, vzemi torbico in poženi mi kroglo v glavo, saj je po meni!“ „Kar tiho bodi, bo že boljše!“ Neža ga je vlekla do roba, nato ga je nesla par sto metrov daleč, kjer je bilo zasilno obvezovališče.

„Neža, ne bom te pozabil,“ je zamrmral komandir, ko se je osvestil. „Neža, tam na desni strani bunkerja leže trije, njihovi klici se slišijo prav od blizu.“ Neža je spet odhitela, globoko sklonjena, po rjavi njivi do bližnje velike jablane, kjer so se premetavali, stokali ter kleli trije borci. Zadelo jih je

Miha Klinar:

K obalam miru

Tedaj ko se je spustil mrak,
odtrgala si rdeči cvet;
iz cveta je kanila kri...
In v noč zapel je svoj korak,
postal sem, zemlja, tvoj poet
in romar skozi težke dni.

Daj, vodi me skozi temno noč,
da ne zgrešim, da najdem pot
iz naših src do vseh ljudi
in jim povem, v svet verujoč,
kar piše zdaj s krvjo naš rod
na težki poti iz noči.

Vsem bednim dober bom ko kruh
in žejnim vsem ko sončni grozd;
pokazal bom ljudem tvoj cvet,
da vse, prav vse zaje bo duh,
ki veže zdaj iz naših host
in seje sanje v lepši svet.

V ljudeh se sprostil bo vihar
in združil jih v ogromen val,
ki spral krivico bo z zemlje...
Vem, narod moj bo ko mornar
v viharjih morjih do obal
miru priplul, vsem dal roke...

mina. Neža je drugega za drugim znosila do obvezovališča. Počivala je tedaj, kadar je raketa razsvetljevala bojišče ali pa kadar je eksplodirala težka mina. Mine so neprestano eksplodirale, mitraljezi so regljali, da je strela človeka groza do kosti. V postojanki se je slišalo vpitje. „So že naši notri, Neža? Neža!“ je bilo slišati kar naprej. Vse noči je bolničarka Neža nosila ranjence med razbitimi bunkerji. Ko je odnesla dvanajstega, je vsa utrujena sedla na razbiti bunker, ki je bil oškrljen s temnordečo krvjo. Ob bunkerju sta ležala dva razbita švaba. „Če bi moja mati še živela, kaj bi rekli? O Neža, bolje je nositi ranjence, kot pa jerbas z njive. In ta bogati trgovec! Včasih sem si mislila, da je moj dobitnik. Tu v borbi vsi vedo zame, bolničarko Nežo.“ Zdrnila se je ter spet odhitela k ranjencem. Doktor Peter je godrnjal: „Danes je pa vrag, ranjencev je že čez trideset, pa še se drže v postojanki.“ Plamen je ožarel bližnjo okolico. Stene so pokale in škripale ter se s treskom sesedale.

„Ej, Neža, petnajst je ranjenih samo iz naše čete,“ ji je rekel četni komisar, ki je imel okrvavljeno lice. „Vroča, zelo vroča noč je nocoj, še malo in postojanka bo naša. Kar pusti, Neža, dovolj težavno je bilo zate nocoj na položaju. Pojdi na obvezovališče in ostani kar tam, saj si jih največ odnesla s položaja!“

„Ta naša Neža je pa res zlata vredna. Starejša ženska je, bivša služkinja in kmečko delo jo veseli. Pravi, da bo šla po vojni zopet delat na kmete kot samostojna kmetica,“ je pripovedoval ob goreči stavbi bataljonski komandant divizijskemu komisarju. „Takah

žensk in tovarišic nam bo treba tudi po vojni,“ je omenil blizu stoječi kapetan Gašper, ki je bil v enem letu petkrat ranjen in ga je dvakrat obvezovala bolničarka Neža.

Postojanka je bila zavzeta. Borci so tekali sem in tja. Težki vozovi so vozili plen iz postojanke. Veselje je zavladalo v brigadi. Naš Pepe, ki je vedno nergal, da ga bo zadela prva krogla, hodi sredi ceste tako ponosno, kot da bi sam zavzel postojanko. „Res, ob takih prilikah se sprostijo tudi tisti, ki nimajo vere v moč naših čet in bataljonov,“ je dejal Gašper. Pričelo se je daniti. Iz postojanke se je kadilo. Od razbitih bunkerjev sem je bilo slišati hripavo vpitje. Borci prve čete, v kateri je bilo osemnajst ranjenih, so prepevali. Ptiči so prepevali v sončnem jesenskem jutru. Raztrgane in dolge vrste so se vlekle iz doline proti gozdu. Težki vozovi so vozili proti Gornji Savinjski dolini vojni plen in dolge vrste ranjencev. V postojanki so ostali najboljši, stari borci iz izbrane brigade Toneta Tomšiča. Ta brigada je prehodila že vso Slovenijo, njeni borci pa so bili znani kot najhrabrejši borci na štajerskem. Neža je šla s sklonjeno glavo za dolgo kolono ranjencev. Ptiči so v mladem gozdu tako lepo prepevali, da so borci vsi prevzeti poslušali in postajali na poti. „Prelep kraj, čudovito jutro,“ so govorili vsi vprek.

V mali gorški vasi so stali v vrsti borci iz štirih bataljonov in še skupina delavskega bataljona. Brigadni komisar je govoril o notranjem in zunanje političnem položaju. Govoril je tudi o nocojšnji borbi. Omenil je borce, mitraljeze in funkcionarje, ki so se hrabro obnašali. „Še nekaj vam moram povedati, česar morda še ne veste. Koga štejemo pri nocojšnjem napadu med najstarejše in najbolj požrtvovalne? To je bolničarka Neža. Stara je čez trideset let, služkinja, ki je prišla leta dvainštiridesetega prostovoljno v partizane.“ „Sem naj pride bolničarka Neža, da jo vidimo!“ so kričali borci. S prekrizanimi rokami je prišla bolničarka Neža. Obraz ji je bil rjav, kakršen je obraz kmetice, ki dela šestnajst ur na dan. „Zakaj me pa kličete? Da, štirinajst borcev sem znosila s položaja do obvezovališča. Kaj pa je to? Saj to je moje delo.“

„Sem naj pride Neža!“ so kričali vsi vprek. „Kar bliže stopi, Neža!“ je zaklical brigadni komisar. Neža je stopila sramežljivo kakor šestnajstletno dekle pred vrsto borcev. „Živela naša Neža!“ so kričali borci poldruga bataljona. „Oj, ti naša, vedno naša bolničarka Neža!“ Neži je bilo nerodno, prvič je stala pred dolgo vrsto borcev. Dvestopetdeset borcev jo je gledalo z ljubeznijo kot svojo mater, kot najboljšo bolničarko vse brigade.

Pohvala iz ust borcev ji je bilo največje plačilo za njeno delo na položaju.

Radi so imeli bolničarko Nežo vsi borci, ker je bila tako hrabra, vztrajna in požrtvovalna. Ob njej so se varno počutili ranjenci, ker so vedeli: Neža nas bo reševala v najhujši stiski, Neža bo skrbela za nas.

Bilo je ob času pomladanskih viharjev, ko s trščem drve vode in snežni plazovi v dolino. Ob takem viharjem dnevu je bolničarka Neža reševala ranjence iz bunkerjev, ki so bili ogroženi od viharjev, še bolj pa od švabov, ki jih je bilo tiste čase na tisoče po tem gorovju. V eni takih noči, polni tršču in grmenja je v plazovih, pri reševanju ranjencev, izgnila tudi Neža. Mnogo borcev in ranjencev se bo vedno spominjalo vztrajne in požrtvovalne bolničarke, ki je s svojim tihim delom in junaštvom rešila marsi kateremu borec življenje.

Simon Gregorčič:

DELAVCEM

Ze pride, že!
Pač vaš in naš napoči dan:
vam bogatinom
in nam trpljenja sinom.
Vaš dan grozan bo in strašan,
naš dan pa srečen in krasen:
pravica bode obveljala!
Vas truma je le mala,
a mi smo broj nešteti.
Le delavcem bo v last kdaj svet,
ne vam milijonarjem,
trgovcem le z denarjem —
naš bode svet!
Vas je malo, nas je broj nešteti...
Nek dan se vse obraja:
palača pade — vstane hajta!

Jože Brejci:

PARTIZANI

Vetrovi šumijo in konji rezgečejo.

Juhejs! Spet v vojne sovraštvo nas tira!

Krone drevesne se sem pa tja mečejo

in veter jim z glav zadnje listje obira.

V uri večerni se svetijo zvezdam oči,

konjem težakom mesnate drhte nozdrvi.

Poglejte! Z orožjem na rameh, da strah je,

podimo se z vetrom nevidnim prek zemlje.

Pred nami sovražnik in ceste, za nami le prah je,

nihče nam nebeških moči več ne jemlje.

Sovražstvo — ljubezen zvrtničil nam je brezobzirno

čas, ki usukal nam v prsi srce je nemirno.

Vetrovi šumijo in konji rezgečejo.

Ne čutite sonca, ki bo po odjugi sijalo?

V nebesnih votlinah oblaki pošastni se vlečejo,

življenje je v blatu povodnjem zastalo. —

Avjutrišnjih dneh bo otrok spet metulje lovil,

mirno bo kmet preko zemlje plodove sadil.

дали na Nežo. Veste, tercijalke pa so govorile: „Poglejte, Strnikova Neža, je močna kot konj, molči in dela. Kaj pa hoče, deklina hči je, pa tudi sama je dekla.“

Ko je prišla lepega pomladanskega večera partizanska četa v vas, ji je dejal zdravnik Žiga: „Ejduš, dekle, take bi rabili mi, sanitejci. Zlata bi bila vredna. Dekle, pojdi z nami!“

„No ja, bom pa šla.“ se je odločila Neža. „Sita sem že trgovčevih ljudi. Dekla je bila moja mati, dekla sem jaz in nič dobrega se mi ne obeta.“

„Tovariš komisar, dobili smo spet novo, krepko tovarišico v saniteto,“ se brž pohvali zdravnik Žiga. „Močna je tako, da bi lahko nosila dva ranjenca, če bo treba.“ „Dva pa ne bom nosila, enega pa lahko,“ je smejoč se odvrnila Neža.

„Neža, Neža, kako si nehvaležna! Tako nam vračaš našo dobroto! Skrbeli smo zate, kot bi bila naša hčerka,“ je javkal bogati trgovec. „Tako je, grem, ker mislim, da bom lahko veliko koristila v vojski. Vaših dobrot sem pa že sita tako, da grem z lahkim srcem od vas.“

„Gospod tovariš partizan, pustite mi jo! Neža je steber moje hiše!“ „Kar tiho, Neža gre prostovoljno z nami, vas bi pa mobilizirali, če bi bili za rabo. Ker ste pa slučajno že starejši človek in ker imate tako velikanški trebuh, vas pa ne bomo vzeli.“

Mnogi bogataši v vasi so rekali: „Preobjedla se je belega kruha, pa je šla v hribe, kjer bo gotovo poginila.“ Revni so pa dejali: „Prav ima, že ve, kje je njeno mesto.“

Tako se je Neža priključila četi ter hodila iz kraja v kraj. Ko je bila prvič v borbi, je rekla: „To je pa čudno, celo popoldne je pokalo, pa je samo eden mrtev in trije ranjeni. Jaz sem pa mislila, da bomo vsi padli.“ Potem bi bilo pa prehitro konec vojne,“ ji je dejal četni komisar, ki jo je učil, za kaj se prav za prav tolčemo. V četi, v kateri je bila Neža, so bili borci iz vseh vetrov. Vsi so imeli Nežo radi, ker je tako skrbela za ranjence. Njena prva skrb po borbi je bila, da so bili vsi ranjenci oškrljeni z jedjo in pijačo.

Bilo je nekega jesenskega večera štirinštridesetega leta. Večer je bil topel, kot si ga želi vsak človek, posebno pa borec. V mali gorški vasi je bilo vse živo. Mladinci so sedeli pod košato lipo ter prepevali partizanske pesmi. Konjevodci so natovarjali mule

Igo Gruden:

BREZDOMCI

Hej, narodi sveta,
ljudje srca, duha,
ste čuli mrtvih klic?
Čez nas je žalost šla
kot plahutanje ptic.

V trepetu solznih srag
odseva dneva svit,
in človek bos in nag,
pobit, s krvjo oblit,
je vsem tovariš drag.

Na zemlji ni več mej,
sovrastva ni v ljudeh.
Na licih vseh, poglej,
izza solza nasmeh
kot svet še mokrih vej.

Paškem kozjaku precej pogubil,“ ga je zafriknila bolničarka Neža. Dolga vrsta se je pomaknila iz gozda. V neki mali dolinici je komandir tekal in prešteval borce. „Saj sem vedel, zopet mi manjka intendat in četni orožar. Kar tebi jih bom dal, Neža, da se navadijo reda.“

„Kar naprej, ne bomo jih čakali,“ je odvrnil komisar in cela četa je šla po desetinah proti postojanki. „Neža, ti se kar nas

V KURIRSKI KARAVLI

(Nadaljevanje s 7. strani)

ce z otrokom, ki je le uteklo Lahom in belim... Ali preden je Ronko vso zadevo razmisli do konca, je že držal v rokah pištolo in počil. Enkrat, dvakrat, trikrat. Tja med skale, kjer se je pojavila bežeča Tilkova postava.

Zravnal se je, noga ga ni prav nič več pekla, bil je razdivjan. Takrat je z leve zaropotalo in Ronkova roka se je povesila. Nikakšne moči ni bilo več v njej.

Tako se je zgodilo in nič drugače, a kar je povedal potem Franc, ki je bil takrat bolničar, to je bila kajpada njegova zadeva ter so mu oni lahko verjeli, so mu hoteli ali ne.

Bolničar je našel Ronka na obronku. Bilo je pozno v noč. Lahi in beli so že odšli, krič v vasi je že zdavnaj ponehal. Le na pogoriščih je še tlela žerjavica in posmojen dim je napolnjeval ozračje ter legal kakor kamen na prsi. To je bilo delo Lahov in belih, ki so zažgali vas.

Ronko je mežal naslonjen na skalo. „V zadnjih zdihljajih,“ kakor je rekel Franc. Ni-

Mihael Marjan Klinar:

Hrepenenje

Tako je daleč svet preteklih dni, da komaj še njegov nasmeš ujamem, v jesenskih vejah se spomin solzi in zdi se mi, da sam nekje ostanem, brez tebe zrušil bom se brez moči...

A vendar rad bi vstopil v nove dni, še enkrat rad s teboj bi spregovoril, preteklost sužnja v sebi bi umoril, nov svet rodil iz svoje bi krvi...

ti malo ni več mislil na to, da bi še spravl besedo iz njega. Bil je prestreljen, enkrat, dvakrat. Skozi prsi in pod srcem. Potem se noge. Ko ga je obvezal, je poltiho spregovoril. Ali ko mu je Franc omenil — mislil je pač, da mu mora povedati, da so Tinka prijeli, je Ronko skoraj vzkipe. Po vsej sili je hotel, da ga je naslonil ob skalo. Hotel se je zazreti proti vasi. Na pogoriščih so ožigeli plameni in metali svetlobo po pokrajini, posejani s kamenjem.

„Kakšni plamen!“ je vzkliknil Ronko. „Dunja bo delala zapisnike in pognala Tilka pred sodišče. Kaj drugega si ob takšni priliki ne bi mogla zamisliti. Tudi jaz si ne bi. Ne bi ga obstrelil, da ni malo prenemarno zamahnil z roko. Zabolelo mi je zaradi mitraljeza. Da, zaradi mitraljeza. Dekletce pa je rešilo otroka... Srečo je imel, da ga nisem podrl. Če bo le še imel srečo pri Dunji. Vidiš, Franc, samo zaradi mitraljeza sem ga. Tudi zaradi mitraljevov se danes pobijamo med sabo. Vojna je resda vrag. Minila bodo leta, nove pomladi bodo pognale, na svetu bo znova drugače. Otroci nas ne bodo mogli razumeti, zakaj smo se streljali med sabo, na priliko zaradi mitraljevov... Zakrohotal bi se sam sebi. Ali ni to smešno. Če se takrat ne bi vzpel, me ne bi požgal Lah. Rešil bi morda strojico. Tako sem pa komaj samega privlekel do sem. Od tod mi ni treba nikamor več naprej.“

Ronko se je hotel nasmešiti, ali moral je prestat, ker ga je začelo dušiti. Na ustih se mu je pojavila krvava pena, zatem tenek curek krvi. Bolničar mu je sveto božjo voljo prigovarjal, da bi prenehal z govorjenjem, da bi legal, ali Ronko je bil trmast. Nato je odprl oči in se zastrmel s svojimi svetlimi očmi v pogorišče.

„Vidiš ta ogenj?“ ga je vprašal; ali nato

Mihael Marjan Klinar:

Taborišče

Oj, gozdovi, oj gozdovi, naša domovina... Tam med smrekami ob ognju ena smo družina...

Šotorske plahte so razpete, to so naše hiše, kadar dež nam jih premoči, veter jih obriše.

Naše postelje so veje, ko na njih zaspimo, v sanjah se svoboda smeje, v daljnih dnevih zaživimo.

natiho, da se je moral Franc skloniti, da ga je razumel. „Pogorele so te stare bajte z vso svojo siromašino. Še vedno gorijo...“

Ali tam spodaj je tlela samo žerjavica, nobenega plamena ni bilo več videti. Ronku se je zbledlo; kar ni bilo nič čudnega, kakor je pojasnil Franc, ko mu je iztekla kri.

„Še vedno gorijo te koče, ali prišla bodo leta, ko bodo spodaj stali veliki in beli domovi... sredi samega cvetja. Na oknih, velikih in svetlih bodo cvetele rože, nagelni se bodo penili po zidovih... otroci bodo tekali po zelenih travah... Taka lepa pomlad bo in fantje bodo znova peli po vasi dekle... tom... Nihče na svetu več se ne bo hotel spominjati teh črnih dni. A če se bo kdo, bo vzkliknil: Kakšna sreča, da je takrat pogorela vas...“ „A zdaj se streljamo zaradi mitraljevov.“

Zdaj je bil bolničar prepričan, da so Ronkove ure štete. Bledlo se mu je in to je bil njegov konec. Naj se izgovori, si je mislil Franc. Nič se ni več zjezil nanj. Prijel ga je pod pazduho in ga položil na travo. Ronkov obraz je docela zbledel. Bolničar ni slišal več njegovega glasu. Ronko je umiral — in umrl potem še pred polnočjo. Tik pred samim koncem se mu je še bledlo nekaj o onem nesrečnem mitraljezu, da bi mu ga moral prinesiti ali kaj. Toda zaradi mitraljeza mu ni mogel bolničar prav nič pomagati. Pobrli so ga Lahi ali beli...

Zjutraj smo pozajtrkovali in še sedeli okoli ognja ko je planil v karavlo Franc ter iztrgal brzostrelko s klina. Nato se je pognal z njo nekam v sneg. Naslednji trenutek smo planili tudi ostali. Spominjam se, da sem si hotel naložiti nahrbtnik, ko je zaropotalo za karavlo. Utegnil sem pograbit sam še brzostrelko, ki sem jo nenadoma zatipal pod roko. Hotel sem za kamenje, ali zaradi snega, ki se je vdiral do kolen, sem se spotikal in padel. Za prvimi skalami smo se ustavili.

Ali nič takšnega se ni zgodilo. Po izhojenem gazi je prišel mimo, kakor se je izkazalo, dezertir. A ko je zagledal pred karavlo bolničarja, ki je mazal čevlje za pot, je preplašeno obstal. Bolničar mu je še pomagal, naj stopi bliže, on pa je ubral nazaj.

Lahko bi bil kak ogleduh. V strahu sem vprašal muzikanta:

„Ali ga bo dobil?“

„To si lahko brez skrbi, ne bo mu ušel.“

Res mu ni. Tačas je že ležal kakšnih sto metrov proč od karavle ob gazi na snegu in umiral, kakor je prišel povedat eden izmed kurirjev.

Odšel sem tja. Precej daleč je tekel. V vsakem z mahom obraslem kamnu ali hlodu in ob gazi sem ga videl. Ležal je na snegu in odgovarjal, ko so ga izpraševali. Izvlekli so iz njega, da je bil v neki edinici na Notranjskem, a zdaj je šel na Primorsko; samo zašel je. Že nekaj dni je bil lačen. Ni pa mogel povedati nič jasnega, ali je dezertiral, ali je bil bataljon razkropljen. Zadnje mu kurirji kajpada niso verjeli. Tudi belogardist ni bil, to je zanikal.

„A zakaj si dezertiral?“ ga je vprašal eden.

Dezertirjev splašeni obraz se je za trenutek zapičil v bolničarja, potem pa se je razgubil nekje v gozdu. Nič ni vedel povedati. „Primorski lokalpatriotizem,“ je povedal nekdo.

„Ah, kaj, velika noč!“

Odšel sem, fantje so bili dobri, in čutil sem, da jim je bilo prav za prav neumno, da so ga obstrelili. Treba ga bo vreči v eno izmed kraških jam. Jama ni bila daleč proč. „Zakaj ni počakal? Zakaj je bežal?“

Hoteli so se opravičiti zaradi teh dveh vprašanj.

A potem — čez uro ali kaj, ko smo odhajali, je bila tudi ona zadeva zaradi dezertirja skoraj rešena.

„Ni takšne sile,“ je povedal komandir, ki se je vrnil. „Obvezati ga bo treba.“

„Kako?“

Franc je postavil brzostrelko, ki jo je vzel v roke, da bi jo očistil, na stran in se vprašujoče zazrl v tovariša.

„E, izlitalo se bo. Z onim strelom skozi glavo ni nič, samo uho ima načeto. Človek se je bolj prestrašil, kakor pa je bilo zares.“

Videl sem bolničarja, kako se je veselo razgibal. Potegnil je šaržer iz brzostrelke, ga potežkal in razposajeno vzkliknil:

„Za vraga, izstrelil sem skoraj ves šaržer! pa ga nisem zadel, kakšna sreča!“

Moral sem se spomniti na Ronka.

Bogomir Kuželj:

Osvobodili smo Gospo Sveto

Nemci so me odvedli v taborišče Kraut pri Spittalu. Tu sem kmalu navezal stik s koroškimi partizani. Spomladi 1944 pa mi je uspelo, da sem se jim pridružil.

Prišel sem v 3. četo III. bataljona, ki ji je poveljeval komandir Danko. Ta je pozneje s svojo četo odšel proti Osojskim Turam, nekaj nas pa je ostalo na Turjah. Pozimi 1944/45 sem tu delal kot politični aktivist. Spomladi 1945 pa se je na Gurah sestavila nova četa. Njen komandir je postal France, mene pa so imenovali za politkomisarja. Vsi ostali — razen dveh Slovencev iz Mežiške doline — so bili sami koroški Slovenci iz predelov severno od Drave.

Takrat smo bili nad vasjo Spodnja vesca. Kmalu po formiranju naše čete smo nad Vrbskim jezerom izvršili dve akciji. V prvem primeru smo prekoračili zaledenelo Vrbsko jezero in v Porečah na pristaniškem pomolu razorožili posadko Landwache. Zaplenili smo nekaj orožja, pri tem pa nismo imeli prav nobenih izgub. Drugikrat smo blizu št. Martina na Dholici, nekako sredi poti med Porečami in Vrbo, prav tako razorožili posadko „Landwache“ ter zaplenili večjo količino orožja in drugega vojaškega materiala.

Aprila 1945. leta pa smo sredi dneva zasedli vas Spodnja vesca. Že popoldne nas je napadlo več kot tri sto nemških vojakov, ki so jih pripeljali iz Celovca. Bila je težka borba, vednar smo jih pognali v beg. Nemci so imeli štiri mrtve in več ranjenih, mi pa tudi tokrat nismo utrpeli prav nobenih izgub. Vas Spodnja vesca smo obdržali, čeprav nas je bilo skoraj desetkrat manj kot Nemcev. Pri tem pa smo znova zaplenili nekaj orožja.

Takoj nato smo v kratkih presledkih izvršili še tri akcije in si povečali zalogo orožja. V našo četo je prišlo še sedem Črnogorcev, prisilnih delavcev iz Beljaka, ki so jih koroški Slovenci osvobodili.

Del naše čete se je kmalu nato premaknil proti Vzhodnim Guram. Ta premik je bil opravljen podnevi. Od tod pa so krenili na Gospo Sveto.

Midva s komandirjem Francetom pa sva s preostalim delom čete nadaljevala z akcijami v Zahodnih Gurah. Najino delo je bilo

uspešno in sva ves teren zasedla še pred 8. majem.

Z manjšo skupino sem v začetku maja prav tako odšel proti Gospi Sveti, kjer sem se združil z Vasom. Nekaj dni nato je prišel tja še bataljon naše vojske iz Zahodnih Gur, ki je dokončno zasedel Gospo Sveto in Gosposvetsko polje. Zasedli smo tudi št. Vid ob Glini. Tam smo tudi razorožili več kot tisoč nemških vojakov, v Gospi sveti pa okrog tisoč vojakov protiajvonske artilerije.

Vse to ozemlje — Gosposvetsko polje do št. Vida ob Glini — smo zasedli še pred prihodom angleške vojske.

V osvobojenih krajih na Gosposvetskem polju in na Gurah pa so medtem povsod vzpostavili ljudsko oblast. To je bilo toliko lažje, ker so že pred osvoboditvijo skoro v vseh krajih delovali odbori Osvobodilne fronte.

Nedvomno na tem terenu naša borba ne bi bila uspešna, če nas ljudstvo ne bi ves čas vztrajno podpiralo, če se ne bi ljudje v Sekiri, Ribnici, Hodišah, Bilčovsu, Veljni vesi, št. Ilju, Škofičah, v Spodnji in Zgornji vesci, Šmarjeti in drugod zavedali, da smo njihova, ljudska vojska.

Mihael Marjan Klinar:

Smrti

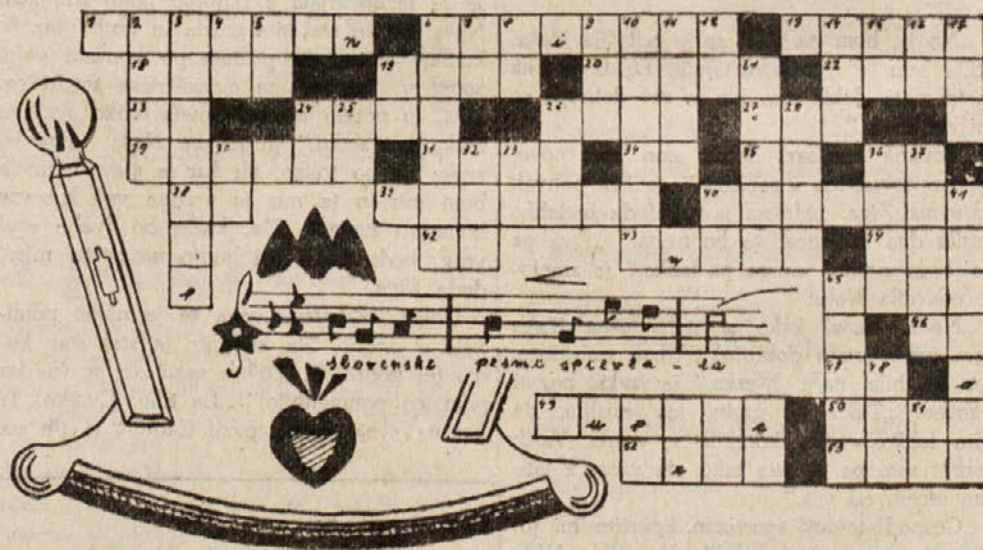
Povsod je sneg, povsod je mraz, belina... Vrhove smrek sanjavo boža luna, v samotni sanjam sinja dva tolmuna oči, ki gledajo me iz spomina.

Za tebe, dečva... Ah, Koroška, zate so mnogi danes smrtni sen zaspali, ljubili so te, se ti žrtvovali, omahnili na mehke bele trate...

Povsod je sneg! Nas hoče zadušiti, vanj se pogreznilo je suho smrečje, kot da bi hotel sneg nas vase skriti...

V spominu poje nejno mi naročje... Dro, Dečva! Sredi smrti, sredi boja, mi daje — borcu — moč podoba tvoja...

KRIŽANKA „SLOVENSKA PESEM“

Besede pomenijo:

Vodoravno: 1 pevovodja koroških slovenskih pevskih zborov, 6 pesniško ime koroškega pesnika in skladatelja Franca Lederja, 13 leta 1936. ubiti slovenski pevec, doma iz Hodiš, 18 kraj na slovenskem Koroškem, znan tudi po prelepi narodni pesmi, 19 vas pod Košuto, tri najstarejših Slovencev, med njimi več pevcev, ki jih je nacistični režim dal umoriti, je zapisalo ime svojega rojstnega kraja v slavno zgodovino osvobodilne borbe, 20 partizansko ime znane naše tovaršice, 22 kraj v Rožu ob istoimenskem jezeru, 23 prva črka je samoglasnik, druga pa je četrti soglasnik v abecedi, 24 zidarska potrebščina, 26 domače žensko ime, 27 začetnice za „Ljudsko republiko Slovenijo“, 29 Pevsko društvo iz Brnce, eno najstarejših na Slovenskem Koroškem, 31 kraj v bližini Zelezne Kaple, 34 Začetnici imena in priimka pesnika Ivana Hribarja, 35 krajši izraz za „njo“, 36 kratka dolžinske mere, 38 kazalni zaimsek, 39 znan zbiralec slovenskih narodnih pesmi, pevovodja in skladatelj (krstno ime: Pavle), 40 pevec iz Lobjnika pri Zelezni Kapli (krstno ime: Jurij), žrtev nacizma, 42 vzklík, 43 slovensko ime za tirolsko reko Inn, 44 velik plamen, svetloba, 45 vas pri Podklostru, 46 začetnici imena in priimka slovenskega pesnika Antona Medveda, 47 časovni veznik, 49 koroški pevec, padel v partizanih, 50 starogrški junak, 52 konj rjave barve, 53 najpomembnejši slovenski zbiralec narodnih pesmi, skladatelj (krstno ime: Matija).

Navpično: 2 mesto v Rumuniji, 3 daljša ime za rudnik, 4 dva enaka soglasnika, 5 okrajšana oblika osebnega zaimka, 6 industrijski kraj na Stajerskem, 7 španski določni člen, 8 povratno-osebni zaimsek, 9 koroški izraz za „kje“, 10 bolezen lačnih, izkoriščanih slojev, 11 mohamedanski bog, 12 dva enaka soglasnika, 14 kratka za „absolvent“, 15 prvi črki v abecedi, postaviti ju kot je prav, 16 prva črka je samoglasnik, 17 klic, poziv, z njim se začne ena najlepših partizanskih pesmi, 19 dva različna soglasnika, 21 znan zbiratelj slovenskih narodnih pesmi, po njem se imenuje stolp vrh Triglava, 24 dva enaka samoglasnika, 25 dva različna soglasnika, 26 mesec v letu, 28 jutranja padavina, 30 pogojnik, 32 glavna oseba opere, s katero je Slovensko narodno gledališče iz Ljubljane gostovalo v Celovcu, 33 dva različna soglasnika, 36 kraj na Koroškem, ki je v matični domovini 37 rastlina, 40 geometrično število, 41 znan slovenski zbiratelj narodnih pesmi, skladatelj (krstno ime: Luka), 45 krepak, nasajen, 48 vzklík, 51 prva črka samoglasnik, druga soglasnik.

Rešitve pošljite najkasneje do 10. maja t. l. na naslov: Slovenski vestnik, Celovec, — Klagenfurt, Gasometergasse 10. Tri najboljše rešitve bomo nagradili z lepimi slovenskimi knjigami.

KOLENDAR

26. april, četrtek: Klet i. M.
27. april, petek: Cita
28. april, sobota: Pavel
29. april, nedelja: Peter
30. april, ponedeljek: Katarina S.
1. maj, torek: Filip in Jakob
2. maj, torek: Antonezj

SPOMINSKI DNEVI

26. 4. 1829 — Rojen slavnemu kirurgu Theodoru Bilrothu, prvi operator želodca in požarnika. — 1945 — Turčija napovedala Nemčiji vojno, nekaj dni pred kapitulacijo.
27. 4. 1941 — Ustanovitev Osvobodilne fronte slovenskega naroda. — 1820 — Rojen angleški filozof Herbert Spencer. — 1896 — Umrli v Ljubljani pisatelj in urednik „Zgodnje Danice“ Luka Jelen. — 1944 — Bataljon Vzhodnokoroškega partizanskega odreda napadel Belo in Zelezno Kaplo.
28. 4. 1944 — 150 SS-ovcev napadlo center okrajnega odbora OF na Turji.
29. 4. 1943 — Obglavljenih na Dunaju 13 selških žrtev, borcev za svobodo. — 1830 — Rojen v Mengšu pisatelj Janez Trdina. — 1945 — Nemci ustrelili v mariborski okolici 70 talcev.
30. 4. 1915 — Sredi prve svetovne vojne ustanovljen v Londonu Jugoslovanski odbor. — 1944 — Koroški partizani zasedli Goselno ves.
1. 5. — Mednarodni praznik dela. — 1942 — Ustreljen Ernest Eyper, prvi talec v Ljubljani. — 1945 — Jugoslovanska armada osvobodila Trst.

SELE — ZVRHNI KOT

V četrtek, 19. t. m. smo ob številni udeležbi žalnih gostov položili na pokopališču v Selah enega izmed naših korenin k zadnjemu počitku. Do še pred nedavnim je bil Mak Franc, po domače Zvrhni Jerjav, čil in krepak, delaven in skrben gospodar od zore do mraka. Nekaj časa pa je bolehal in pretekli teden podlegel neizprosni beli ženi.

Vse življenje je bil zvest sin slovenskega naroda, živel z njim lepo a še pogostejše težko življenje zatiranega naroda, ki mu delajo krivice in ga zapostavljajo, česar se je pokojni dobro zavedal in se zaradi tega upiral krivici in boril za uveljavljanje pravice.

Bodi mu domača zemlja lahka, preostalih, ženi in štirim sinovom, pa naše odkrito sožalje!

KAPLA OB DRAVI

V nedeljo, 22. t. m. je bila pri nas birmica, ki je za birmance, ki jih je bilo okrog sto, prav lep in svečan dan, prav posebno zaradi tega, ker jih botri in botrice obdario z raznimi zaželenimi darovi.

POPRAVEK

V štev 29. „Slovenskega vestnika“ je tiskarski škrat v članku „Dr. Polde Markič“ v 12. odstavku povzročil smiselno pomoto, kjer beri namesto: Imel je dar rojenega kurirja ... Imel je dar rojenega kirurga.

RADIŠE

V nedeljo po sveti maši so se zbrali v svoji društveni sobi radiški prosvetaši, da dajo na občnem zboru svojega Slovenskega prosvetnega društva obračun svojega dela in si postavijo za bodoče delovanje nove naloge. Zbrali so se močje, ki so si v svesti svoje dolžnosti do ljudske prosvete, do velikih nalog kulturno-prosvetnega društva kot izobraževalnega sredstva zlasti naše mladine.

Po kratkih uvodnih besedah tajnika Slovenske prosvetne zveze se je razvil živahen razgovor, ki je pokazal veliko zanimanje in razumevanje domačih prosvetašev za ljudsko prosvetno delo v okviru domačega društva. Poročilo tajnika društva pa je pokazalo neutrudno delavnost SPD na Radišah v številnih: 10 sej, 7 kuturnih prireditev, več gospodarskih in strokovnih predavanj, kuharski tečaj, številne vaje za igranje in petje itd.

Z velikim ogorčenjem so ugotavljali navzoči nesramno gonjo nepoboljšljivih šovinistov v koroškem Slovincem sovražnem časopisu proti domačemu pevskega zboru, ki se je vrnil s turneje iz Jugoslavije, in odločno protestirali proti neodgovornemu odobravanju te gonje s strani občine, ki je bila izvoljena za to, da zagovarja le pravice vseh občanov brez razlike. Društvo, ki se zaveda, da ustvarja s svojim kulturno-prosvetnim prizadevanjem le most preko prepada, ki so ga ustvarile v preteklosti ljudstvu sovražne sile, ne pripušča, da bi bilo to njegovo prizadevanje obrekovano in oklevetano na tako ostuden način. Kljub zagriženemu nasprotstvu šovinističnih divjakov ne bo odnehalo izpolnjevanju s vsemi močmi to visoko misljo kulture, ker se zaveda, da s tem le gradi na pomiritev v deželi sami in tudi na prijateljskih odnosih med sosednjima državama, ki si jih želita tako Avstrija kot Jugoslavija.

Novi odbor, ki je prevzel naloge društvene vodstva, se bo zavedal te dolžnosti v vsem svojem bodočem delovanju, ki bo posvečeno ustvarjanju naše narodne zavesti in gojenju pravičnega in dostojnega medsebojnega spoštovanja, ki je edini porok za enakopravne odnose med ljudmi in narodi.

SLOVENJI PLAJBK

Gozdni delavec Avgust Glantschnig in tesar Johan Maurer sta se v sredo preteklega tedna medpotoma silno sprla. Med preprirom je Glantschnig potegnil nož in zabodel Maurerja v mehki del telesa pod zadnjo levo rebro. Maurer se je zrušil na tla in poškodbi že po desetih minutah podlegel. Kot vzrok prepira in sledečega umora utegne biti ljubosumnost, kakor domnevajo. Glantschniga so aretirali in izročili sodišču.

DOBRLA VES

V najlepšem pomladanskem dnevu je preteklo soboto v Dobrli vesi, v srcu slovenske Podjune, pričakovala množica ljudi dunajskega župana dr. Theodorja Körnerja, ki se je na svoji poti po Koroškem hotel tudi tukaj predstaviti volilem kot kandidat za predsedniške volitve, ki bodo dne 6. maja. Prispele so v spremstvu deželnega glavarja Wendeniga in svojega namestnika Krasnika v smeri iz Pliberka in je imel po pozdravu kratek volilni nagovor.

V svojih izjavah je izjavil, da bo, če bo izvoljen za zveznega prezidenta, skrbno čuval določbe ustave in skrbel, da se leto 1934 in 1938 ne bo nikdar ponovilo. Naglasil je, da bo skrbel, da bo vsakdo neovirano govoril, pisal in se organiziral, kakor bo hotel. Körnerjeve besede so navzoči sprejeli z odobravanjem, nato pa se je s svojim spremstvom živahno pozdravljen in ob zvokih reberske godbe na pihala, pod vodstvom kapelnika Jezernika, odpeljal v Velikovec.

Nastop dr. Körnerja in njegove besede so napravile na vse ugoden vtis. Pa so med nami tudi ljudje, ki se dr. Körnerja spominjajo kot bivši vojaki, ki so v njem spoznali tudi kot oficirju človeka, ki je bil ljudski in prežet demokratične miselnosti, častnika, ki je videl tudi v navadnem vojaku sočloveka — tovariša. Tako se na primer dr. Körnerja kot svojega nekdanjega oficirja prav dobro spominja stara slovenska korenina Jožef Lipuš, doma iz Prible vesi. Le-ta ve povedati, da je moral leta 1907 kot 21 letni fant k vojakom in sicer v Graz, kjer je srečal Körnerja kot nadporočnika, še mladega 34 letnega moža. Jožef Lipuš ima Körnerja kot častnika v najboljšem spominu in je bil pri vseh bivših vojaki splošno in resnično priljubljen, ker je dober, pravičen in tovariški. Stanoval je kot neporočen v kasarni, ni zahajal v gostilno in ni kadil.

V prvi svetovni vojni pa je Jožef Lipuš dr. Körnerja spet srečal na italijanski fronti pri 7. pešpolku in sicer kot generalmajorja. Prav tako kot nadporočnik v Grazu je bil Körner kot general pri vojaki priljubljen tudi na fronti. Imel je globoko razumevanje za trpljenje in potrebe vojakov in je po svojih močeh pomagal, kjer je le mogel. Rad se je razgovarjal in šalil z vojaki in se v družabnih razgovorih ni pustil imenovati general.

Prav tako se dr. Körnerja z veseljem spominja Lipušev sosed Gustl, ki je bil tri leta kot vojak v Grazu v njegovi bližini. Tovarištvo, ki se je skovalo med ljudskim častnikom in najpreprostejšim vojakom v vojaških letih in vojni, je dr. Körner cenil tudi po vojni in marsi kateri njegovih bivših vojakov ga je rad obiskal.

Tudi to je ena plat Körnerjeve osebnosti, ki osvetljuje njegovo človekoljubno in socialno usmerjenost. Tak je dr. Theodor Körner, kandidat za volitve zveznega prezidenta.

GRABŠTANJ

Iz še neznanega vzroka je dne 22. t. m. popoldne nastal v gospodarskem poslopju Jožefa Schludermana v Malih Čapah požar, ki je poslopje upepelil do temeljnega zidovja. Zgorela je tudi vsa zaloge krme in več kmetijskih strojev in orodja. Škodo cenijo na 250 tisoč šilingov.

POGRČE

Ko se je dne 22. t. m. vozil Friderik Kargl s svojo ženo z motornim kolesom iz Velikovca v smeri proti Celovcu, se je zaletela v kolo srna, ki je povzročila, da je vozač z ženo strmoglavil. Friderik Kargl je utrpel lažje poškodbe, njegova žena pa poškodbe še nedognane stopnje. Ženo so prepeljali v nezavestnem stanju v bolnišnico v Celovec.

ŽELEZNA KAPLA

Zjutraj, 26. novembra preteklega leta, je trgovec Peter Logar našel v vrtu pred kinom v Zelezni Kapli mrtvega gozdnega delavca Hermana Pörscha. Pörsch je imel globoko zevajočo rano v vratu. V mnenju, da je Pörsch padel na steklene črepinje in tako zadobil smrtno rano, so ga pokopali. Toda govorica, da Pörsch ni umrl naravne smrti, temveč da je postal žrtev umora, ni prenehala. Zaradi tega se je raziskovalni oddelek deželne žandarmerijske komande odločil, da so truplo izkopal in raztelesili, da bi dognali vzrok smrti. Obdukcija je dognala, da rana ni mogla biti povzročena s steklom, temveč izvira od vboda z nožem. Umora je osumljen 34 letni gozdni delavec Jožef Lopar iz Zelezne Kaple, ki so ga aretirali in izročili deželnemu sodišču v Celovcu. Osumljeni Jožef Lopar dejanje zanika, vendar ne more dokazati pravega alibija in se zapleta v protislovja. Domnevajo, da je bil vzrok umora ljubosumnost.

OPOZORILO

Cenjenim bralcem in naročnikom sporočamo, da izide ta teden le ta številka „Slovenskega vestnika“ in sicer povodom 10. obletnice Osvobodilne fronte v razširjeni izdaji na 16. straneh. Nadalje obveščamo, da bo izšla prihodnji teden tudi samo ena številka, to pa vsled tehničnih težkoč zaradi dveh praznikov 1. maja in Vnebohoda.

Ksaver Meško:

NA POLJANI

29. nadaljevanje

„Zdaj vam sveti, glejte, da vam sveti tako čistim, dobrim in svetim ob poslednji uri — je govoril v obhajilnem nagovoru stari župnik. Vsako besedo pomni še. A nji so bile govorene zaman. Nji ne sveti ob zadnji uri! Prevelik je greh, predaleč je zašla duša od Boga.“

Res, velik je greh. Ah, ko bi bila hodila danes tako čista k materi na dom, kakoršna je šla pred leti na starega leta dan s stricem, ki je zapustil zaradi nje in zaradi njene duše Trato, kateri je služil vse življenje in je bil tako tesno zvezan z njo s spomini in s trudom vsega dolgega življenja. Zaradi nje! Tem večji je greh, ker se je žrtvovalo toliko za njo. Kaj poreče pač stric sedaj? Kaj poreče mati, bolna zaradi njene sramote? Kaj bo mislila Katra, ki ne umeva še greha? In kaj poreče on ... on, ki je danes srečen ob drugi in ona ob njem? Ah, greh je misliti nanj! Greh je, misliti na mater, tako dobro in blago. Le omadežuje jo s temi mislimi. Greh je, misliti na strica, ki je žrtvoval vse za njo. Greh, misliti na Katro, angela in svetnico. Kamor pogleda, greh! Plačilo za greh, odkup za greh pa je smrt. Smrt! Streslo jo

je, a obenem je čutila skoro olajšavo v srcu. A v mislih je vrtalo in kljuvalo.

„Ni druge poti, Jerica! Smrt! — Ali se ne spominjaš starega Jelence? — Kako je poplačal ta greh. Ali ne s smrtjo?“

Pač, dobro se spominja, dasi je bila še šolarica, ko se je godilo ono žalostno in grozno. Gostilničar in trgovec na Gornji Poljani je bil Jelenc. Siromak, ki je prišel v vas s culico, je postal z leti bogatin. Z zvijačami, s sleparijami in z odrtijo si je nakopičil bogastvo, to je vedela vsa fara. Ko je izročil posestvo sinu, je odšel nekoč od doma, ne da bi povedal, kam da gre. Pozneje so govorili ljudje da je šel na daljino božjo pot, drugi da nekam na misijon, ko se je vrnil — ljudska govorica je trdila tako — je šel naravnost k sinu. „Polovico premoženja bo treba dati nazaj ali siromakom.“ — „Zakaj?“ — „Ker je prisleparjeno!“ — „Jaz ga nisem prisleparil. Kdor ga je, naj vrača.“ — Na kolena je padel oče pred sina. „Vrni, daj revežem in mi reši dušo!“ — Hladno se je odvrnil sin v stran. „Ali se vam blede oče?“

Od tisega dne ni imel starec več miru. Shujšan, prepaden in z razmršenimi lasmi je postopal po najsamotnejših potih. Odhajal

je v gozde nad vasjo navsezgodaj zjutraj, na tešče, in je blodil brez miru, kakor Kain, bratomorilec, po šumah ves dan. Zvečer se je priplazil domov slaboten, napol mrtev od gladi. Sklonjeno glavo, sključen v malo tednih kakor od dela osemdesetih let zgrbljen starel, je stopal po cesti in je govoril sam s seboj nerazumljive besede. Če je zapazil slučajno še ob času človeka, idočega mu naproti, se mu je izognil v velikem ovinku ali pa se je obrnil in je zbežal pred njim, tudi pred najboljšim znancem. Ko ga je nagovoril kdo, se je zdrnil in preplašil, ga je pogledal z otlimi, od vročice gorečimi očmi in je ječal:

„Ali ne vidiš, kako teži, kako teži!“

„Kaj teži, Jelenc?“

„Greh!“

Šel je po cesti. Deca iz vse vasi so se zgrinjali ob njem in so hiteli za njim.

„Stric, ali kaj peče?“

Stric so ga, zvali sedaj, poprej: gospod!

„Peče, peče ... Gorje, gorim!“

„A kaj peče, stric?“

„Greh, otročiči, greh!“

Ljudje so šli v cerkev. Tudi Jelenc se je oblekel praznično. S počasnimi svečanimi koraki je stopal dol proti cerkvi, kamor v letih svoje moči in sreče ni zahajal mnogokrat. Postajali so ljudje, gledali so z napetim pričakovanjem. In glej, res! Tik pred pragom je obstal, se je zdrnil kakor bi se zdrnil nenadoma in proti volji iz lepih sanj, je po-

gledal plašno, je odmajal z glavo in se okrenil.

„Ali je noter, Jelenc?“

„Ne smem. Greh stoji na poti.“

Vsepovsodi mu je stal na poti. Težil in pekel ga je, dokler ga ni poplašal. In plačilo za greh je smrt: nekega dne so ga našli ošenelega na podstrešju.

Seve, na to ni mislil v nesreči in v obupu svojega srca, da je poplašal greh z novim grehom. Mislila je na to pač Jerica. A nejasno je bilo spoznanje, ker je bilo preveliko gorje, in je utonilo vse drugo v njem. Eno ji je bilo jasno: plačilo za greh mora biti smrt!

Kako je prišla v vas? Skrb je vedela, ki je šla z njo; vedel je obup, vedel pekoči kes; tiha poletna noč je vedela, ki jo je zagrinjala s sočutnim svojim plaščem; vedela je smrt, ki jo je držala trdno za roko in jo je vodila varno, v določeni smeri — a sama ni vedela in bi ne mogla povedati.

Ko je bila v vasi, se je zavedla za hip. Vzdrhtelo ji je srce, zahrepenelo je z divjo močjo, z žgočim srdom in s kipečo ljubeznijo obenem: Videti ga še enkrat! Ob nji, izvoljeni, ga videti! V vsi sreči! A močnejša nego želja njenega srca je bila roka usode, ki jo je prišla krepkeje, da jo privede sigurno k cilju. Usmiljenější nego nesrečnica sama s seboj je bila z njo smrt, ki ji je rekla odločno: „Nel Ogniti se je treba Trate!“ Dobro! Nikoli več naj ne stopi njena noga na

ČAS

Najbolj pogosto vprašanje, ki ga dnevno stavljamo sebi in drugim: „Koliko je ura?“ Povsod, pri delu ali zabavi, lahko rečemo celo v zraku ali pod vodo, prav povsod gospoduje ta neizprosni general — as! Ne samo z urami, ukazuje celo z minutami in sekundami.

Iz šole, kjer smo si pridobili osnovno znanje, iz vsakdanjega življenja smo vajeni, da merimo vse stvari s tremi dimenzijami (merili): z dolžino, širino in višino. Vsa tri merila pa uporabljamo pri označitvi prostorninskih predmetov. Hiša je n. pr. toliko metrov visoka, toliko globoka (ali široka) in toliko dolga. Tako delamo že dokaj časa in prav neumno bi pogledali, če bi nam kdo dejal, da je to vendarle napačno. Kje je v našem računanju napaka? V tem, da v svetu obstajajo štiri merila (dimenzije) in ne tri, kakor smo mislili do sedaj. In ta četrta dimenzija je čas, ki bi bil skoro od vseh štirih najvažnejši.

Vzemimo kot primer domačo sobo, prazno, brez pohištva. Niti ura ne sme biti v njej. Ta soba ima višino, dolžino in širino. Vse to boste ugotovili na prvi pogled, ker ste tako vajeni od vsega začetka. In vendar morate zmeriti to sobo tudi s — časom. Kajti če bi te sobe ne bilo, kako bi jo zmerili z vašimi tremi dimenzijami. Soba mora obstajati v času, ali enostavno mora biti, mora stati toliko in toliko časa, da lahko ugotovite njene tri dimenzije. A da morete to ugotoviti, potrebujete toliko in toliko časa, n. pr. 10 minut. In teh deset minut je v tem primeru četrta dimenzija. Lahko vam zadostuje celo ena minuta. Potem se soba lahko zruši, saj ste jo že zmerili.

Doma ste razbili šipo. Da bo nadomestitev cenejša, ste kupili šipo in kit. Toliko je visoka, tako široka in tako debela. Vstavili ste šipo v okno, jo zakitali in končno vzdihujoče pripomnili: „Kdo ve, koliko časa bo cela?“

Vidite, da ste sami nehote zadeli v črno: Koliko časa bo cela? Ali isto povedano z drugimi besedami: Koliko časa bo šipa obdržala svoje tri dimenzije, da ne bo padla iz okenskega okvira? Poudarek je na času, ker bo šipa cela več ali manj časa. Torej smo šipo merili z višino, širino, debelino in časom. In samo tako smo jo zmerili prav do kraja.

Vsaka reč ali stvar, ki jo nameravamo zmeriti, mora torej obstajati v času, pa četrta samo za en trenutek (saj zmoremo danes zmeriti celo dolžino bliska, ki traja sekundo). In ta čas je za vsako merjenje z eno ali drugo dimenzijo osnovni pogoj.

Preden bo ta „nova“ četrta dimenzija postala naša last, da se nam ne bo zdela več kot pritepenka, ki je nismo klicali in ker nas moti v našem dosedanjem pojmovanju dimenzij, bo treba pregledati še veliko primerov. Trda bo. Trda pa zato, ker so človeški možgani vražje trda gmota. V trdotni lestvici je diamant na prvem mestu. Vendar pa zadostuje udarec s kladivom in diamant se že v trenutku spremeni v prah. Prej bomo vdrali

železo kot pa dodali kaj svojim možganom, četudi sebi v korist. To lahko ozapimo posebno takrat, ko mora v naše mišljenje nov pojem, novo spoznanje, novo odkritje in pri tem izpodriniti vso ono staro navlako. Možgani, ta sedež mišljenja, najvišjega produkta materije, bodo včasih odnesli prvenstvo v trdoti.

Obupati ni potrebno. Prej ali slej bo novi pojem postal naša last. Kadar se domenite za sestanek, ne pozabite poleg kraja (n. pr. kavarno, ki ima svojo dolžino, širino in višino) določiti tudi četrto dimenzijo sestanka, to je čas!

RADIO PROGRAM

RADIO CELOVEC

Četrtek, 26. aprila:

6.10 Pet minut za kmetijstvo, 7.00 Poročila, 7.15 Pestra glasba, 10.45 Vesel dopoldne, 11.45 Za podeželsko ljudstvo, 12.00 Opoldnjski koncert, 14.00 Zrcalo koroških poročil, 14.10 Kaj si želite, 16.00 Znameniti umetniki, 16.30 Otroška ura, 18.00 Kmečka glasba.

Petek, 27. aprila:

6.10 Pet minut za kmetijstvo, 1.15 Glasba, 7.00 Poročila, 10.45 Iz ženskega sveta, 11.00 Šolska oddaja, 11.45 Za podeželsko ljudstvo, 12.00 Opoldnjski koncert, 16.00 Pevska ura, 16.20 Za mladino, 18.00 Kmečka glasba, 18.55 Poročila o športu, 19.15 Koncert iz Evrope.

Sobota, 28. aprila:

6.10 Pet minut za kmetijstvo, 7.18 Pestra glasba, 9.30 Kaj si želite, 10.00 Otvoritev graške pomladanske razstave, 11.00 Vesel dopoldne, 11.45 Za podeželsko ljudstvo, 16.30 Zanimivosti iz Avstrije, 18.00 Nekaj za zbiralce znamk, 18.55 Poročila o športu, 20.15 To in ono — za vsakega nekaj, 23.00 Glasba narodov, 23.40 Dunaj o polnoči.

KINO PREDSTAVE

VRBA

v petek, 27. do nedelje, 29. aprila
„Der keusche Adam“

VELIKOVEC

v petek, 27., v soboto, 28. in v ned., 29. aprila
„Frauen im gefährlichen Alter“

BOROVLJE

v soboto, 28. in v nedeljo, 29. aprila
„Wie ein Dieb in der Nacht“
v ponedeljek, 30. aprila in v torek, 1. maja
„Das Bildnis des Dorian Gray“

ŠPORT-TOTO

Kdor je tako tipal, je pravilno tipal!

FAC — Admira	3:3 x
Wiener Neustadt — FC Wien	1:1 x
LASK — Wacker	0:4 2
Austria Graz — Kapfenberg	4:1 1
Hertha Wels — Enns	2:1 1
Union Salzburg — Austria Salzburg	0:1 2
Arsenal — Bolton Wanderers	1:1 x
Middlesbrough — Tottenham H.	1:1 x
Newcastle U. — Manchester U.	0:2 2
Portsmouth — Derby County	2:2 x
Waldhof Mannheim — Eintracht Frankfurt	2:0 1
SSV Reutlingen — VfR Mannheim	1:1 x

Zadeti 36. runde:

4 „12“ po 72.516 šilingov, 61 „11“ po 4.754 šilingov, 970 „10“ po 299 šilingov.

ŽIVILA NA NAKAZNICE

Od deželnega urada za prehrano bodo za dodelitveno dobo od 23. aprila do 28. maja, izdana naslednja živila:

Sladkor: 640 gramov na odrezke 3 in 4 živilskih nakaznic za normalne potrošnike in samooskrbovance, 400 gramov na odrezke 2/M.

Umetna jedilna mast: 100 gramov na odrezke 16 živilskih nakaznic za normalne potrošnike.

Margarina: 200 gramov na odrezke 17 živilskih nakaznic za normalne potrošnike.

Svinjska mast: (po znižani ceni 14.— šil. kilogram) 300 gramov na odrezke 18 živilskih nakaznic za normalne potrošnike.

Brivci bodo imeli v ponedeljek popoldne odprto

Zaradi praznika 1. maja bodo imeli brivci na Koroškem v ponedeljek, dne 30. aprila popoldne svoje obrate odprte.

Uvožena mast 16 šilingov

Pri seji komisije za cene so določili, da znaša cena za uvoženo svinjsko mast v 79. dodelitveni dobi 16 šilingov za kilogram. Ta ukrep je bil potreben zaradi tega, ker so subvencije za uvoženo mast ukiniteli.

Koliko ljudi bo v Avstriji volilo

Minister za notranje zadeve Helmer je na nekem zborovanju navajal, da je po podatkih glavne volilne oblasti v Avstriji za volitve zveznega prezidenta 4.600.000 moških in ženskih volilnih upravičencev. Ta številka volilnih upravičencev je najvišja, ki še ni bila dosežena v avstrijski republiki.

Koliko je vreden človek

Če bi se kemik lotil razstavljanja človeškega telesa na kemične elemente, bi dognal, da ima človek, ki je težak približno 65 kg, 45 kg vode, od ostalih elementov pa bi lahko dobil naslednje predmete: iz maščobe približno sedem kosov mila, za 9000 svinčnikov oglja, fosforja za 2200 glavic vžigalic, apna zadosti za prepleškanje stropa srednje velike sobe, magnezija zadosti za en fotografski posnetek, za eno šivanko železa in žvepla toliko kolikor je potrebno za desificiranje srednje velikega psa. Če izračunamo to v mednarodni valuti, pride približno 8 dolarjev ali po našem uradnem tečaju 180 šilingov.

Seul je danes le še kup razvalin

Glavno mesto Koreje Seul je v sedanji vojni že trikrat menjal svoje gospodarje. Danes je le še kup ruševin, v katerih živi po kletih 200.000 ljudi, ki so preživeli bombardiranje zadnjih tednov, predno so čete Združenih narodov vkorakale v mesto. Danes v Seulu ni mogoče najti hiše, ki bi bila cela. V mestu ni ne luči, ne vodovoda, ne bolnic niti drugih javnih ustanov. Zadnje tri tedne pred padcem mesta niso prebivalci dobivali nobene hrane in ni bilo tudi nobene zdravniške pomoči. Po mestu so ležala trupla prebivalcev, ki so umrli zaradi epidemij. Otrok ni več v mestu ker so pomrli zaradi pomanjkanja ali bolezni. Seul je danes mrtvo mesto, žalostna slika nesrečne Koreje.

Trgovina z avtomobili

Po drugi svetovni vojni so imeli Američani evropska avtomobilska tržišča v svojih rokah, vendar pa ne dolgo. Najprej si je opomogla Britanija in je kmalu zavzela svoj predvojni položaj, in sicer je trgovala v glavnem s svojim novim avtomobilom „Jaguarjem“. Med tem sta Francija in Nemčija šele obnavljali svoje tovarne. Kmalu so se uveljavili na trgu francoski „Renaulti“, katerih so prodali lansko leto 7 odst. več kot leta 1939. Na trgu se je tudi pojavil italijanski „Fiat“, ki je začel tekrovati z ameriški avtomobili na trgu v ZDA. Medtem so izdelali Nemci svoj „Mercedes-Benz“ in z njim prišli na prvo mesto v lestvici povpraševanja na evropskem trgu. To svoje stalnice so si še utrdili z vozovi „DKW“. Glavni tekmelec Nemčije je sedaj Francija, ki upa, da bo zavzela prvo mesto s pomočjo novih modelov „Renaulta“ in „Bugatti“ Diesel avtomobilov.

Kmet toži državo

Neki kmet v državi Wisconsin (ZDA) toži državo, ker je medved preteklo leto odgriznil rep njegovi najboljši plemenski kravi. Od države zahteva 300 dolarjev odškodnine, in sicer pravi, da bo sedaj krava dajala manj mleka, ker ne bo mogla z repom odganjati muh.

42 krat oženjen

57 letni Egipčan Sadik Ahmed je bil pred kratkim v Kairu aretiran zaradi poligamije (mnogoženstva). V 15 letih je poročil nič manj kot 42 žena. „Vedno sem bil zelo dober in miren“, je dejal Sadik, „zato se nisem mogel odreči niti eni izmed njih“.

Nov torpedo

Med drugo svetovno vojno so se podmorničarji vseh držav pritoževali, da so torpeda zelo slaba. Neredki smrtonosni projektili so eksplodirali prehitro ali sploh ne. Američani poročajo, da so iznašli nov torpedo, ki je skoraj dvakrat hitrejši kot vsi prejšnji modeli in točno potuje po vseh globinah morja. Ima svoj lastni radar (sonar), s katerim poišče sovražno ladjo, kjerkoli je. Poganja ga kemični motorček in ga lahko lansirajo podmornice, kakor tudi navadne ladje in letala.

300 let zapore ni dovolj

Nedavno so v Oklahomi Cityju obsodili slaboumnega morilca Billya Cooka, ki je jeseni ubil nič manj kot šest ljudi. Zvezni sodnik Chandler je bil mnenja, da je sicer dovolj zdrav za obsodbo, vendar ne toliko, da bi ga lahko obsodili na smrt. Obsodil je morilca na pet zaporednih kazenskih obdobjih po 60 let, kar je skupaj 300 let. Proti tej kazni se je javni tožilec pritožil in če bo uspel, bo končal Billy Cook po kalifornijskem običaju v plinski celici.

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10. Telefon 1624/4. Za vsebino odgovarja: Rado Janežič. Tiska: Kämtner Druck- und Verlagsgesellschaft m. b. H. Klagenfurt. — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt, 2, Postschließfach 17.

tla, prokleta od Boga; zato je vzkliklo iz njih tudi nji prokletstvo.

Daleč v noč se je videlo Trato, jasno razsvetljeno, veselja dom. Daleč v tiho noč se je glasila godba, so se razlegali veseli glasovi. Zaukal je pred njo fant, zapel pesem, od vina, ljubezni in hrepenenja razvnet. Troje, četvero granesov je zapel in je utihnil.

Jerica se je vznemirjala, da jo kdo sreča, jo spozna, jo povpraša, kod in kam da v pozni noči. Zganilo se je v temi za njo, oglasilo se je kakor težak vzdih. Vzdrhtela je... „Jezus, že je za menoj, stric! Ali so opazili tako naglo, ali sem stopala tako leno in počasi?“ Kakor bi ji ga pokazala usoda, da jo opazi še bolj in jo privede tem preje k cilju, je vstal pred njo nenadoma stric, ki jo zasleduje... „Bilo bi pač bolje, če bi ne hodila k njim, v slovo. Varneje bi bilo, če bi jih prosila odpuščanja le od daleč, v srcu samo...“

Ozrla se je. Nikogar! Tiho in pokojno sanja noč za njo, tako pokojno, kakor bi ne videla iti mimo ravnokar nje in bridke njene usode.

Na cesti pred Trato je postala nekaj trenutkov, Vsa okna ponosnega doma so bila razsvetljena, v nadstropju in v družinskih sobah. Ob oknih je videla človeške postave in sence, a jih ni mogla spoznati iz daljave. Eno pa je gledala duša jasno: na častnem mestu sedita ona, ženin in nevesta, tesno drug ob drugem. Ljubeče se iščeta roki in

se stiskata toplo in vroče, kakor bi se ne nameravali izpustiti nikoli več; hrepeneče se pogreza oko v oko, do najskrivnejših globčin; v mislih si govorita lepe tihe besede o skrivnostih in sladkosti ljubezni in se smehljata blaženo, ker dopolnjeno je hrepenenje... Nekoč je govoril nji one lepe besede. Ni še brž dolgo, a vendar — neskončna večnost, muke polna... Tiho, o srce, mirno, o duša! — Glej, ali ne prihaja nekdo čez dvorišče?

Vztrepetala je, da bi se skoro zrušila. Mešale so se ji blodne misli: dobe jo morda, v dom veselja jo povedo in jo postavijo pred goste, na sredo velike, jasno razsvetljene sobe, v zasmeh in v sramoto... Ne, nikoli!

Naglo je zavila na travnike. Kakor v težkih, groznih sanjah je tavela proti reki. Čuj, že ji šumi naproti, kliče že: „Pridi! Sprejmemo te z ljubeznijo!“

Nekaj korakov pred strugo je obstala kakor okamenela. Zdramilo se je življenje v nji še enkrat in je zakričalo, zahtevajoč svojo pravico.

„Kdo ti je dal pravico, o nesrečnica!“

„Greh!“

„A mati? Umoriš jo!... In stric?... Katerca?... O sramote!“

Zaječala je v smrtnih bridkostih.

„A tako bo srmote še več. Uničeni pa so tako.“

Nevidna roka jo je sunila bliže k strugi. Mehko in ljubeče so vabili in prosili valovi.

„Pridi! V nas je mir, v nas pozabljenje... Sladko in meko se počiva v našem objemu...“

„Ne veruj! Lažejo! — je zavpilo v duši, da je zaječala spet.“

Pogledala je v strugo. Površina vode se je zibala nalahko, kakor bi zibala mati dete v naročju, da ga uspava. A vendar jo je pretresla groza.

Tedaj se je razljudilo vodovje, razsrdila se je usoda, držeča jo za eno, razjezila se je smrt, vodeča jo za drugo roko.

„Kaj čakaš, nesrečnica? — Plačilo za greh... ali si pozabila, Jerica?... Ni druge poti več...“

V tistem hipu je planil stari Matija plašen iz postelje, ker je zaskrbel v spanju klic smrti.

Ni se še povsem zavedel starec, ni se otresel še mrzle groze, kar je potrkalo na okno. Mlinar je obledel še bolj, in staro telo mu je drgetalo. Zavzdihnil je globoko, kakor osrečen in rešen grozne more, ko je zaskrbel ob oknu človeški glas.

„Kdo si božji?“

„Andrej s Slemenca.“

„A kaj je?“

„Si videl ali slišal iti koga mimo?“

„O Jezus, kaj je noč?“

In starec se je oblačil naglo, vse še drhteč,

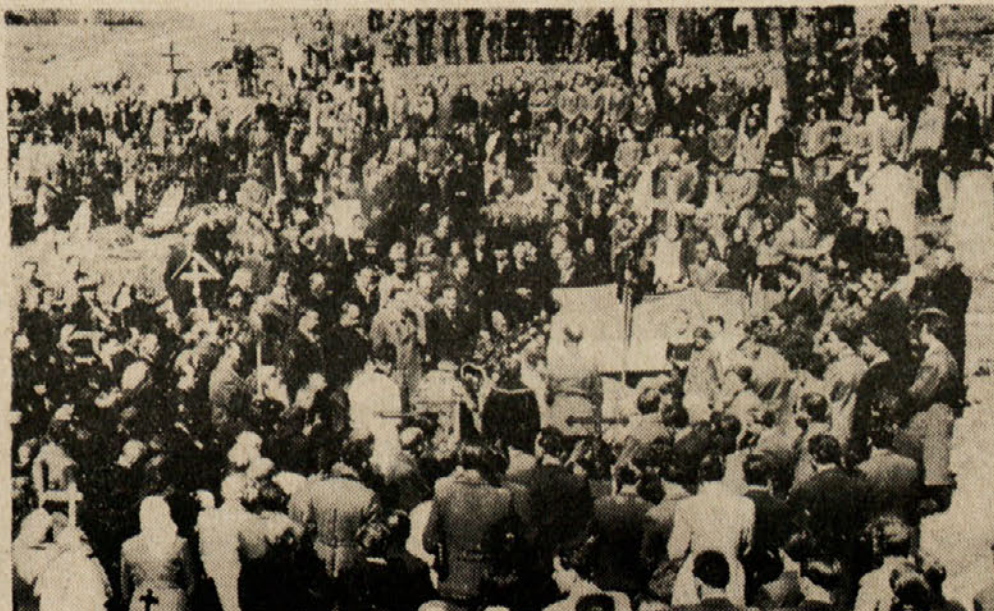
(Dalje)

1941 Deset let Osvobodilne fronte 1951

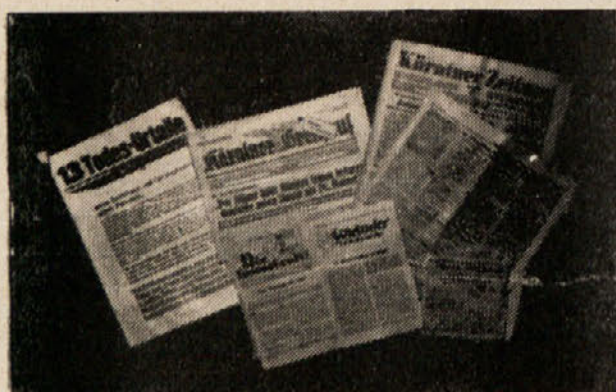
Kot žrtve ste padli
v borbi za nas ...

... in večna zahvala
vam bodi

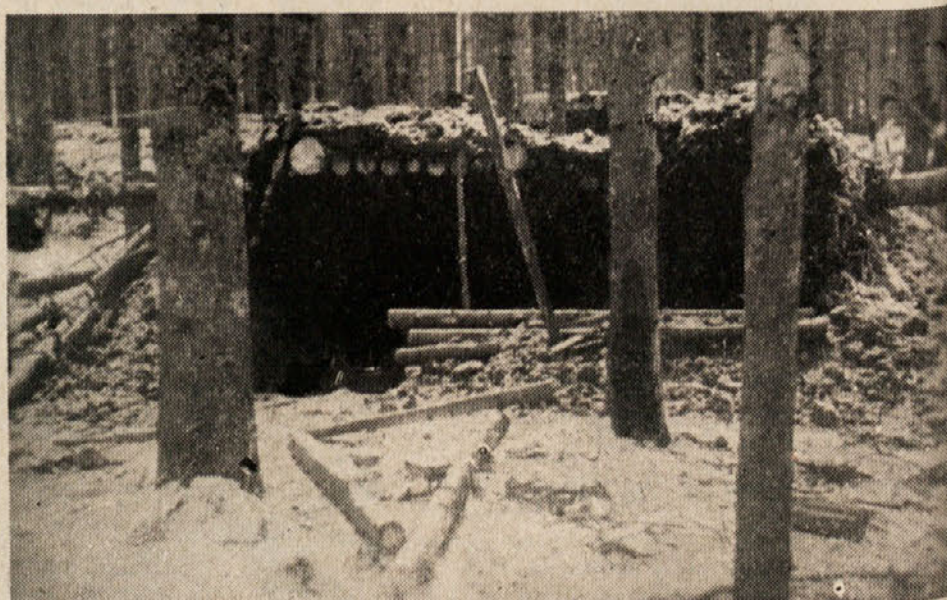

Okupator je sejal smrt!

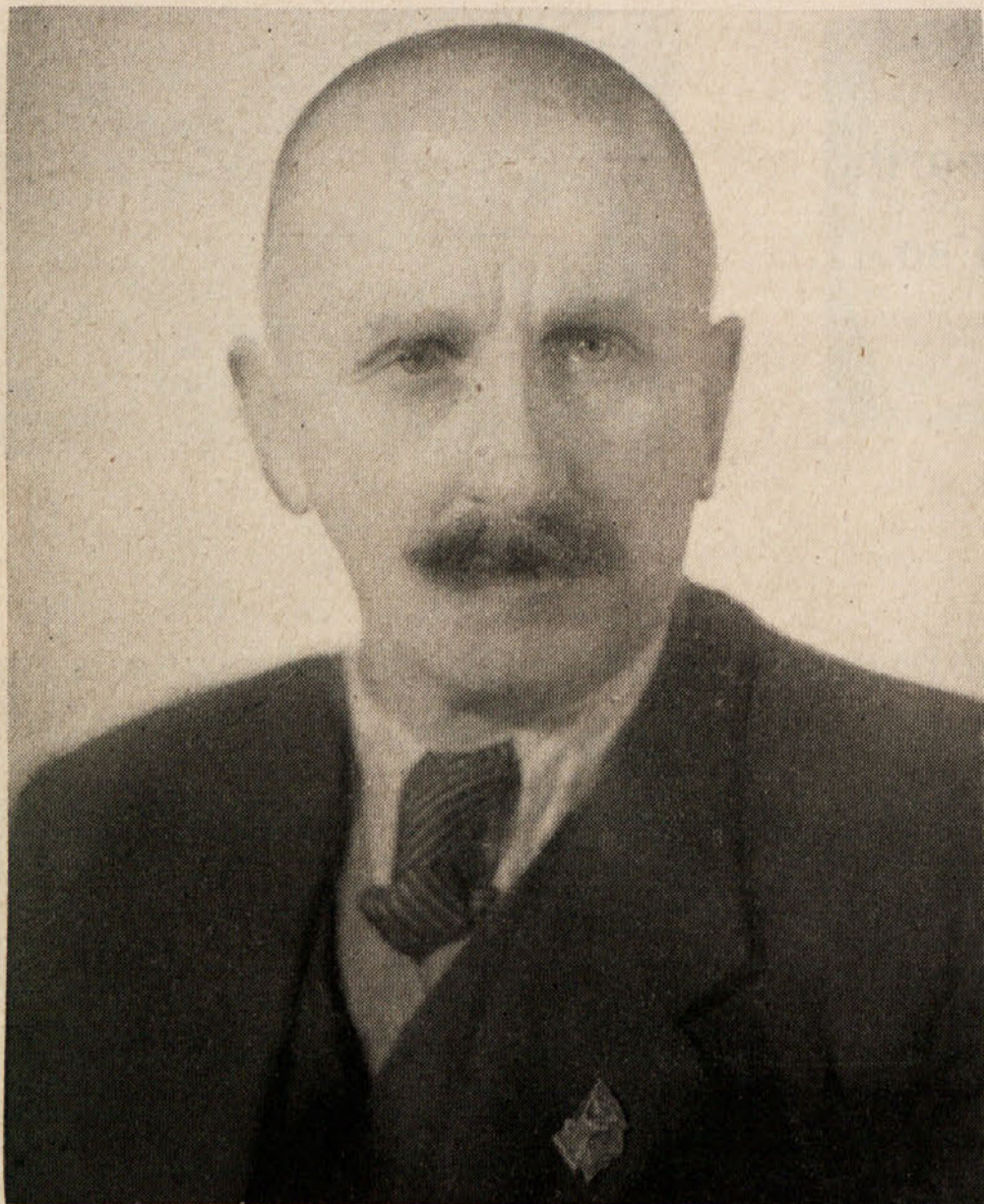
**Narod pa
je s puško
in knjigo
v roki
zmagal
za
svobodo
vseh
narodov**

Selili, morili,
požigali so...

Iz borbe je vzklilo novo življenje!

